

AĞUSTOS 2022
SAYI:44

diyanet
aile
dergisi

YOZLAŞMADAN UZLAŞMAK

16

DEĞİŞİM VE ZAMAN EKSENİNDE
İNSANIN İHTİYAÇ ALGISI

18

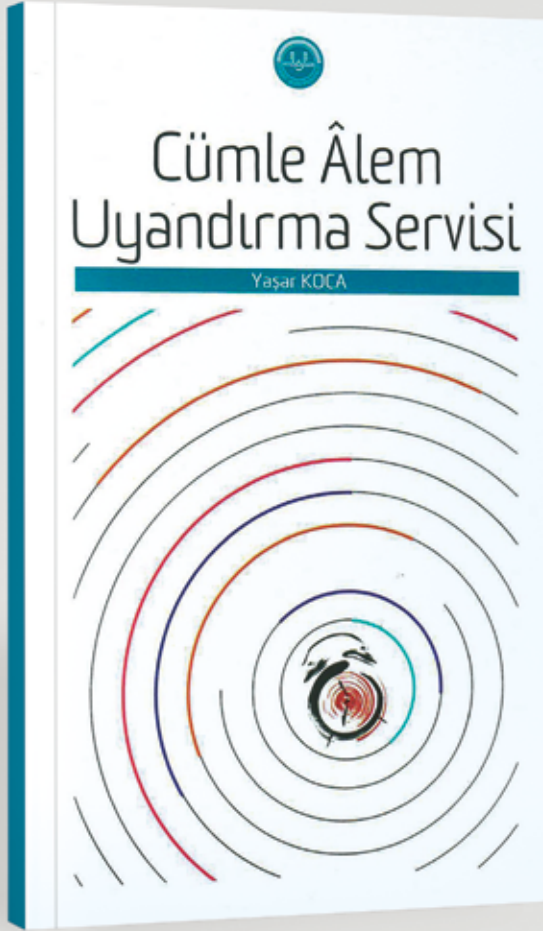
SADAKANIN EN DEĞERLİSİ

58

AŞURE GELENEĞİ

60

İDARE SANATINDA RAHLE ETKİSİ

Dilimizde kullandığımız her bir kelimenin anlamı vardır. Ses, görüntü ve eşyalarda olduğu gibi kelimeleri de bıraktığı çeşitli çağrışımlarla hatırlarız. “Cümle Âlem Uyandırma Servisi” adlı kitabımızda da kelimelerin getirdiği çağrışımların günlük hayatımızdaki örneklerini buluyoruz. Eser, hayatın tam içinde yer alarak okurunu kucaklamaktadır.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

TAKDİM

ZAMANIN RUHU

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Gençlik; yetişkinlik ve çocukluk arasında kurulmuş, harcı toplumun geleneklerinden ve zamanın ruhundan karılmış bir köprüdür. Her yeni nesil, toplumsal belleği bir önceki kuşaktan teslim alırken içinde yaşadığı zamanın formlarıyla harmanlar. Böylelikle bir yandan millî ve manevi değerler muhafaza edilirken bir yandan da toplumları ataletle sürükleyen, dinamiğini kaybetmiş birtakım

uygulamalar ayıklanır. Zira aslolan, geleneğin salt muhafazası değil, o geleneğin yenilenerek, öz değerleri korunarak devam ettirilmesidir. Kimi zaman yanlış uygulamaların, din dışı hurafelerin, bilimsellikten uzak âdetlerin de gelenek içerisinde kendine yer açtığı unutulmamalıdır. Bu noktada hem gençlere hem de yetişkinlere önemli sorumluluklar düşer. Çatışmadan uzlaşmanın yolları aranmalı, yetişkinler açısından gençlerin fikir ve sözleri bütünüyle eleştirilmemeli, gençler açısından da geçmiş kuşakların bellekleri toptan reddedilmemelidir. Ancak o zaman köprüler sağlam temeller üzerine kurulur, öz değerler korunurken miadını doldurmuş sözler zamanla köşesine çekilir.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu dosyamızı nesiller arası iletişimin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için hazırladık. Sema Bayar “Yozlaşmadan Uzlaşmak” yazısında her neslin geçmiş kuşakların rahle-i tedrisinden geçerek hayata karışsa da asıl şeklini içinde yaşadığı zamanın ona dayattığı kalıplarda aldığını vurguladı. Yeni nesil yoksulluk ve yoksunluk tanımlarının kuşaklar arasında doğru iletişimi nasıl etkilediğini dile getirdi. Aydın Hız, gençlerin dilinden seslendi: “Beni Anlıyor musunuz?” Dr. Kübra Çiçekli Bir Ayet Bir Yorum köşemize “Değişim ve Zaman Ekseninde İnsanın İhtiyaç Algısı” yazısıyla katkı sundu. Ali Necip Erdoğan, Varlık Aynası’nda “İhlas” kavramını ele aldı. İnsanın bir şeyin değerini bilmekle yetişkinliğe adım attığını vurgulayan yazar, “İhlas, kulun bir ağacın dalları gibi saçaklanan bütün duygularını, düşüncelerini ve fiillerini bir odakta toplar ve Yüce Allah’a (c.c.) yöneltir.” dedi.

Hadislerle Aile köşemizde Ayşe Sağlam, “Sadakanın Değerlisi” yazısını kaleme aldı. Ayşe Ünüvar, Sandık İçi köşesinde “Aşure Geleneği”ni yazdı. Nahide Üşümez Altınöz, “Geriye mi Dönsek, Geri mi Dönüştürsek?” ile kalemini çevre bilincine çevirdi.

Bu ay söyleşimizi Türkiye’nin Otomobili Girişim Grubu A.Ş’nin CEO’su Gürcan Karakaş ile gerçekleştirdik. Karakaş ile Türkiye’nin otomotiv endüstrisindeki büyük hamlesi TOGG’u konuştuk.

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken 30 Ağustos Zafer Bayramı’nızı kutluyor, bu vatan toprağını canları pahasına koruyan aziz şehitlerimizi ve ahirete irtihal etmiş gazilerimizi rahmet ve minnetle anıyoruz. Yeni hicri yılın ilk ayı olan muharrem ayınızı tebrik ediyor, birlik ve beraberliğimizi güçlendirmesine vesile olmasını temenni ediyorum.

İÇİNDEKİLER

UZMANINA SORDUK Cihan ULUÇ	10
DEĞİŞİM VE ZAMAN EKSENİNDE İNSANIN İHTİYAÇ ALGISI Dr. Kübra ÇİÇEKLi	16
SADAKANIN EN DEĞERLİSİ Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM	18
KAHVE MOLASI Gülsüm KARAPINAR	20
DOĞU'NUN YOLCULUKLARI VE İNSAN-I KÂMİL Yavuz Selim YEDEK	22
MUTLU AİLENİN FORMÜLÜ Fatih ZERE	24
ÇOCUKLARDA OYUN VE OYUNCAĞIN ÖNEMİ Emine ERGÜN	32
GÖKTE BEN BİR MAH GÖRDÜM Muhammed Kâmil YAYKAN	36

4

YOZLAŞMADAN UZLAŞMAK
Sema BAYAR

12

BENİ ANLIYOR MUSUNUZ?
Aydın HIZ

28

HAYAT DEĞİRMENİ
Zekiye KAHRAMAN

42

İHLAS
Ali Necip ERDOĞAN

AĞUSTOS 2022

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Meryem DALĞIÇ

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
AREN Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

46

GERİYE Mİ DÖNSEK, GERİ Mİ DÖNÜŞTÜRSEK?

Nahide ÜŞÜMEZ ALTUNÖZ

48

BOŞ BARDAKLAR

Beyza EFE

50

UNUTULMAYAN TÜRKÜLERİN ŞAİRİ: ABDURRAHİM KARAKOÇ

Mihriban KARAKOÇ

72

O BENİM ANNEMDİ...

Dr. Melek YILMAZ GÖMBEYAZ

38

GÜRCAN KARAKAŞ İLE TÜRKİYE'NİN OTOMOTİV HAMLESİ ÜZERİNE...

Mahir KILINÇ

54

EMRE GÖLÜ VE FRİG VADİSİ

Seher MERİÇ

58

AŞURE GELENEĞİ

Ayşe ÜNÜVAR

60

İDARE SANATINDA RAHLE ETKİSİ

Sümeyra ÇELİK

64

GURBETTE SEVGİ VE SADAKAT

Burhanettin UYSAL

66

İBRAHİM MÜTEFERRİKA VE İLK MATBAA MACERAMIZ

Umut GÜNER

70

YEŞİL ALAN

Yasemin HASMER

76

MENİSKÜS YIRTICI

Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

78

ÇENGEL BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80

KİTAPLIK

Zeynep ÇELİK

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 120.00 ₺
Yurt dışı yıllık: ABD: 72 ABD Doları
AB Ülkeleri: 47 Euro
Avustralya: 119 Avustralya Doları
İsviçre: 49 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye Daire Başkanlığının
T.C. Ziraat Bankası, Mustafa
Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943
0850 57 nolu hesabına yatırılması
ve makbuzun fotokopisi
ile abonenin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-mailin
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye Daire Başkanlığına
gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri
Müşavirlikleri, Din Hizmetleri
Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 21.07.2022

Baskı

Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıncı Yolu No: 7 Gaziemir/İzmir
Tel: 0232 274 22 15

Yayımlanacak yazılarda düzeltme
ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların
bilimsel sorumluluğu yazarlarına
aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet
İşleri Başkanlığı yayın organıdır.
Dergide yayımlanan yazı, konu,
fotoğraf ve diğer görsellerin her
hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her
türlü ortamda alıntı yapılamaz.

YOZLAŞMADAN UZLAŞMAK

■ Sema BAYAR

H

er nesil geçmiş kuşakların rahle-i tedrisinden geçerek hayata karışsa da asıl şeklini içinde yaşadığı zamanın ona dayattığı kalıplarda alır. İnsanoğlu kimi zaman didişerek kimi zaman uyumlanarak

içinde yaşadığı zamanla mütemadiyen bir alışveriş hâlinededir. Gençlik çoğu zaman bir başkaldırı formunda tezahür ederek kendini gerçekleştirse de yıkmak için yeltendiği kuralları tanımak, bilmek durumundadır. İçine doğduğu toplumu tanıyan nesil, çağa ayak uydurabilen normları kabul edecek, miadını doldurduğunu düşündüklerini ise ayıklayacak hatta bu eyleminde geçmiş kuşaklara acımasızca saldıracaktır. Bu döngü insanlık tarihi boyunca tekrar etmiş, Aristo'dan Schopenhauer'a, Hoca Ahmet Yesevi'den günümüze nice filozof ve düşünür, gençlerin damarlarında akan o asi nehirde yakınmıştır.

Gençliğin durumu hakkında serzenişte bulunma kadim bir söylemdir. Bundan yaklaşık 2700 yıl öncesinde Hesiodos, gençleri umursamaz diye nitelendirirken, kendini gençlerin eğitime adayan Sokrates, “Günümüz gençliği lüksü seviyor. Davranışları kötü; büyüklere karşı saygısızlar.” şikâyetlerinde bulunur.

Aristoteles “Bugünlerde gençler kontrolden çıkmış durumda. Kaba bir şekilde yemek yiyorlar, yetişkinlere karşı saygısızlar.” diyerek gençleri yeren koroya katılır. Peki, binlerce yıldır süren bu “yakınma”ların nedeni ve reel hayattaki karşılığı nedir? Kendi gençliğinde coşkun ırmaklar gibi akan insanoğlu, mavnasını yetişkinliğin güvenli limanına çeker çekmez neden ilk iş gençliğe karşı eleştirel bir söylem geliştirir? Bir zamanlar genç olduğunu unutup gençlik heyecanlarından uzaklaşmanın acısı mıdır onu “yakınma”lara iten yahut gençlerden yüksek beklenti içinde bulunmaları mı? Kocadığını fark eden kuşaklar, ümit beslediği gençliği serzenişlerle yola getireceğini mi sanmaktadır yoksa? Geleceği imar ve ihya etme arzusuyla o geleceğin bizatihi sahibi olan gençlerin omuzlarına önemli görev ve sorumluluklar yüklerken kendi gençliklerinde yüklerini nereden ve nasıl indirmiştir insanlık?

Şüphesiz her nesil gelecek kuşaklardan var olanı daha iyiye götürmesini, mevcut durumu ileriye taşımasını bekler. Bu noktada tecrübi akıl devreye girerek

geçmişten gerekli dersin çıkarılmasını, benzer hataların yapılmamasını, denenmiş ve güvenilirliği kendince ispatlanmış yollardan vazgeçilmemesini salık verir. Fakat kadim bir hakikattir ki tecrübe dediğimiz şey bütünüyle aktarılamaz. İnsanlık tarihi bir veçhesiyle birikerek (tuğla misali üst üste konularak) diğer bir veçhesiyle yığılarak (aynı şeyler tekrar tekrar yaşanarak, aynı yollardan yeniden geçilerek) ilerler. Dolayısıyla yetişkinlere düşen görev gençlere rehberlik ederken bir yandan da onların kendi tecrübelerini yaşamalarına imkân tanımaktır. Asıl yenilenme bu şekilde sağlanacak, toplumları sarmalayan atalet gençlere sorumluluk kadar yetki de verildiği takdirde bertaraf edilecektir.

Zamanın Ruhu

Marc Auge, Yaşsız Zaman eserinde, her yeni nesil bir öncekini dışa doğru ittiğini söyler. Bu itme her neslin kendi enerjisine ve eylemlerine yer açmak için ortaya çıkan zorunlu bir itmedir. Çocukluğunda özdeşimi ebeveyni üzerinden kuran birey, gençlik çağında ailesi ile değil onlara rağmen varlık gösterme eğilimindedir. Artık model dışarıdadır. Her kuşak zamanı geldiğinde köşesine çekilmeli, genç dimağlara alan açmalıdır. Bu çekilme hayattan tamamıyla el ayak çekme değil aksine köşe başlarını tutarak mihenk taşı görevini ifa etme ve gençlere hareket alanı açma eğilimidir. Bu denge sağlanmazsa

çatışma kaçınılmaz olur. Kuşaklar arasında yaşanan gerilimin temel nedeni de budur. Birbirini takip eden kuşaklar yani anne baba ve çocuklar arasındaki gerilim bir üst kuşağa nazaran (dede/torun) daha şiddetli hissedilir. Bunun önemli bir nedeni de “nostalji” bağımlılığıdır. Fakat burada altı çizilmesi gereken husus nostaljinin kendisi değil, nostaljik olanın idealize edilmesidir. İnsan “an”da kalamayınca, ya geçmiş kutsar (nostalji) yahut da geleceği idealize eder. Her iki durumda da gençlerle çatışmaya girer. “Bizim zamanımızda...” diye başlayan ve geçmiş olduğundan daha nitelikli gösteren söylevlerle devam eden nostalji tutkusu insanın ibnülvakit olma yolundaki birincil engelidir. Geleceğin idealize edilerek gençlerin üzerine onların taşıyabileceğinden fazla sorumluluk verilmesi, “ideal nesil” arzusu da “an”da yaşamının önünde ikincil bir engeldir. Hâlbuki aslanan içinde bulunan zamanın imar ve inşasıdır. Yaşanılan zaman genciyle yaşlısıyla herkese aittir ve tüm bireylerin etkisi altında şekillenecektir. Bir önceki neslin kendinden sonra gelen jenerasyona karşı serzenişte bulunması; yeni neslin yetişkinlere karşı önyargılı davranmasına, onlardan miras alacağı kültürel unsurlara ve taşıyıcılığını yapacağı paradigmalara karşı isteksiz davranmasına neden olur. Gençlik ise “an”da kalmanın remzidir.

Kuşaklar arasında cereyan eden bu yakınmalar devam ededursun zamanın ruhu gençleri önceki kuşakların elinden alarak kendi kalıplarını dayatır. İnsan ebeveyninin olduğu kadar içine doğduğu zamanın çocuğudur. Zamanın ruhu, insanı biçimlendiren, alışkanlıklarını belirleyen ve birtakım davranış formlarını ona nakşeden önemli bir etkidir. Hz. Ali’ye nispet edilen “Çocuklarınızı bulduğunuz zamana göre değil, onların yaşayacakları devre göre yetiştirin.” sözü bu hakikate işaret eder. Hayata hazırlanmalarında rehberlik ettiğimiz, kimi zaman yol gösterdiğimiz kimi zaman ise sadece yol arkadaşlığı ettiğimiz gençlerimizin, cemiyete dâhil olmaları önemli hususlardan biridir. Cemiyet, bireyle çift yönlü bir etkileşim hâlinindedir. Cemiyetin ana karakterini bireylerin tek tek niteliği belirlerken, bireyin karakteri de cemiyetin genel kabullerinin tesiri altındadır. Bireyin içtimai hayatla ilişkisi aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı sürüp giden bir döngüde cereyan eder. Cemiyet hayatı gence yeni tecrübeler, zorluklar karşısında farklı çözüm yolları, geçmişin pencerelerinden farklı bir bakış açısı kazandırır.

Hz. Peygamber Örneğinde Gençlik ve Din

Hz. Peygamber’in çağları aşan örneğine nazar ettiğimizde onun gençleri anladığını, heyecan ve cesaretlerini doğru alanlara kanalize ettiğini görürüz. Bu yönlendirme onların bir

şeyleri değiştirme arzusuna ket vurmaz aksine sahip oldukları gücün insanlığın ortak menfaati doğrultusunda kullanmaya önayak olur. Hz. Peygamber (s.a.s.) gençliğin çetin bir imtihan süreci olduğunun bilincinde onlara her daim hoşgörülle yaklaşmış, arzu ve ihtiraslarına boğun eğmeyen gencin hesap gününde Rabbin himayesinde olduğunu bildirmiştir (Buhârî, Ezân, 36). Gençlere sadece sorumluluk değil yetki de vererek toplumsal uzlaşmaya can suyu taşımıştır. Daha on sekiz yaşındaki Üsâme'yi, Hz. Ömer ve Hz. Ebubekir gibi ileri gelen sahabilerin içinde bulunduğu bir topluluğa komutan tayin etmesi, yine genç sahabelerden Mus'ab b. Umeyr'i diplomatik ilişkilerde görevlendirmesi, Zeyd b. Sabit'e vahiy kâtipliği görevini tevdi etmesi, Muaz b. Cebel'i Yemen'e tebliğ vazifesiyle göndermesi bizler için değerli birer örnektir.

Toplumlar yeni nesillerin etki gücüyle tazelenir, yozlaşmanın, ataletin çemberini kırar. İlgi ve yeteneklerine uygun faaliyet alanlarına sahip olan genç, sadece kendini değil toplumu da inşa edecek gücü kendinde bulur. Hz. Peygamber (s.a.s.), gençlerin sahip olduğu bu gücü tevhit mücadelesinin etrafında halelendirmiştir. Gençlik coşkun bir ırmak gibidir, o ırmağın önüne set çekmek ırmağı zapturapt altına almaz aksine daha büyük bir taşkına sebebiyet verir. Hz. Muhammed (s.a.s.),

bu bilinçle o ırmağa, akacağı ve çevresindeki kuru toprakları bereketlendireceği bir yatak hazırlamıştır. Onlarla kurduğu iletişimde mutedil davranmış, samimi ve sıcak bir üslup kullanarak gençlere güven telkin etmiştir. Hz. Peygamber'in bu yaklaşımı kısa sürede meyve vermiş, onun terbiyesi altında yetişen gençler tevhit mücadelesinde aktif ve etkin rol oynamışlardır.

Yüce Allah, Bakara suresi 170. ayette "Onlara, 'Allah'ın indirdiğine uyun.' denildiğinde, 'Hayır, atalarımızdan gördüğümüze uyarız.' dediler. Ya atalarının akıllı bir şeye ermemiş, doğru yolu bulamamışlarsa!" buyurur. Bu ayet, toplumsal yozlaşmanın, kimi zaman inanç kimi zaman gelenek adı altında birtakım yanlışlara sıkı sıkı tutunmanın remzidir. Şüphe ve tereddüdün mayalandığı, bir

» Bireyin içtimai hayatla ilişkisi aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı sürüp giden bir döngüde cereyan eder. Cemiyet hayatı gence yeni tecrübeler, zorluklar karşısında farklı çözüm yolları, geçmişin pencerelerinden farklı bir bakış açısı kazandırır.

şeyleri değiştirme arzusunun zirvede yaşandığı gençlik dönemi, bu tür yozlaşmaların önünü alabilecek güçtedir. Ancak toplumun da gençleri dışlamayarak onların bu enerjisinden istifade etmesi gerekir. Zira genç birey, enerjisi doğru kanallara aktarılmazsa bir girdaba düşebilir. Kuşaklar yozlaşmadan uzlaşmanın yollarını aramalı, yakınmalar bir kenara bırakılarak samimi ve etkili bir dinleme, anlama metodu geliştirilmelidir.

Yeni Nesil Yoksunluk

Genç, içinde bulunduğu sosyal, kültürel, ekonomik şartlar çerçevesinde zamanın ruhuna eklemlenir. Gençlerin sadece yıkım ve kaostan beslendiğini düşünmek yanlış bir algıdır. O, kendini ve içinde bulunduğu

toplumu hep daha iyiye götürme arzusu içerisindedir. Bu arzu, kimi zaman “değer ve eder” çatışması üzerinden gün yüzüne çıkar. Sanattan edebiyata, ekonomik özgürlüklerden kültürel aktivitelere kadar bir gence geçmiş zamanın formlarını dayatmak makul sınırları zorlayan bir tutumdur.

Burada kuşaklar arası çatışmanın temel nedeni yoksulluk ve yoksunluk arasındaki farkın tam olarak idrak edilememesidir. Yoksulluk maddi imkânların yetersiz oluşunu ifade eder ve niteliği zamana göre değişkenlik gösterir. Yoksulluğun zıttı olan zenginlik de bu değişkenlikten nasibini alır. Şöyle ki dünya kurulumu beri yoksulluk ve zenginlik

kavramları toplumun geneline nispetle tanımlanmış, örneğin kıtlık zamanlarında üç öğün yemeğe sahip olanlar zengin olarak algılanırken ekonomik açıdan müreffeh dönemlere gelindiğinde öğün sayısından çok öğünün niteliği, içeriği zenginliğin yahut yoksulluğun ölçütü sayılmıştır. Daha spesifik ve bu toprakların yakın tarihinden örnek vermek gerekirse seksenli yıllarda lüks sayılan ve zenginlik göstergesi olan otomobil, artık asli ihtiyaçlar arasına girmiş, sadece binek aracın niteliği zengin ve fakir ayrımında belirleyici rol oynamıştır.

Yoksulluğun göreceliliği karşısında geçmiş kuşakların kendi gençliklerinde sahip olmadıkları imkânları dillerine dolayarak yeni neslin istek

ve beklentilerini şımarıklık olarak addetmesi bizatihi zamanın ruhuna terstir. Yaşadığımız çağ özelinde bugün akıllı telefonlara sahip olmayı kim lüks sayabilir? Bir gencin tiyatroya gitmek istemesini, seyahat ederek farklı kültürlerle tanışma arzusu içinde olmasını, sanat ve edebiyatla ilgilenecek bir ekonomik özgürlüğü talep etmesini lüks addetmek akıl dışı bir tutumdur. Bütün bu faaliyetlerin ederi üzerinden girilen çatışma beyhudedir. Aslolan değerdir. Gençlerle sahip oldukları imkânların ederi (maddi ölçüsü) değil, değeri üzerinden iletişim kurulmalı, bu değere sahip çıkmaları beklenmelidir.

Eskiden bir lokma ekmeğini bölüşüp yiyen, savaşlarla, kıtlıkla sınanan insanımız benzer fedakârlıkları yeni nesilden beklerken neyi yanlış yapmıştır? Yoksulluğu merkeze alarak asıl meselenin maddi imkânların ötesinde bir değerler dizisinin aktarımı olduğu gerçeği ıskalanmış, yoksunluğun en büyük tehlike olduğu göz ardı edilmiştir. Özle değil de göstergelerle ilgilenildiği takdirde maalesef bu yozlaşma her iki taraf için sürüp gidecek, kuşaklar arasında makas insanlığın aleyhine açılmaya devam edecektir. Yoksunluk maddi olanın ötesindedir ve değer kaybını ifade eder. Yoksulluk tarihî süreçte değişime tabiyken yoksunluk, yoksunluğu hissedilen değerler değişmezdir.

UZMANINA SORDUK

■ Cihan ULUÇ

Psikolog/Psikoterapist

Herkes kendi zamanının sahibi ve aynı zamanında mahkûmudur. Yaşadığımız zaman bir yandan ellerimizde şekillenirken bir yandan da bizi şekillendirir. Hatta kuşaklar arası çatışmayı körükleyen unsurlardan birinin de zamanın ruhu olduğunu görmekteyiz? Nedir bu zamanın ruhu ve hayata bakışımızı nasıl etkiler?

Zamanın ruhu kavramı; içinde bulunulan döneme hâkim duyuş, düşünüş ve hissetme tarzını işaret eder. İçinde yaşadığımız zaman diliminin sosyal, kültürel, siyasi ya da askerî birtakım gerekleri vardır. Bunlardan tamamen azade değiliz. Dönemin zihniyetinin, içine doğarız ve bu farkında olalım olmayalım birçok duruma karşı tutum ve davranışımızı manipüle etmeye başlar. Şu anki hayvan hakları, sığınmacılar, sağlıkla ilgili yaklaşımlarınızı, çocuk büyüme ile ilgili tutumlarınızı gözden geçirin. Eğer 100 yıl önce doğmuş olsaydınız yine aynı şekilde düşünecek miydiniz? Zamanın ruhu biraz böyle bir şey. Yine özellikle askerî gelişmelerde zamanın ruhuna göre hareket etmeyen bir toplumun hayatiyetini sürdürmesi mümkün değildir.

Ayrıca zamanın ruhu dediğimizde topyekûn pozitif ya da negatif bir şeyden bahsetmiyoruz. Onun iyi ya da kötü olmasını belirleyen bizim

sahip olduğumuz anlam-değer dünyasıdır. Mesela zamanın ruhu devamlı surette tüketimi teşvik edebilir. Fakat eğer bizim anlam-değer dünyamız “İsraf etme, tasarruf et.” diyorsa burada zamanın ruhu bizim için olumsuz ve uyumsuz bir şey hâline gelir. Ama zamanın ruhu ilim öğrenmeyi, gelişmeyi, tabiri caizse “Bir gününüz diğer gününüzle aynı olmasın.” düşüncesini teşvik ediyorsa, bu yönüyle millî ve manevi kültürümüzü destekleyici bir hâl alır.

Öte yandan zamanın tüm getirdiklerini kayıtsız şartsız kabul etmek de kim olduğumuzu unutmamız anlamına gelebilir. Zamanın ruhu adı altında bizi aldatmaya çalışanlara karşı da uyanık olmalıyız. Burada ayaklarımızı sağlam olarak basmamız, bize kadar aktarılmış millî ve manevi mirası iyi etüt etmeliyiz. Aksi hâlde rüzgârın karşısında savrulan yaprak misali oradan oraya savruluruz.

Kuşaklar arası çatışmanın bir unsurunun zamanla gerçekleşen değişim olduğunu varsayarsak çatışma kaçınılmaz bir şey. Çünkü değişim son yıllarda baş döndürücü düzeyde hızlı. Giyim, müzik kültürü, manevi kültür, siyasi ve politik kültür, sanat anlayışı, çocuk büyüme vb. gibi konularda sürekli bir değişimin var olması, kaçınılmaz bir şekilde çatışmayı

doğuruyor. Yetişkin kuşaklar tarafından yeni kuşaklar, değişimi temsil etmeleri açısından bir tehdit gibi algılanıyor olabilir. Aslında burada insan beyni ile alakalı bir gerçek bizi karşılıyor. Beynimizin özellikle hayatta kalmamızla ilgilenen kısmı muhafazakâr bir yapıya sahip ve yeniyi kabul etmek istemiyor. Yeni demek, beynimiz için alarm sinyallerinin çalması anlamına geliyor. Mesela, işe giderken genel olarak eğilimimiz daha önce gittiğimiz yolu kullanma yönündedir. Çünkü beynimize göre daha önce bu yol kullanılmış ve hayatta kalınmıştır. O yüzden de hep aynı yoldan işe gitmeye yönelik eğilim gösterir. Sosyal alandaki değişimlerde de benzer bir durum geçerlidir.

Yoksulluk algımızın da zamanla değiştiğini görmekteyiz. Maddî imkânlar zamanla göre artar veya azalırken yoksunluğunu çektiğimiz öz ise değişmiyor. Millî ve manevî değerler açısından çağımızın temel gereksinimleri nelerdir? Günümüzde dünya en çok neyin yoksunluğunu çekmektedir?

Günümüzde geçmişe nispetle daha refah ve bolluk içerisinde yaşadığımızı söyleyebiliriz. Özellikle iki büyük dünya savaşı ve sonrasındaki yaşantıyı dikkate alırsak. Fakat sorunuzda

da ifade ettiğiniz gibi o temel gereksinim, insan söz konusu olduğunda ekmek ve su kadar önemli hatta bazı zamanlarda daha önemli bir hâl alıyor. O gereksinim ise hayatımızı yaşamaya değer kılacak bir anlamın varlığıdır. “Biz kimiz, nereden geldik, nereye gidiyoruz?” gibi varoluş anlamımızı sorguladığımız sorulara verdiğimiz yanıtlar hayatidir. II. Dünya Savaşı yıllarında Nazilere ait toplama kamplarından birinde yaşayan ve bir şekilde hayatta kalan Victor Frankl’ın otobiyografik eseri İnsanın Anlam Arayışı’nda toplama kampı gibi koşulların olağanüstü kötü seyrettiği bir yerde bile varoluşsal anlamı sayesinde hayatta kalabildiği veciz bir şekilde anlatılmıştır. Öte yandan varlık içinde bir hayat sürdüğünü gördüğümüz bazı kişilerin tatminden uzak, mutsuz, bağısız ve kopuk bir hayat sürdüklerine ve zaman zaman kendi kendini imhaya-intihara- varan yaşam öykülerine şahit olmuşuzdur. İşte anlam tam olarak böyle bir şeydir. Eğer anlam varsa hayat var, yoksa hayatta yoktur.

Millî, manevî ya da tarihî değerlerimiz her şeyden evvel bize kimliğimizi inşa etmede yardımcı olur. “Sen busun ve sana yakışan budur!” der. Ayrıca “Şunları şunları yapmalısın, bunları da yapmamalısın çünkü insana yaraşan budur.” der. Kişiyi büyük bir belirsizlikten ve köksüzlükten kurtararak yaşadığı hayata, aldığı nefese, yediği ekmeğe, büyüttüğü çocuğa ve neredeyse tüm yapıp etmelerine bir anlam nefesi üfler. Böylece kişi kendi içerisinde

anamlı bir bütünlük hisseder, zaman zaman gelen varoluşsal krizler ve sorgulamaları çözümlemesi daha kolay olur.

Kuşaklar arası yakınmalar, gelenek ve modernizm gerilimi geçmişten günümüze hep var olmuş. Her kuşak yeniliğin ayak seslerine karşı irkilerek geleneği savunmuş, biraz da nostalji güzellmelerine kapılmış. Fakat yeniliğin de toplumları ataletten kurtaran bir yanı olduğu muhakkak, siz bu gerilimi nasıl değerlendirirsiniz. Kuşaklar arası çatışmayı bir krizden fırsata çevirmek mümkün mü?

Elbette mümkün. Dünyadaki tüm gelişmeler bir çatışmadan ve gerilimden doğmuştur. Gerilim, bizi diri tutar. Kendimizi yeniden düşünmemize, kontrol etmemize, zihin dünyamızdaki

boşlukları görmemize ve eksiklerimizi gidermemize yardımcı olur.

Burada, durduğumuz nokta çok önemli. O da yeni geldiğinde eskiyi tamamen ortadan kaldırıp köksüzleşiyor muyuz yoksa gelen yeniye kendi eskimiz ya da güncelimizle yeniden değerlendirip kültürümüzün ve günlük yaşantımızın bir parçası hâline mi getiriyoruz? İkinci seçenek daha ılımlı ve daha makul görünüyor sanki. Tarih, bu açıdan çok değerli. Yaşadığımız krizlerin benzerlerini bizden önceki insanlar da yaşadılar ve defalarca farklı farklı şekillerde çözdüler. Bu büyük bir hazine ve bir miras esasında. Bu birikime bir aşağılık kompleksi ile sırt dönmek ne ekonomi ilkelerine ne hayatın olağan akışına uygun görünüyor.

BENİ ANLIYOR MUSUNUZ?

■ Aydın HIZ

Beni duyuyor musunuz?

Anne! İlk senin varlığını hissettim karnında iken. İlk senin merhametli ve şefkatli sesinle doldurdum gönül kulağımı. Bedeninde senin bir parçandım, görmeden önce sesini dinliyordum orada. Babamın kulağıma okuduğu ezanın ulviyetini, göğsümde taşıdım kutsal bir emanet gibi. Adım, en çok dudağına yakıştı baba! Dünya yolculuğum başladığında annemin sesindeki ferahlıkla alışımtı yaşamaya. Kokunu içime çekerken kulağıma dökülen ve içimi ısıtan sesine tutundum ve yaşamayı öyle sevdim.

Ninnilerinde ruhumu dinlendirdim. Korkmadan uyumanın ve uyanmanın güzelliğini tattım.

Harfler anlamsız bir yığın olarak yuvarlanıyordu ağızımın içinde. Bebeğim. Yürümeyi öğreniyor gibi öğreniyordum konuşmayı. Adımlarım peltek, sözlerim eksikti. Sizden öğrendim ilk kelimelerimi.

Sonra bir gün geldi. Adınızı söylediğimde acemi hecelerle size seslendiğimde nasıl da heyecanlandınız değil mi? Henüz yürümeyi bile öğrenmemişken sizin sözlerinizden cesaret alarak süründüm yerlerde, emekledim. Düş kalka attığım ilk adımlarımda dengem oldu sizin sevinçleriniz. Yürümek gibi öğrendim konuşmayı. Harfler ilk sizin dudaklarınızdan döküldü kulağıma. Cümlelerim, sizin

cümlelerinizi nasıl da taklit ediyordu.

Büyüdükçe dünyam da büyüdü. Amcalar, teyzeler, sokaktaki insanlar, yaşıttım olan çocuklar, televizyondaki yabancılar ve telefondaki uzak sesler... Okula başladığımda kelimelerim de çoğaldı. Zaman zaman yanlış şeyler, kötü sözler de duydum. Güzel konuşmayı, anlatmayı, cümlelerden yeni dünyalar kurmayı öğrendim. Kitaplar girdi hayatıma. O zaman fark ettim, hayallerin de dili varmış. Anlatamadıklarım da oldu elbette. Anlaşılmayı umarak kelimelerin dünyasında kaybolduğum da... Büyüdüm. Başka okullar, farklı arkadaşlar, yabancı insanlar, yeni kitaplar... Sonra başka sesler duydum, başka cümleler... Anlamalarını öğrendikçe sözlerin, dünyam da genişledi. Farklılaştı belki.

Beni sevdiğinizi biliyorum, hissediyorum derinden. Fakat benim, siz olmadığımı, sizin devamınız olsam da aynınız olmadığımı bilmenizi istiyorum.

Anneciğim, babacığım...

Büyüdükçe tanıdım kendimi. Etrafımdaki kimseleri, olayları, dünyayı, hayvanları ve çiçekleri de kendimce anlamlandırdım. Sizinle aynı yaratılışın farklı bir manasıym. Hamurum sizden ama fırının değiştiğini bilmenizi isterim. Her insan, Allah'ın kelimeleridir, bunu sizden öğrendim. Herkes kendi çağından sesler taşıyor yaşamına. Hayat denen yokuşu bol bu yollarda ne zaman yorulsam, ne zaman tıkanısam, babacığım! Güvencimin ulu çınarısın sen. Senin dallarında öten kuşların yetişir imdadıma. Bilirim ki yorulursam görünmez bir el olursun arkamda. Merhamet, sadece dilinden değil yüzünden de damlar içime anneciğim! Şüküründe aciz kalacağım bir nimetsiniz siz. Ama büyüdükçe sözcüklerim de değişti, gelişti biraz, farklılaştı. Alfabem aynı ama cümlelerim bana ait. Çünkü duygularım ve düşüncelerimin havuzunda ben büyüttüm onları. Sizden ödünç aldığım sözcüklerin bir kısmını iade ediyorum size, anlam dünyamın ifadelerinden oluşan yeni bir sözlük yaptım kendime. Bunun sizi korkutmasını istemiyorum. Büyüsem de sizin hep küçük çocuğunuzum fakat durun biraz! Dinleyin beni; yeni bir ben var karşınızda. Sizin varoluşuna katkı sunduğunuz benin yeni duyguları, yeni düşünceleri, yeni sözleri... Sizinle konuşmak, size anlatmak, sizinle paylaşmak istiyorum, beni duyuyor musunuz?

Beni görüyor musunuz?

Bir varlığım var, sizinkinden farklı; sizin gölgeniz olmayan bir varlığım... Siz benim atamsınız, babamsınız, annemsiniz. Varoluşumun fiziksel sebebisiniz. Allah sizi vesile kılarak yarattı beni. Şükür ki sizin çocuğunuzum. Soyağacımın köklersiniz, bense sizin dalınızım, dallarınızın ucundaki çiçeğinizim. Zamanı gelince meyvelere duracağım. Kırığıdan, dondan, şiddetli rüzgârlardan beni korumak istiyorsunuz, seviyorsunuz çünkü. Kırılmağımın en çok siz farkındasınız. Gün gelip renk renk çiçekler açacağım zamanı, kokularımı etrafa yayıp meyveler vereceğim günleri umutla beklemektesiniz. Mevsimler geçti üstümden, her güneşte biraz daha büyüdüm, biraz daha geliştirdim, biraz daha serpildim, biraz daha şımardım, biraz daha piştirdim... Beni sevdiğinizi biliyorum, hissediyorum derinden. Fakat benim, siz olmadığımı, sizin devamınız olsam da aynınız olmadığımı bilmenizi istiyorum. Bana bakınca ne görüyorsunuz? Kendinizi mi, yoksa sizden olan, sizin devamınız olan başka birini mi? Ben başkayım oysa. Öteki değilim belki fakat sizin kopyanız da değilim. Lütfen bana bakınız ve söyleyiniz; bütün varlığım, duygularım, düşüncelerimle, ilgilerimle, farklılığım beni görüyor musunuz?

Beni hissediyor musunuz?

İlk sevgiyi sizden öğrendim. Hiç kimsenin sevmeyeceği, beklentisi olmayan bir sevginin çocuğuyum. Allah'ı, çiçekleri ve hayvanları sevmeyi siz öğrettiniz bana. Sadece sevmeyi değil, gerektiğinde kızmayı, öfkelenmeyi, merhamet etmeyi de siz öğrettiniz. Okula gittiğim ilk gün göğsümden büyüyen ağırlığın, senden ilk defa ayrılmanın özlemi olduğunu, akşam sana sarılınca anladım anne! Kavuşmak bir şifaymış meğer. Hatırlar mısınız bilmem, parkta ilk düştüğümde acıyı da, acıya karşı sabrı da siz öğretmiştiniz. İyi olmanın sırrı, içimde böyle büyüdü. Evimizin bahçesinde çimenlere uzanıp geceleyin gökyüzünü seyrederken sonsuzluğu hissetmemi sağladınız. Var olanı paylaştıkça içimde büyüyen mutluluğun tohumları da size ait. Köpeklerle ve kedilere su verdikçe büyüdü, yaşlılara yardım ettikçe gelişti, ağaçları ve çiçekleri sevdikçe çoğaldı mutluluğum.

İnsan, kendini başka insanların aynasında seyreder. Duygularımı tanıdıkça daha çok tanıdım kendimi. Birçok şeyi sizden öğrensem de başkalarından öğrendiğim duyguları da kendi havuzumda topladım, sonra seçtim, ayıkladım ve karakterimi, kişiliğimi ördüm seçtiklerimle. Seçimlerle karşınızdayım,

bahçenizde sevginizle büyüttüğünüz fidanı. Derin bir minnettarlıkla gözlerinize bakıyorum, hayatın sırrını çizgilerinde toplamış ellerinizden öpüyorum, benim ilk yuvam olan gönlünüze dokunuyorum, beni hissediyor musunuz?

Beni anlıyor musunuz?

Anneciğim! Zaman değişti biliyor musunuz? Babacığım! İnsan biraz da kendi çağının çocuğu değil midir? Her şey o kadar hızlandı ki, siz beni yavaşlattıkça sıkılıyorum birçok şeyden, başım dönmeye başlıyor. Durmak, geride kalmak istemiyorum. Siz bir ağaçsınız bense sizin göğün uzanan dallarınız... Sizden çok uzaklaşmamamı, yakınınızda kalmamı istiyorsunuz. Bahçemizdeki şu ağacın hangi dalı yere doğru büyüyor? Hepsini de başını kaldırmış, bulutlara dokunmak ister gibi uzaklaşıyor gövdesinden. Hem gövdeye bağlı hem de güneşe uzatıyor yeni filizlerini. Çünkü biliyor ki güneşin aydınlığıyla ve göğün yağmurlarıyla ilk o buluşmak istiyor. Ben de yeni dünyalar keşfetmek istiyorum. Köküm sizden, gövdem sizden fakat dallarımı kırmayın lütfen. Göğün doğru uzattığım dallarımla başka bahçeleri görmemden korkmayın. Sınırlarımı biliyorum. Güvenin bana. Ara sıra uzaklara gitmek istiyorum. Bütün risklerine rağmen, duvarın ardına varmak, tepeleri aşmak, başka iklimlerde çiçek açmak duygusu taşıyorum içimde. Beni anlıyor musunuz?

Beni kabul ediyor musunuz?

Uzaklara gitsem de bir gün döneceğim yer sizin kapınız yine. Çünkü insan, en çok kendi evinden kaçmak istemiş, tıpkı en çok kendi evine dönmek istemesi gibi. Gidip dışarıdaki hayata bir bakmak istiyorum herkes gibi. Pencereden dışarıyı seyretmek yetmiyor. Yağmurlarda siz olmadan ıslanmanın ve fırtınaya direnmenin yollarını kendim bulmam gerekiyor çünkü. Uzaklara gittiğimde yanımda siz olmayınca eksilttiğim yarımalarım olacak! Unuttuğum doğrular, yaptığım yanlışlar... Başka şeyler ararken kendimi unutacağım belki. İçimdeki

uslanmaz macerayı tüketmem gerekiyor. Başka şeylere dair umutlarımı dağıtmalıyım işte.

Belki gittiğim yerlerde hayatıma başka anlamlar bulurum. Yeni bir yaşamın merdivenlerini tırmanırım oralarda. Kalsam da içime ektiğiniz tohumlarla yeşerecek bahçem. Sizin gülünüz açacak gönlümde. Belki de tutunamam oralarda, ansızın dönerim. Yüzümde pişmanlığın lekeleri, gözlerimde yabani izler... Fırtınalardan kopup gelirim belki. Sadece bedenim değil düşlerim de yorulmuştur. Hatalarımı ve kusurlarımı bir bohça gibi taşıyarak sırtımda

kapınızı çalarsam bir sabah, beni kabul eder misiniz?

İnsan aldanişların çocuğudur. Yeni şeyler denemek ister insan. Ben de öyleyim şüphesiz. Bir gün yanılgıların kuyusuna düşsem de, hataların zindanında mahkûm olsam da beni sabırla bekleyeceğinizi biliyorum. Bir Yusuf değilim fakat gözlerinizdeki ışıltı, dünyanın en güzeli yapıyor beni. Bu kuyudan bir ipe tutunur gibi ancak sizin hoşgörünüzle, ilginizle, güvencinizle kurtulabilirim. Çünkü her şeye rağmen beni seviyorsunuz; biliyorum...

DEĞİŞİM VE ZAMAN EKSENİNDE İNSANIN İHTİYAÇ ALGISI

Dr. Kübra ÇİÇEKLİ

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِي مِّنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا
وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلنَّاسِ

O, dört gün içinde yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı. Orada bolluk ve bereket meydana getirdi. Ve orada rızık ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti.”

(Fussilet, 41/10)

İnsanın dünyadaki yaşamının keyifli ve mutlu olması; ihtiyaçlarının, istek ve arzularının karşılanması ile doğrudan ilintilidir. Kişinin ihtiyaçları yaşam döngüsünün devamını sağlayan temel unsurlardan oluşmaktadır. İhtiyaç; insanın hayatta kalması için gerekli olan yeme, içme, uyku ve barınma gibi asli gereksinimlerdir. Ancak bu kavramın sınırları zamana ve yere göre değişebilmektedir. Ayrıca maddi ve fiziksel ihtiyaçların beraberinde insanın duygusal, bilişsel, dinî, manevi ve sosyal her türden ihtiyaçları daima var olmuştur.

İhtiyaç kavramına “fayda” gözlüğü ile bakılırsa insana faydası olan her şeyin onun bir gereksinimini karşıladığı söylenebilir. Fayda olmasının yanı sıra insanda yoksunluk duygusu oluşturan ve giderilmesi için motivasyona sahip olduğu tüm unsurlar kişinin ihtiyacı

olarak tanımlanabilir (Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, Çev: Nilgün Tural, Ferda Keskin, Ayrıntı yayınları, s. 79). Baudrillard, ihtiyaç ve tatmin ilkesi önünde eşit olan tüm insanların eşitliğinin gizemli sisteminde refah olgusuyla dayanışma içinde olduğuna dikkat çeker. Yani insanın gelir, refah düzeyine bağlı olarak ihtiyaçları çeşitlenebilmekte ve bu ihtiyaçlar tatmin edilebilmektedir. Nihayetinde bu tatmin, yaşam standardı hâline gelmektedir. John Stuart Mill’in “Doğal olmayanın yalnızca alışılmış olmayan anlamına geldiği, alışılmış olan her şeyin de doğal gözüktüğü” teorisinden hareketle Allah’ın verdiği rızık içinde insanın alışmış olduğu gelenekten gelen her şeyin normalite kabul edildiğini söyleyebiliriz.

Belki bu yüzden çoğu kişi yaşadığı ve normalleştirdiği hayatında eylemlerinin, tüketim alışkanlıklarının aşırı ve anormal olduğu bilincine genellikle varamamaktadır.

Yaşanılan zamanın ve o toplumun yaşam kodlarının gerektirdiklerine sahip olmayı istemek Allah Teâlâ’nın “Allah’ın kulları için çıkardığı temiz rızıkları kim haram kılmıştır? De ki: Bunlar dünya hayatında iman edenler içindir, kıyamet günü ise yalnızca onlarındır.” (A’râf, 7/32) buyruğu gereğince Allah katında onaylanmıştır. Öyle ki insan hayatında nimet olan şeyin teknolojik, elektronik ya da dijital olması onun kişi için rızık olması gerçeğini değiştiremez. Yurt dışında yaşayan evladını özleyen bir

anneninin çocuğu ile görüntülü konuşması, sanki yanındaymış gibi hissetmesinin onun ruhunda oluşturduğu doyumu hangi maddi yiyecek verebilir? Bu nedenle Allah'ın bahşettiği rızkın "insanı psikolojik, sosyolojik, ruhsal, duygusal ve fiziksel olarak tatmin eden her şey" olarak tarif edilmesi, o rızkın yokluğunun yoksulluktan değil, yaşattığı yoksunluktan kaynaklandığına matuftur.

Dün temel ihtiyaç olarak kabul edilmeyen şeyler bugün temel ihtiyaç hâline gelebilmektedir. Örneğin, bugün buzdolabı, çamaşır makinesi, cep telefonu, internet temel ihtiyaç hâline gelmiştir. Önceki nesiller bir diğer deyişle "dijital göçmenler", yani teknolojinin içine doğmayıp ona sonradan entegre olanlar, internetin, cep telefonunun yokluğunu hissetmeyip varlığını lüks olarak görürken dijital yerliler, yani teknolojinin içine doğanlar, internet, cep telefonu, sosyal medya kullanımını gereklilik olarak görüp yokluğunu hissedip yoksunluğunu yaşamaktadır.

Sosyal medya ile dünyanın farklı yerleri ve toplumun farklı tabakaları arasındaki etkileşimin artması ve enformasyonun gelişmesi kültürel ve toplumsal değerleri değişime açık hâle getirmektedir. Farklı zamanda aynı sosyokültürel düzeydeki bireylerin harcama ve tüketim

anlayışları farklılaşmakta, ihtiyaç kavramının içini nasıl doldurdıklarından hareketle nelerden dolayı yoksunluk hissettikleri de değişmektedir. Bu farklılığın bir sebebi, gelişen teknolojiyle bireylerin sahip oldukları ve olamadıklarının daha görünür hâle gelmesidir. Bir diğer sebep olarak kişilerin dünyanın dört bir yanındaki tüketim kültürlerini tanıması ve bu tüketim ürünlerine kolaylıkla ulaşması gösterilebilir.

Toplumsal ve kültürel değerler, o toplumda yaşayanları belli davranışlar ve hayatına rehberlik eden ilkeler etrafında birleştirirken istek ve beklentiler hususunda da aynılaştırmaktadır. Aynı neslin çocukları benzer hayaller ve hedeflerle büyürler. Ancak zamanın dönüştürücü etkisi ile değişime açık hâle gelen kuşaklar kendilerine özgü eşsiz deneyimlerle toplumsal değişime olanak tanımaktadır. Farklı nesiller arasındaki

Bireyin, kültürün ve estetiğin önem kazandığı postmodern dönemde "ihtiyaç" olarak tanımlananlar değişmiş, yaşam tarzı yaşamın zorunlu gereklilikleriyle değil, isteklerle şekillenmiştir.

kültürel farklılık, onların nesnelere yükledikleri anlam ve tüketim anlayışlarındaki değişimle daha da görünürlük kazanır. Belli bir dönemin kültürel kodlarını ve toplum yapısını, ruhunu, kisvesini, kokusunu bir evde tercih edilen eşyalardan onların yerleştiriliş biçimine kadar insan hayatındaki tüm unsurlar yansıtabilir. Dolayısıyla kuşaklar arasındaki farklılık, ev hayatından alışveriş tercihlerine kadar yansımaktadır. Kendi çağının ruhu ile hayata bakan ebeveynler ise çocuklarının taleplerini ve beklentilerini anlamakta zorlanmaktadırlar. Tam da bu noktada yüzyıllar öncesinden bulunduğu toplumun bilgisi olan Hz. Ali'nin "Çocuklarınızı kendi çağınıza göre değil, onların çağlarına göre yetiştirin." sözü baş döndürücü bir hızda gelişen teknoloji ile değişen, dijitalleşen dünyada yolumuzu aydınlatmaktadır. Bu çağın çocukları bir taraftan geleneği yaşatan oyunları oynarken diğer taraftan dur durak bilmeyen teknolojiye de ayak uydurmalı, robotik kodlama, dijital yazılım gibi alanlarda kendilerini geliştirmeliler. Onları geride bırakacak "Bizim zamanımızda bunlar mı vardı?" söylemlerine kulak tıkayıp hayatlarını kolaylaştıracak her türlü teknolojik ürünü kullanmalı, bunların getirilerinden faydalanmalıdır.

SADAKANIN EN DEĞERLİSİ

Arş. Gör. Ayşe SAĞLAM

Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ ابْتِئَاثُكَ مَرْدُودَةً إِلَيْكَ لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ غَيْرُكَ

H z. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Size sadakanın en değerlisini öğreteyim mi? (Evlendikten sonra herhangi bir sebepten dolayı) sana dönüp gelen ve senden başka da geçimini sağlayacak kimsesi olmayan kızına (yaptığın harcamadır).” (İbn Mâce, Edeb, 3)

İnsanın meşru yollarla kazanmış olduğu malını Allah'ın (c.c.) rızasını gözetip ve O'na karşı bağlılığın bir ifadesi olarak ihtiyaç sahiplerine vermesi, Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özelliklerinden sayılmıştır (Bakara, 2/254). Halis niyetle Allah rızası için infak edilen her türlü sadaka değerli ve mükâfata layık görülmüştür. “Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de

ihsanda bulun.” (Kasas, 28/77) ayet-i kerimesindeki emir fehvasınca farz olan zekâtın maddi-manevi her türlü nafiye sadakaya kadar olan infakların dünya ve ahiretteki karşılığının verileceğinden bahsedilmiştir. Öyle ki “Allah sadakaları bereketlendirir...” (Bakara, 2/276) ayet-i kerimesindeki müjde, Resulullah'ın (s.a.s.) “Sadaka malı eksiltmez.” (Müslim, Birr, 19) buyruğuyla teyit edilmiştir.

H z. Peygamber (s.a.s.), farklı zaman ve yerlerde farklı kimselere en faydalı olacak şekilde sadaka çeşitlerinden bahsetmiştir. Nitekim sadakanın kimlere verileceği hususu son derece önemlidir. Bu itibarla bir kimsenin helal yoldan edindiği malını infak etmesine en layık kimseler aile

efradı olmaktadır. Resulullah (s.a.s.) bu duruma işaretlerle şöyle buyurmuştur: “Kişinin ailesi için yaptığı harcamada sadakadır.” (Buhârî, Megâzî, 12); “Kendini doyurmak için harcadığın senin için sadakadır. Çocuğuna yedirdiğin şey senin için sadakadır. Eşine yedirdiğin şey senin için sadakadır. Hizmetçini doyurduğun şey senin için sadakadır.” (Ahmed b. Hanbel, IV, 131); “Sadakanın en hayırlısı, vereni ve geçindirmekle yükümlü olduğu aile efradını ihtiyaçsız bırakacak şekilde verilir. Üstteki (veren) el, alttaki (alan) elden hayırlıdır. Sen ilk önce, geçimini sağlamakla yükümlü olduğun kimselerden başla.” (Dârimî, Zekât, 22) Bu sözlerden de anlaşılıyor ki infak söz konusu olduğunda aile

efradından başlamak üzere akraba, dost ve yakınlardan oluşan haleler şeklinde katman katman yayılan bir sistemden bahsedilmektedir. “Özden bağlılık, samimiyet, vefakârlık” anlamlarına gelen ve sadaka ile aynı kökten türeyen sadakat kelimesi, bir yönüyle bu amelin sonuçları itibarıyla veren ile alan arasında içten bir yakınlık, kuvvetli bir bağlılık doğacağına işaret eder. Hiç şüphesiz insan hayatında bu derin bağlılığı en çok hak eden kimseler de aile üyeleridir. Bunun içindir ki Fahr-i Kâinat Efendimiz (s.a.s.), bunun en çarpıcı örneğini şu şekilde ifade etmiştir: “Size sadakanın en değerlisini öğreteyim mi? (Evlendikten sonra herhangi bir sebepten dolayı) sana dönüp gelen ve senden başka da geçimini sağlayacak kimsesi olmayan kızına (yaptığın harcamadır).” (İbn Mâce, Edeb, 3) Hadisteki ifadelerde kız evlatların hayatta karşılaşılabileceği zor durumlarda aile bireylerinin üzerine düşenler hatırlatılır. Buna göre sadakanın en faziletlisi herhangi bir kazancı olmayan, eşi vefat etmiş veya boşanmış bir hanıma yapılan infak olmaktadır. Şüphesiz bu buyruk tarihin sadece belirli sosyal sınıfları için geçerli bir öğüt olmayıp günümüze de hikmetler manzumesi sunar. Kız çocuklarının yetiştirilmesine, terbiye edilmesine

özel bir önem atfeden Efendimiz (s.a.s.), onların evliliklerinden sonra da olası zor durumlarında her daim yanlarında olunmasını tavsiye etmiştir. Bu itibarla yeri ve zamanına göre sadaka hakkında farklı tavsiyelerde bulunmuş; burada da kız çocuklarının maddi ve manevi olarak himayesine dikkat çekmiştir. Geçimini sağlayamayacak olanın ihtiyacını gidermenin sadakanın en değerlileri kapsamına girdiğini infak sahibine bildirmek bir bakıma müjde olduğu gibi, diğer yönden de söz konusu yardımın sadece maddi olmayıp manevi olması gerektiğine de zımnen bir işarettir. Çünkü insan hayatında çeşitli zorluklar bulunur ve bunların üstesinden gelebilmek için aile bireylerinin içten bağlılığına dayalı bir sorumluluk bilinci geliştirmeleri gerekir. Şüphesiz sadaka vermenin insan psikolojisi üzerinde olumlu etkileri çok büyüktür.

Sadakanın en faziletlisi herhangi bir kazancı olmayan, eşi vefat etmiş veya boşanmış bir hanıma yapılan infak olmaktadır. Şüphesiz bu buyruk tarihin sadece belirli sosyal sınıfları için geçerli bir öğüt olmayıp günümüze de hikmetler manzumesi sunar.

Verilen malın ahiretteki mükâfatının yanı sıra dünyada da bereketleneceğine işaret edilir. Söz konusu hadisteki durumda ise birden fazla gaye ve fayda hedeflenmiştir. İhtiyaç sahibi bir aile bireyinin herkesten önce infak edilmeye hak sahibi olduğu vurgusu ile mezkûr tavsiyenin yerine getirildiği takdirde toplumda meydana gelecek maddi manevi sıkıntıların önüne geçmek hedeflenmiştir. Bu itibarla huzurlu bir toplumun tesisine yönelik verilmiş en kıymetli tavsiyelerden biridir.

Cenab-ı Hak, “Sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Hayır olarak ne harcarsanız o, ana baba, akraba, yetimler, fakirler ve yolcular içindir. Hayır olarak ne yaparsanız gerçekten Allah onu hakkıyla bilir.” (Bakara, 2/215) buyurmaktadır. İslam dini, yardım etmeyi teşvik suretiyle toplumsal iyilik ve sosyal adaleti sağlamayı hedeflemektedir. Ayette sorulan soruya verilen cevapta infak ederkenki öncelikler belirlenmiştir. Buna göre anne babamız başta olmak üzere yakınlarımız yani aile efradı ve akrabalar gelmektedir.

Allah’a (c.c.) bağlılığın bir ifadesi olarak yapılacak her türlü yardımın bir sevgi ve merhamet paylaşımı, dolayısıyla tüm bunların artması anlamına geleceği için bu durumun öncelikli olarak aile içindeki tesisine önem verilmesi tavsiye edilmiştir.

? MERAK EDİYORUM

Yangınlar Nasıl Söndürülür?

Yakıt, oksijen ve ısı; yanma tepkimesinin devam etmesini sağlayan üç bileşendir. Bir yangını söndürmek için bu bileşenlerden en az birinin ortamdaki uzaklaştırılması gerekir. Üç sınıf yangın vardır. Yangına nasıl müdahale edilmesi gerektiği, yangının türüne bağlıdır.

A sınıfı yangınlar kâğıt, ahşap gibi basit yanıcı maddelerden kaynaklanır. Su, sadece A sınıfı yangınlarda kullanılır. Yüksek basınç altında sıkıştırılmış hâldeki su, püskürtüldüğünde soğutucu etki yaparak yangının söndürülmesine yardımcı olur. Ancak diğer yangın türlerinde kullanılması hayli tehlikelidir.

B sınıfı yangınlarda yanan madde; benzin, boya gibi kolay alev alan yanıcı sıvılardır. Bu yangınlarda içinde yüksek basınçta karbondioksit bulunan karbondioksitli yangın söndürücüler kullanılır. Normal oda sıcaklığında ve basınçta karbondioksit gaz hâldedir. Yüksek basınç altında ise sıvı hâle geçer. Basınçlı tüpten çıkışı sırasında aniden hacmi artan ve sıcaklığı düşen karbondioksit, hem soğutucu etkiye sahiptir hem de ortamdaki oksijen oranının azalmasına neden olarak yanma tepkimesinin devam etmesini zorlaştırır.

C sınıfı yangınlar ise elektrik kaynaklıdır. Bu yangınlarda da karbondioksitli yangın söndürücüler etkilidir.

En yaygın yangın söndürücüler, çok küçük kuru kimyasal parçacıklar içeren söndürücülerdir. Çoğunlukla sodyum bikarbonat, potasyum bikarbonat ve monoamonyum fosfattan üretilir ve farklı yangın türlerinde kullanılabilir. Bu söndürücülerde toz hâlindeki kimyasal maddeler yanan bölgeye püskürtüldüğünde eriyerek yanan yüzeyin üzerini kaplar ve oksijenle temasını keser.

NELER OLUYOR HAYATTA?

Poşet Çaydaki Tehlike

Hollanda'da yapılan bir araştırmada, insan kanında ilk kez içecek şişeleri, gıda ambalajları ve giysi üretiminde yaygın kullanılan PET plastik, gıda ve ev ürünlerinin paketlenmesinde kullanılan polistiren ve plastik poşet yapımında kullanılan polietilen tespit edilmişti.

Yakın zamanda Türkiye'de, poşet çaylar üzerine yapılan bir araştırmada ise farklı markalarda 11 bardak, 11 demlik poşeti incelendi. 11 bardak poşetinin 4'ünde, 11 demlik poşetinin ise tamamında mikroplastığe rastlanırken bir poşetten yaklaşık 13 bin mikroplastik parçacığının suya geçtiği tespit edildi.

Doğada çözünmesi yüzyıllar sürebilen plastikler, bu süreçte boyutları 1 mikrometreyle 5 milimetre arasındaki parçacıklara, yani mikroplastiklere dönüşebiliyor. Küçük parçalara bölünse dahi plastiklerin hiçbir özelliği değişmiyor. Yutulan veya temas edilen mikroplastikler toksik etkiye neden oluyor....

BİR ACAYİP KELİME

Deliryum

Deliryum, bilinçte bulanıklık, odaklanmada sorun yaşama, garip hayaller, etraftaki eşyaların şekil, yer değiştirdiğini görme ya da anlamsız öfkelenme, kafa karışıklığı ile kendini gösteren geçici bir durumdur. Yaşlılarda daha yaygındır. Beyindeki sinyallerin karışması durumunda ortaya çıkar. Hastalığa ilaç toksitesi, alkol ya da uyuşturucu zehirlenmesi, düşük sodyum, kalsiyum gibi metabolik dengesizlikler, uykusuzluk, şiddetli duygusal sıkıntı, ateş ve akut enfeksiyon, karbonmonoksit, siyanür vb. toksinlere maruz kalma gibi bir ya da birden fazla etken sebep olabilir. Bazen de hiçbir neden tespit edilemez. Deliryum, birkaç saat, birkaç hafta veya birkaç ay kadar sürebilir. Hastalığa neden olan sıkıntılar ele alınırsa iyileşme süresi kısalsabilir.

DOĞU'NUN YOLCULUKLARI VE İNSAN-I KÂMİL

■ Yavuz Selim YEDEK

Bursa İl Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı

"Hevâ-yı aşka uyup kûy-ı yâre dek gideriz
Nesîm-i subha refikiz bahâra dek gideriz."

Nâilî

Padişahı Simurg'u bulmak için Kafdağı'nın ardına yola çıkan kuşlar misali ben de yola çıktım. Yolda Mecnun'la karşılaştım, "Kendini bulamayan padişahını nasıl bulabilir." dedi. O an farkında değildim sonradan anladım Leyla da yanında değildi! Bir yol aradım anlamak için. Aramanın anlamını da yola sordum. Önce sözlükler karşıladı yol düşüncesini.

Yol, "ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde bir yerden bir yere gidiş veya geliş, gezi, seyahat; bu gidiş gelişte geçen süre, herhangi bir taşıtla bir yere gidip gelme" Bunların hepsi işin içindeydi lakin en iyi içeriğe götürmüyordu hiçbir tanım. Demek ki her gönlün ayrı bir lügati vardı ömürde.

Yolcu, "bir yolculuğa çıkmış kimse, yolculuğa çıkmaya hazırlanan kimse; mecazen, beklenen çocuk, iyileşmesi umutsuz hasta" Yolcu yoldan daha mürekkepte sözlükte.

Yolcu, yolun içindeydi. Yolcu daha yüceydi ve Hz. Âdem'leydi sefer. Onun da önce refiki gelmişti sonra yolculuğu başlamıştı. Cennetten misafir olarak geldiği dünyaya ve dünyadan yeniden geldiği sonsuzluğa gitmenin adı olmuştu yol.

Yol belliydi. Yol, dosdoğru yürünmeliydi. Yolun sonu insanın davet edildiği cennetlere çıkıyordu. Hem de genişliği göklerle yer kadar olan, altlarından ırmaklar akan cennetlere. Ne ki bu yol öyle yata yata yürünecek bir yol değildi. Gelişigüzel gidilecek bir yol hiç değildi. Yolun kuralları vardı. Şaşırtmalı ve karanlık olsa bile yol yoldaşla aşılmalıydı.

Dili vardı, gönlü vardı, ruhu vardı. Anlatıyordu, dinliyordu, seviyordu, üzülmüyordu, kırılıyordu. Kavuşuyor ve kavuşturuyordu, ayrılıyor ve ayırıyordu. O da yolcuları gibi yoruluyordu. Adını yol koymuşlar onun.

Uzun incedir, kalpten kalbedir. Yokuş yukarı, bayır aşağı, dolana dolana gitse de varmak isteyene açar kendini. Yol var sonu Kabil'e çıkar. Yol var daima Kevser'e akar! Vardan ötedir, yârdan ötedir. Yol, yoldan da ötedir. Bir yol var, son Nebi (s.a.s.) en öndedir, nebiler ardı sıra... Yol, doğruyla yürünmelidir!

Çıkılan yolculuklar bazen ayrılıkları bitiriyor, bazen de ayrılığa götürüyordu. Yol varmak içindi, bulmak içindi yol. Hicret bir yoldu. Sırat başka bir yol. Yol, bazen sebepti bazen de sonuç.

Yolculuklarımızda yolculuğun temel sebebi arayıştı. Yüzleşmeden kaçmak üzerine değildi yol çizgilerimiz. Kaçış asla bize ait değildi. Doğru düşüncesi, felsefesini kaçmak üzere kurmamıştı daha çok tevekkül ve mücadele bahçeleri yeşertilmişti. Hz. İbrahim (a.s.) düşmüştü önümüze, önce hep o olmuştu arayan ve bulan. Biz onu selamlayarak, Hayy bin Yakzan'la birlikte Doğru'nun arayış hikâyesinin kahramanları arasına dalıyorduk.

Yolda olmak özgürlüktü elbet ama hürriyetin ruhu kaçışla değil kalışlaydı. İnsan ancak kendinde kalırsa başlıyordu kendine yolculuğu. Kendinden eser kalmayınca özünde işte o zaman gerçekten hürdü.

Bu yolculukta aslanan; kişiler, sıfatları ya da tılsımlı sözleri değildi, yolun kendisini kaybetmemekti. Bu hayatta kalp hiç susmamalıydı ki ruh yücelsin, insan kalbini

ona verene vermedikçe nasıl bulacaktı aradığını?

Bizim yolculuğumuz kendimizde nihayetleniyordu. Şems'le tanışması ve dostluğundaki mana yolculuğu seferinde değişen, olgunlaşan, kendisine dönen ve orada kendini bulan Mevlana Cemaleddin Rûmî'nin ritmini yakalamak isteyen tarafımızdan kendimize bakmamız bu yüzdendi. Biz, dosttan ayrı kişiler olmazdık. Yunus Emre'miz gibi illeri dolaşmamız hamlıgımızı pişirmek ve olmak içindi.

Aramaktı işimiz ve kendimizdi aradığımız. Radyo frekanslarında bile durum aynıydı. Çalan her bestenin içinden tutup çekiyorduk kendimizi ve hatıralar da yapışıp geliyordu. Bulanlar biliyordu bunu ve bilenler gidiyordu, insanoğlu kendi kurduğu tuzaklardan kaçmaya çalışırken.

Dünyanın bütün kabalığına meydan okuyup bizi kendimize götüreceği yolun anlamına açılmaya geldiğinde fark ettik kendi ruhumuzun aynalarında başlıyordu içe doğru yolculuğumuz. O hâlde aynanın sırlanması hayallerimizin ellerinden tutsun ve gökyüzünü kucaklayalım ki öz benliğimizin omuzlarına yaslansın yalnızlığımız.

Belki dışarıdan tam görünüyoruz diye bizi yarım bırakan acılarımız kaçırıyor gözlerini kalbimizden. Noksanlıgımız kemalata ihtiyaç duyduğumuzu göstermeye devam ederken, gideceğimiz

yere bizden önce varıp bekleyen kaçış fikri kıtalar dolaşan yol düşüncesini ferahlatamıyordu.

Nihayetinde doğmak gibi ölmek de bir yolculuktu. Elest bezminde başlayan yolculuğumuz, ölüm sonrası hayat algımızı belirleyince yollarımızın bütün şeritleri çizgilendi. Tabelaları değiştirildi. Durakları netleştirildi seyr-i sülûk'un: seyr-fillah, seyr-maallah ve seyr-anillah aşamalarından geçip yolda ilerleyecektik. Bu ilerlemenin amacı da yaklaştı. Tıpkı miraçta olduğu gibi.

İsteklerimiz tuttu bizi, aşk ile imtihana tutulduk, yokluktan ve hayretten nasiplendik, tevhitte kırmızı çizgilerini çektik yollarımızın, marifetti muradımız. Razi olmayı öğretti bize tevekkülümüz. Sabrı Yusuf'la güzelleştiren bizi de işaret etmişti kuyulara. Biz muhabbet bağında, korku ve ümit sularıyla yeşertiyorduk umutlarımızı. Toprağımız yolu öğretiyor ve gönül vermediği dünyadan yolculuğa çıkıyordu ve yerimize de soruyordu:

*"Hep yolcuyuz böyle gelir gideriz
Dünya senin vatanın mı yurdun mu?"
Neşet Ertaş*

MUTLU AİLENİN FORMÜLÜ

■ **Fatih ZERE**

Sosyolog/Aile Danışmanı

Bulunduğu coğrafyanın ve kültürün değer yargıları ile biçimlenen ve sınırları çizilen aile kurumu, özellikle Türk toplumunda her zaman önemli görülmüş, aile kurulmasına ve kurulan ailenin korunmasına önem gösterilmiştir. Türklerin bu aile yapısı, tarihî başarılarının sebebi olarak görülmüştür. Türklerin aile yapısı incelendiğinde çekirdek aile yapısı, tek eşle evlilik, baba otoritesi, güçlü akrabalık ilişkileri ile yardımlaşma ve dayanışma geleneği şeklinde sıralanan temel karakteristikleri ile dikkat çekmektedir.

Türk toplumunda olduğu gibi İslam dini de aileyi kutsal kabul etmiş ve Kur'an-ı Kerim'de "Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır." (Rûm, 30/21) diyerek aile kurmanın önemi belirtilmiştir.

Aile birliğinde çökme ve çözülmelerin olmasının toplumsal sorunları da çoğaltacağı bilindiğinden ailenin birleştirici rolü oldukça önemlidir. Sağlıklı bir toplum için aile ilişkilerinin de sağlıklı olması önemlidir.

Bu yazımızda, mutlu bir aile için oluşturduğumuz matematiksel formül üzerinden yapmamız gerekenler hakkında kısa önerilerimizi sıralayacağız.

MUTLU AİLENİN FORMÜLÜ:
MA= T(3S-K)+İ

MA (MUTLU AİLE): Toplumsal bir gerçek olarak pozitif anları fazla olan çiftlerin ilişkilerinin daha dengeli ve huzurlu devam ettiği bilinmektedir. Tabii ki sayılardan çok niyetin önemli olduğunu bilerek ilişkimize yön vermek daha doğru olacaktır.

Evlilik, toplumsal kurallar ve yasaların uygun gördüğü biçimde bir erkekle bir kadının yaşamlarını birleştirmesidir. Hayatı birlikte geçirmenin amaçlandığı evlilikte, ilişkilerin düzenli, uyumlu ve dengeli olması, evlilik kararının başlangıçta doğru verilmesiyle yakından ilişkilidir.

Sabırsızlık gösterip duygusal bir havaya girmek ile baskı altında ve yönlendirilen bir ortamda bulunmak, tarafları evlilik öncesi görüşmelerin asıl amacı olan tanıma hedefinden uzaklaştırabilir. Eş seçiminin başarıyla gerçekleşmesi için tarafların, evlilikten olan beklentisini ve amacını çok iyi saptaması; kim olduğu, evlilikten ve evleneceği kişiden beklentilerini bilmesi gerekiyor.

Ayrıca şu soruları sormak da doğru eş seçimi kararınızda etkili olabilir: Alışkanlıklarınızın, dinî ve siyasi görüşlerinizin, geleceğe dönük amaçlarınızın, sosyoekonomik durum ve eğitim düzeyinizin benzerliği; ailelerinizin benzeyen ve ayrılan yönleri olup olmadığı; ailelerinizin evliliğinize bakışı; kurulacak ailenin para yönetimi ve çocuk yapma zamanı konusunda anlaşıp anlaşmadığınızı; fiziksel, sosyal ve duygusal olgunluk yönünden uygunluğunuz; kadın-erkek rolleri konusunda düşünceleriniz; yaşlarınız birbirine yakın mı veya aradaki yaş fark sorun olacak mı?

T (TABULAR): Aile içi ilişkilerimizde bazı tabularınızın, kırmızı çizgilerinizin olması gerekmektedir.

3S-Sevgi: Evliliğinizde aşkın sürmesini istiyorsanız iyi yol arkadaşı olmayı öğrenmelisiniz. Sürekli şikayet etmekten ve eski defterleri açmaktan geri durmalı, aranızdaki sorunları eşinizin kişiliğine değil probleme odaklanarak çözmeye çalışmalısınız.

Bir yastıkta kocayın sözünün önemli bir birliktelik nasihati

olduğunu aklınızda tutmalı, tartıştığınızda bile yatağınızı ayırmamalısınız. En güzel bağımlılık aşk olduğu için siz de evinize, eşinize ve çocuklarınıza bağımlı olmalısınız. Parayla satın alınmayan gerçek sevginizi ailenize göstermelisiniz. Sevginizi yaşatmanın 6 yolunu ise kısaca şu şekilde sıralayabiliriz: Eşinize saygı duyun, onu gerçekten dinleyin, onunla doğru tartışmayı öğrenin, ona zaman ayırın, ufak sürprizler yapın, önceden beraber gittiğiniz yerlere ziyaretler yaparak ilişkinizi güncelleyin.

3S-Sadakat: Evlilikte sadakat, eşle karşılıklı olarak edilen yemine ve kurallara bağlılık anlamına gelmektedir. Dünyadaki birçok toplum, evrensel olarak eşe vefayı önemli görmektedir.

Sadakatsizlik ise eşi aldatmak anlamına gelmektedir. Çoğunlukla eşi cinsel yönden başka biri ile birlikte olarak aldatma anlamını içerse de eşe verilen sözü tutmama ve beraber verilen kararlara uymama anlamlarına da gelmektedir. Sadakatinizi sınamak için empati yapmalı ve kendinizi eşinizin yerine koymalısınız.

3S-Sorumluluk: Evlilikte sorumluluk deyince ilk olarak bazı geleneksel roller akla gelse de aile mutluluğunu sağlama, birbirlerine sadakat gösterme, birlikte yaşama ve evin giderlerine katılma da sayılmaktadır.

Boşanma gerekçelerinin büyük bir bölümünün sorumsuz ve ilgisiz davranma ile bağlantılı olduğunu unutulmamalıdır. Bu

sebeple, aile fertlerinin hepsinin sorumluluk alması sağlanmalı ve iş bölümü yapılmalıdır. Ailede her birey kendi görev ve sorumluluklarını bilmeli ve bunları yerine getirirken karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü içerisinde olmalıdır. Ev içinde kimin ne görevi olduğu (ekmek almak, faturaları ödemek vb.) ortak bir kararla belirlenmelidir. Her aileye ve hatta zamana göre değişebilen iş bölümünde önemli olan, her bireyin (yaş ve yeteneklerine göre çocukların da) bir görevinin olması ve alınan kararlara katkı sağlamasıdır.

K (KÖTÜ MUAMELE): Şiddet sadece fiziksel olarak değil psikolojik, ekonomik, duygusal, sözel ve cinsel şiddet şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

Evlilikte en olmaması gereken davranışlardan biri, eşlerin birbirine şiddet uygulamasıdır. Şiddet, genellikle kişinin, gücünü kullanarak kendini haklı çıkarmaya çalışması şeklinde tanımlanmaktadır. Her gün onlarca çift şiddet mağduru olmakta, evlilikleri bu sebeple son bulmaktadır. Maalesef evde şiddete tanık olan çocuklar da şiddeti bir çözüm yolu olarak görmektedir. Bunun için dışarıda ne olursa olsun bu negatif durumları evin kapısından girdiğiniz andan itibaren unutmamalı, kendi problemlerinizle başa çıkmanın yollarını bulmaya çalışmalısınız. Kısacası ailenizi ağlama duvarına çevirmemelisiniz. Kötü ve aşağılayıcı sözlerden uzak durmalı, son söylenmesi gereken sözleri (yeter artık boşanalım vb.) ağız alışkanlığı hâline getirmemelisiniz. Aile bireylerinin hatalarını ortaya çıkarmak yerine örtmeli, iğneleyici sözler kullanmamalısınız.

İ (İLETİŞİM): Güçlü bir iletişimin, iyi bir evliliğin temel taşı olduğunu unutmamalısınız. Yetiştirilme tarzlarınız ve kişiliğinizden kaynaklanan farklılıklar sizi bazı konularda farklı düşünmeye itebilir ama aile saadeti korumak adına birlikte oturup konuşabilmeyi başarmalısınız. Evliliğiniz süresince her konuda birbirinize destek olmalı ve ailece başarıyı hedef almalısınız. Problemlerden kaçmak yerine çözüm yollarını araştırmalısınız. Empati kurmayı öğrenmeli ve konuşurken ahlak dersi vermemelisiniz. Zamanına ve yerine ailece karar verdiğiniz,

konuşma saatleri ile beraber yapabileceğiniz etkinlikler belirlemeli ve bu şekilde iletişiminizi kuvvetlendirmelisiniz. Bunlar arasında; ailenizle dışarı çıkıp yürüyüş yaparken veya parkta spor yaparken sohbet edip onların sorunlarını dinlemek sayılabilir. Kararların ortak alınması, aile bireyleri için kendilerini değerli hissettiren ve aile bağlarını güçlendiren önemli bir unsurdur. Sadece kendiniz için değil aileniz için de organizasyon yapmalısınız. Ailece yemek yemenin aile bağlarını güçlendirdiğini unutmamalısınız.

Ailenin geleceği ile ilgili önemli kararlar alınacağı zaman, ailenin hep beraber olduğu ve herkesin fikrini söyleyebileceği bir ortamda konuşmalısınız. Düşüncesini özgürce paylaşabilen insan, mutlu insandır ve böyle bir konuşmadan aileyi mutsuz edecek bir sonuç çıkma ihtimali azdır. Evdeki her birey önemli ve değerli olduğunu, adil bir paylaşım yaşandığını hissederse aileye ve alınan kararlara karşı aidiyet duygusu gelişir.

Aile büyükleri ile iletişimi koparmamalısınız. Ailenin ziyaret edilen ve evde ağırlanan kişi sayısını geniş tutması hayatı daha yaşanılır kıldığı gibi bu iletişimi gören çocuklar da daha sosyal ve cana yakın olmaktadır. Sadece aile büyüklerini değil komşu, hasta ve huzurevi sakinlerini de ziyaret etmelisiniz.

Sonuç olarak maddeler hâlinde saydığımız mutluluğun sırrının aslında bu formülde gizli olduğunu unutmamalısınız.

HAYAT DEĞİRMENİ

■ Zekiye KAHRAMAN

Hayat akıp giderken bir gün, bir ağacın gölgesinde oturmuş dinleniyorduk. Bu gölgelikte büyük küçük, çoluk çocuk, genç yaşlı bir grup insan vardı ve bir şeylerle uğraşıyorlardı. Selam verdik ve aldık. Birbirimize eminliğimizi sunarak bu ortamda onlar bize biz de onlara dâhil olduk...

O gün, o ağacın gölgesinde selam verdiklerimizin içinde Ayşe Hanım Teyze de vardı. Mütevazı ve zarif duruşuyla ayrıca misafirperverliğiyle dikkatimi çekmişti... Dimdik ayakta bir genç kız edasıyla namazla öyle bütünleşmiş ki o an, ondan gözlerimi alamadım. Altmış yetmiş yaşlarındaydı, normalde dururken ve yürürken biraz kamburu vardı. Ama namazda öyle değildi. Namaz, onu bambaşka bir âleme götürmüş, gençleştirmiş, ruhu kadar bedenine de sıhhat vermiş gibiydi. Onu öylece izledim. Sanki burada değildi, biz de ona göre yoktuk. Görevinin her aşamasını huzur ve huşu içinde yapıyordu. Ve ben şimdiye kadar böyle bir şeye şahit olmamıştım. Yanımda çocuklarım vardı ve zaman zaman seslerinin

yüksekliğinden dolayı onları uyarmak zorunda kalmıştım.

Ayşe Hanım Teyze'nin dudaklarında sessiz kırıntılar, elleri yukarılara açık, gözlerinde yaşlar, içini dışa yansıtmıştı. Bu hâl, görevini tamamlamış olmasının göstergesiydi. Allah kabul etsin, diyerek iyi dilekte bulunduk. Gözlüğünü taktı, bize döndü ve ne zaman geldiniz, diye sordu. Ne bizi görmüş ne de sesimizi işitmişti. Oysa biz namaza başladığından beri oradaydık. Çocukları hiç duymamıştı. Kusura bakma, diye özür dilediğimde anladım ki o, seslerin içinde sessizliği yakalamış. Makamını çoktan bulmuş ve duayla hemhâl olmuştu. "Kızım," diyordu, "Biz cahiliz, okuma yazma bilmiyoruz, okula da gidemedik, namazı kılacak kadar birkaç sure biliyoruz. Daha fazlasını öğreneyim çok istedim. O kadar uğraştım ama bir türlü ezberleyemedim. Aklımda kalmıyor, hemencecik unutuveriyorum. Bu yaştan sonra yeni bir şey öğrenmek suya yazı yazmak gibi." Teyzem, dedim, sen bildiklerinle öyle devam et. "Çok şükür," dedi, "en azından namaz surelerini, dualarını belledim." diye ekledi. Belki yeni şeyler öğrenememişti ama öğrendiklerine gönülden bağlıydı. Çünkü o hâliyle öyle içten ve samimiydi ki onu daha sonra da birkaç kere gördüm ve aynı şeye şahit oldum.

Ayşe Hanım Teyze'nin babası savaşa şehit olmuş. Annesi

yirmi yaşında dul kalmış. Çocukluğunda annesiyle birlikte köyün çamaşırlığında çamaşır yıkarken Yunan askerlerinin köyelerine geldiğini öğrenmiş. Bütün köy telaşa kapılmış zira düşman askerlerinin köylerde yaptığı zulüm dilden dile dolanmış. İnsanlar toparlanıp kaçmaya yahut saklanmaya fırsat bulamamışlar. Büyükler kaçarken küçüklerin bir kısmını vakit bulup alamamışlar. O, arkada kalanlardan küçük bir çocuk olarak bir ağacın arkasına saklanmayı akıl etmiş. Başka çaresi de yokmuş. Annesi bir anlık korkusundan sıyrıldığında çocuğunun olmadığını fark etmiş fakat geri de dönememiş. Komşularının almış olabileceğini düşünmüş. Zira insanlar o telaşa kimi görse yanına katıp köyden uzaklaşmanın yolunu tutmuşlar. Annesi diğer köylülere yettiğinde bakmış ki evladı onların arasında da yok. Yüreğine ateş düşmüş. Ayşe Hanım Teyze bir başına saklandığı yerde üç gün üç gece geçirmiş. Orada saklandığı süre boyunca geçen üç gün ona üç ay gibi gelmiş. Annesinin yüreği bu zaman içerisinde yanmış durmuş... Askerler köyden ayrıldıktan üç gün sonra aileler evlerine dönmüşler.

Üç gün sonra geldiklerinde ayağında takunyalar, korkudan ve açlıktan onu baygın hâlde bulmuşlar. Ömrü varmış ki yeniden toparlanmış. Yokluk kıtlık yılları insanları çok zorlamış. Yıllar geçmiş, Ayşe Hanım gelinlik çağa

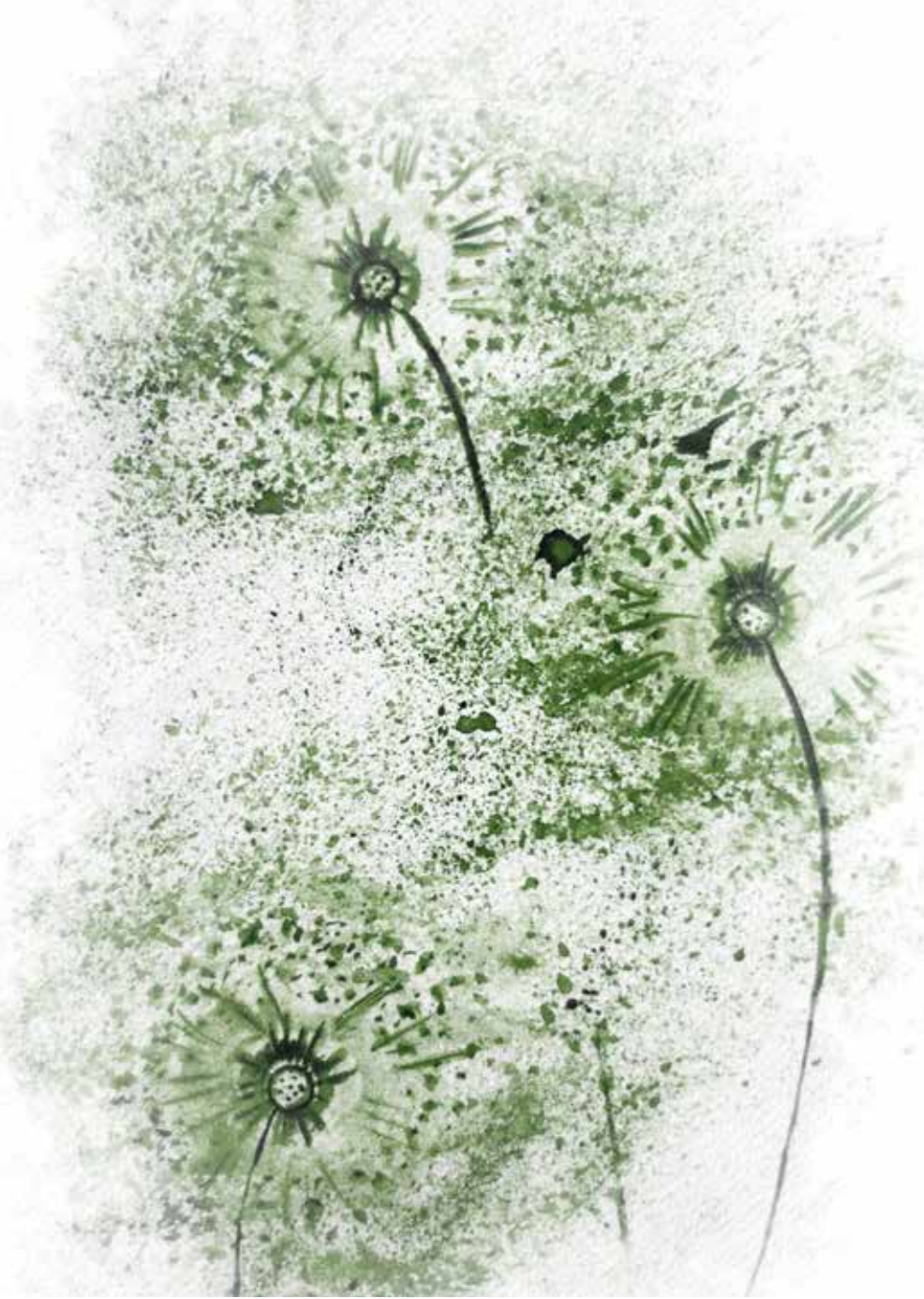
gelmiş. Hayırlı bir kismetle evlendirilmiş. Genç yaşta yuvasını kurmuş, bir de kızı olmuş, bu güzel yuvası daha da şenlenmiş. Fakat imtihan dünyası işte. Eşi o zamanlar yakalandığı ince hastalıktan kurtulamamış. Hamileyken bir başına kalmış Ayşe Hanım. Bütün umutlarını doğacak çocuğuna bağlamış. Onu gözünden sakınarak büyütmüş ve daha sonra da bir daha evlenmemiş.

Büyüyen kızı kendi isteğiyle köyün öğretmeniyile evlenmiş. Eşinin tayini dolayısıyla da bir süre sonra büyük şehre göç etmiş. Ayşe Hanım Teyze, torunları doğduğunda kızına kıyamamış ve evladına destek olmak için yanlarına gelmiş. O zamandan bu yana birlikte oturuyorlarmış.

Hayatın akışında bizim de yolumuz onlarla kesişti. Bu akışta insanların bir kısmı su, bir kısmı değirmen gibiydi. Kararsızlıkları vardı fakat tercihleri bizler yapsak bile büyüklerin söz ve davranışlarını değerlendirmek gerekiyordu.

Büyüklerin sorumlulukları çok fazlaydı. Ara sıra böyle güzel sohbetler herkese iyi geliyordu. Hayatta kimisi konuşmacı kimisi dinleyici kimileri de ders alanlar olarak katılımcılardı.

Güncel akışta ileri gelenler arasında, değirmen mi önemliydi yoksa değirmeni döndüren su mu, diye bir sohbet başlamıştı. Konuşmalar güncel olsa da derinliğiyle ilgi çekiciydi. Bir münazara tadındaydı. Konu, ortalamanın üstünde bir gelişmeyle devam ediyordu.

Yatağında belli bir miktarda akan su şırl şırl mırıldanıyor, sanki huzuru temsil ediyordu. Akan su insanı rahatlatıyordu. Su varsa boşa akmamalı ve burada bir değirmen de olmalıydı. Değirmenin dönmesi için mutlaka suya ihtiyacı vardı. Suyun akışında olası bir değirmen çok güzel olurdu fakat suyun akışı için değirmene ihtiyaç yoktu. Ama en önemlisi orada öğütülen una insanlığın ihtiyacı vardı.

Akıp giden su hayatın ta kendisidir. Dünya da bir değirmendir. Öğüten de öğütülen de insanlıktır. İki taş arasından bir un olarak çıkabilirsen ne mutlu sana... Görev ve sorumlulukların seni eşit bir şekilde yağurmuş demektir. Ancak o iki taş arasında ezilip kaybolmak da var...

Bazılarımız bu hayatın akışında bir damla su olur, temizliği ve saflığı temsil eder, bir kısmımız

da değirmeni... Yontulur, değirmene alet ve edevat oluruz. Her bir parça ayrı bir işe yarar. Biri olmadan diğerinin de anlamı olmayan, olmazsa olmaz parçalar inancın sanata yansımasıdır. Bir kısım insan da sanatın bir parçasıdır...

Akışı kolaylaştıran insanın özü su gibidir. Sabırla damla damla biriktirir kendini. Ve akar da akar... Değirmeni döndürür, ekmek oluşun dermanı olur. Yeniden akışa ulaştığında tamamlanmış görevi teslim eder...

Su taşıyan, un akıtan, boy boy görev bilinciyle aşınmış oluklar yenilenmek üzere huzurla ayrılığa teslim olurlar. Sonuçta bir un çıkar ortaya, sofraların olmazsa olmazı ama elimizin, dilimizin ve gözümüzün de doyduğu bir bereketidir. Gönlümüze ve ruhumuza merhamettir...

Demiştim ya hayatın münazara konusu derindi. Neresinden tutarsan tut, tuttuğun yer yeni bir değer olarak çoğalıyordu. Konuşanlar da sözlerin ustası olunca kırmadan dökmeden derince bir konuyu yarence konuşarak üstesinden gelinirdi. Kaybedeni olmaz, tam tersi birçok kazananı olurdu. Su da olmalıydı değirmende fakat un, bir nimetti, bir hikmetti, kazanımların bereketiydi...

Ama rızıklar dağıtılırken hep ayaktaymış ve payına düşenden fazlasıyla ödüllendirilmiş. Bu güzel insanı tanımaktan ve ondan kendi payıma düşeni almış olmaktan onur duyduğumu söylemeliyim.

ÇOCUKLARDA OYUN ve OYUNCAĞIN ÖNEMİ

■ **Emine ERGÜN**
Psikolog

bir ev eşyası ile farklı şekillerde dakikalarca oynayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken, çocuğun oyununun şeklidir. Eğer oyuncak ile amacına uygun olarak oynuyorsa bir problem yoktur ama amacı dışında oynuyorsa o çocuğun davranışları dikkatle izlenmelidir. Çünkü oyuncaklar ile amacı dışında oynamak bazı gelişimsel ve davranışsal problemler için ön tanı niteliğindedir.

Paralel oyun olarak ifade edilen oyun şeklinde ise birden fazla çocuk aynı ortamda birbirinden farklı oyunlar oynamaktadır. Aileler genelde bu şekilde oynayan çocukları bir araya getirmek, beraber oynamalarını pekiştirmek adına çaba sarf ederler. Ama bu çaba boşunadır. Çünkü bu yaş çocukları benmerkezci oldukları için iş birliği içinde olmayı istemezler, her çocuk âdeta kendi cumhuriyetini ilan etmişcesine bağımsız olmayı

Oyun çocuğun en önemli uğraşdır. Çocuk; çevresini, çevresindeki kişileri, insan ilişkilerini oyun yoluyla öğrenir ve bunlardan yola çıkarak kendi kişiliğinin temellerini atmaya çalışır. Empati kurar; bir grubun üyesi olma, başkalarının haklarına saygı duyma ve iletişim becerileri gelişir. Sosyalleşir. Çocuklar oyun yolu ile yalnızca hoş vakit geçirmekle kalmazlar; akranları ile beraber olurlar; paylaşma, yardımlaşma gibi pro-sosyal davranışları öğrenirler;

» Çocuğun oyununa çok müdahale edilmemelidir çünkü oyunun doğrusu yanlış olmaz. Güvenli olduğu sürece çocuğun kurduğu her oyun desteklenmeli, oyunun seyri yetişkinler tarafından belirlenmemelidir.

hayal güçleri, dil ve konuşma becerileri gelişir.

Çocuk oyun oynamak için birden fazla kişiye ihtiyaç duymaz. Kendi başına da oyun oynayabilir. Bağımsız oyun dediğimiz bu oyun çeşidinde, bir oyuncak ya da

ister. Onların bu isteğine saygı gösterilmeli, bunun, gelişimlerinin bir parçası olduğu kabul edilmelidir.

“Birlikte oyun” olarak tanımlanan oyun biçiminde çocuk, sosyal anlamda oyun oynamaya başlar. Çünkü artık başka çocuklar ile beraber oyun kurmakta, oyuncaklarını paylaşmaktadır. Bu dönemde oyun içinde kavgaların olması, sorunların çıkması doğaldır. Çocuk her sorun yaşadığında anne ya da babasına bunu iletecek, arkadaşını şikâyet edecektir. Böyle bir şikâyetle karşılaşan anne baba, çocuğu ya da arkadaşını azarlamamalı, onların oyununa ve oyun kurallarına müdahale etmemelidir. “Yaşadığınız sorunu kendiniz çözebilirsiniz, bu konuda ikinize de güveniyorum.” şeklinde bir açıklama yeterli olacaktır. Küçük yaşta kendi sorunlarını çözebilen bir çocuk, yetişkin olduğunda da karşılaştığı sorunların üstesinden gelmeyi başarabilecek, kimseye bağımlı olmayacaktır.

Oyunu ve oyun şekli, çocuğun kişiliği ile ilgili de ipuçları verir. Şiddet eğilimi olan, kardeşini kıskanan, iletişim problemleri yaşayan çocukların belirlenmesinde oyun terapisinin kullanılması bu nedenle önem taşımaktadır.

Çocukların gerek fiziksel gerekse sosyal ve bilişsel gelişimlerini desteklemek adına, bahçe oyunları oynamalarına da fırsat verilmelidir. Özellikle şehirde büyüyen çocukların bu

yöndeki eksikleri park ve piknik alanlarına gidilerek giderilmeye çalışılmalıdır.

Çocukla Oyun Bir Keyiftir, Mesai Değil

Çocuklar yalnız oynamaktan pek hoşlanmazlar. Yanlarında ya bir arkadaş, akran ya da anne babalarını isterler. Çocuk için bu kadar önemli olan oyun, ailesi için de önemli olmalıdır. Çocuklar için anne babaları ile oyun oynamak çok büyük bir zevktir. Anne baba ne kadar basit olursa olsun çocuğunun oyununu önemsemeli, oyunun bir parçası olmak için istekli olmalıdır. Bu nedenle oyuna bir iş, bir zorunluluk, çocukla geçirilen zorunlu zaman gibi bakmamak gerekir. Bütün günü çocukla oynayarak geçirmek mümkün değildir ama kaliteli olarak geçirilen kısa zamanlar bile çocuklar için çok değerlidir. Bu nedenle nasıl ki çocuğa yemek yedirmek, onu yıkamak ve uyutmak için zaman ayrılıyorsa oyun oynamak için de zaman ayrılmalıdır.

Oyunu çocuğun gözünde didaktik (öğretici) bir hâle getirmemek gerekir. Amacımız; çocuğumuza bir şeyler öğretmek, onun bilgi ve becerisi hazinesini geliştirmek olduğu zaman oyun amacından uzaklaşmaya başlar. Çünkü bu durumda bizler, oyun süresince ve

sonunda çocuğumuzu neleri öğrenmiş, neleri öğrenmemiş diye test etmeye başlarız. Önemli olan onun keyifli vakit geçirmesi değil, performansı olmaya başlar. Bu durumda çocuk da anne baba da sıkılır; oyun, oyun olmaktan çıkar.

Peki, bunları önlemek için neler yapabilirsiniz?

- ◆ Çocuğunuz için yapılandırılmış oyun ortamları kurmayın. Salon, mutfak, hatta banyo oyun alanı olabilir
- ◆ Çocuğunuz sizin kurduğunuz, belli hedefleri ve kazanımları olan oyunları oynamak istemez. Oyuna bir misyon yüklemeyin.
- ◆ Her zaman çocuğunuz sizi oyuna çağırmasın, siz de onu oyun oynamak için davet edin. Bu çocukların daha çok hoşuna gider.

- ◆ Oyun sırasında çocuğunuzun performans değerlendirmesini yapmayın. “Bunu yanlış yaptın, ben sana böyle mi öğrettim?” gibi ifadeler yerine “Bunu böyle yapsak sence nasıl olur? Bir de böyle yapmayı deneyelim mi?” gibi çocuğunuzun ufkunu açacak cümleleri seçmeye özen gösterin.
- ◆ Amacımız mükemmel çocuğu yetiştirmek olmadığı için oyunda hırslarınızın esiri olmayın. Unutmayın siz kazandığınızda ya da kaybettiğinizde nasıl davranıyorsanız çocuğunuz bu

davranış şekillerini model alacaktır.

- ◆ Her oyunda illaki bir oyuncak ya da materyal kullanmak zorunda değilsiniz. Yerde yuvarlanmaca, beden hareketleri yapma, ayna önünde aynı hareketleri yapma gibi pek çok oyun da çocukların çok hoşuna gider.
- ◆ Oyun sırasında siz de keyif almaya çalışın. Çocuklar oyundan keyif alamayan yetişkinlerden hoşlanmazlar.
- ◆ Anaokulundan verilen ödev kâğıtları, çocuğunuz için aldığınız kavram kitapları ile yapılan çalışmalar oyun değildir. Bunlar için harcadığınız zamanın dışında çocuğunuzla oyun oynamak için zaman ayırmanız gerekir.

- ◆ Çocuğunuz başka çocuklarla oynarken onu gözlemleyin. Neler yapıyor, nasıl iletişim kuruyor, sorunlarını nasıl çözüyor? Çocuğunuzun tanımanın en iyi yolu budur.
- ◆ Çocuğunuz başka çocuklarla oynarken yenilebilir, itilip kakılabilir, dışlanabilir. Bu davranışları kişiselleştirip üstünüze alınıp kendinizi ve çocuğunuzun savunmak için müdahale etmeyin. Bırakın çocuğunuz kendi sorunlarını kendisi çözsün.
- ◆ Çocukların oyun ihtiyacı hiç bitmez. Zaman olarak size uymayan anlarda bunu talep ederse bu ihtiyacını görmezden gelmeyin. “Şu anda işim var, bu işimi bitireyim seninle oynayacağım.” şeklinde erteleme yapabilirsiniz. Ama verdiğiniz sözü de mutlaka tutun.

Oyuncağın Cinsiyeti Olur mu?

Anne baba adayları için çocuğun cinsiyeti çok önemlidir. Cinsiyeti belli olunca erkekse mavinin binbir tonu, kız ise pembenin farklı tonlarında odalar tasarlanır, kıyafetler alınır. Bu toplumsal bir olgudur. Cinsiyet ile renk arasında ciddi bir ilişki kurulur. Erkek çocuğa giydirilen kırmızı renk tehdit gibi görülür, kızın mavi giymesi sakıncalıdır. Aslında durum böyle değil tabii ki...

Çocuklarımızın cinsiyeti ile renkler arasında bu derecede bir ilişki kurmaya gerek yok. Her çocuk her rengi rahatlıkla giyebilir. Özellikle çocuk odalarında olması gereken renk, cinsiyete göre belirlenmemelidir. Çünkü yenidoğan bebeklerin en iyi gördüğü renk kırmızı, onları

en çok rahatlatan renk ise turuncudur.

Renkler konusundaki benzer tepkiyi oyuncaklar konusunda da verebiliyoruz. Arabayla oynayan kız çocuk ya da bebekle oynayan erkek çocuk görünce beynimizden vurulmuşa dönüyoruz. Oysa oyuncağın cinsiyeti olmaz. Her çocuk istediği ve merak ettiği her oyuncak ile oynayabilir. Kız çocukların evcilik oynaması ne kadar doğal ise o evcilik içinde erkek çocuğun olması da o kadar doğaldır. Her oyuncağın çocuk gelişimine katkısı farklıdır. Bebekle oynayan erkek çocuk, belki de kardeşi olduğunda annesinin en iyi yardımcısı, ilerde çocuk sahibi olduğunda da iyi bir baba olacaktır.

Aileler sağlıklı oyuncak denildiği zaman daha çok

fiziksel zararlarını düşünür. Sivri olmasın, küçük parçaları olmasın, çabuk bozulmasın vb. Oysa sağlıklı oyuncak denildiği zaman fiziksel ve ruhsal olarak ayırt etmek gerekir. Ruhsal olarak sağlıklı olanlar, çocuğun yaşına ve gelişim dönemine uygun olmayan, çocuğun yanlış gelişimine neden olabilecek oyuncaklardır. Bu nedenle oyuncak seçiminde oyuncak kutuları üzerinde yazan yaş aralığına dikkat edilmeli, yaşa ve gelişime göre oyuncak alınmalı, silah, tabanca türü şeyler oyuncak olarak eve alınmamalıdır. Oyuncakların cinsiyetinden çok bu özelliklerine dikkat edilmelidir.

GÖKTE BEN BİR MAH GÖRDÜM

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

*Ay için de menziller belirledik;
sonunda o, hurma salkımının
yıllanmış sapı gibi olur.*

(Yâsin, 36/39)

O hep orada. Biz dünya sahnesindeki yerimizi almadığımız zamanlardan beri hatta... Her gece yörüngesinde doğar, gölgesi nispetince ışığını yayar, sonra da dinlenmeye çekilir güneşin ilk ışıklarıyla. Binlerce hatta milyonlarca yıldır görevine devam ediyor, büyük bir sadakatle.

Ay, Dünya'mızın uydusu. Bazen ayetteki gibi kupkuru bir dal şeklince incecik bazen koskoca, tepsi gibi yusuvarlak, ılık ılık, apaydınlık. Hep bir döngü içinde. Hilal, ilk dördün, dolunay, son dördün ve tekrar yeni ay. Dünya'ya etki eden en büyük enerji kütlelerinden biri. Dolayısıyla biz insanları da etkiliyor. Köşemizde hem bu hareketleri hem enerjiyi hem de etkileri birlikte inceleyelim istedik. Hazırsanız başlıyoruz...

BİLİYOR MUSUNUZ?

- ◆ Ay'ın kütlesi Dünya'nın kütesinin yaklaşık seksende biridir. Ayrıca Ay, Dünya'dan yaklaşık 284 bin kilometre uzaklıktadır. Bu ağırlıkta ve bu uzaklıkta bir gök cisminin çekim kuvveti oldukça büyüktür.
- ◆ Ay'ın çekim kuvvetinin en büyük etkisi metcezir dediğimiz büyük su kitlelerindeki hareketlilik üzerinde olur. Öyle ki özellikle okyanus kıyılarındaki sular yaklaşık bir saat içinde kıyıdan fersah fersah uzaklaşabilir. Özellikle dolunay zamanlarında bu etki maksimum düzeye ulaşır. Geleneksel tıbbın vazgeçilmezlerinden olan hacamat uygulamasının da bilhassa dolunay zamanlarında yapılmasının temelinde Ay vardır.
- ◆ Ay'ın insan üzerindeki etkisi bununla sınırlı değil. Ay, pek çok duygu durumunu ve ruh hâlini de tetikleyen bir kuvvete sahip. Yeni Ay evresinin pozitif duygular ve hareketliliğe yol açması, dolunayın ise yorgunluk gibi hisleri çoğalttığı bugün bilim camiası tarafından da kabul edilen bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor.
- ◆ Yeri gelmişken eyyâm-ı biyd orucundan da bahsedelim. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Ay'ın en parlak olduğu hicri ayların 13, 14 ve 15. günlerinde oruç tutmayı tavsiye etmiştir (Ebû Dâvûd, Savm, 69). Hatta eyyâm-ı biyde yani aydınlık günlerde tutulan orucun senenin tüm günlerini oruçlu geçirmek gibi olduğunu belirtmiştir (İbn Mâce, Siyam, 29).
- ◆ Gelelim Ay ile ilgili bazı ilginç bilgilere. Ay'dan yansıyan ışığın Dünya'ya ulaşma süresinin 1,255 saniye olduğunu, Ay'ın çok ama çok ince bir atmosfer tabakasının varlığını ve son olarak sıcaklıkların gündüz ortalama 107°C, gece ise -153°C olarak ölçüldüğünü biliyor musunuz?

YA AY OLMASAYDI?

İşin eğlenceli bir o kadar da hayret verici kısmı tam bu noktada başlıyor. Ay'ın Dünya ve biz insanlar için önemi Ay'ın yer almadığı simülasyonlarda daha da gün yüzüne çıkıyor. Şöyle ki:

- ◆ - Ay olmazsa metcezir etkisi üçte bir oranında düşer. Küresel çaptaki dalgalanmaların azalması Dünya'nın sürtünmesine doğrudan etki eder ve Dünya inanılmaz derecede hızlı döner. 24 saatlik olan bir tam tur, yani bir gün yaklaşık 8 saat olur. Yapılan araştırmalar bundan 400 milyon yıl kadar önce, Ay'ın Dünya'ya daha yakın olduğu zamanlarda, Dünya'nın dönüş hızının dört kat daha yavaş olduğunu ortaya koymuştur.
- ◆ - Ay, 23 derece 27 dakika olarak hesaplanan Dünyamızın eksen eğikliğinin sabit kalmasındaki en büyük faktör olarak da karşımıza çıkar. Eğer Ay olmasaydı eksen eğikliği de olmazdı. Eksen eğikliğinin yokluğu ise mevsimler başta olmak üzere pek çok olayın oluşmamasına yol açar. Bir sonraki yazımızda eksen eğikliğini, sebeplerini ve bizim için önemini anlatacağız diyerek bu bahsi burada kapatalım.

DAHA FAZLASINI MERAK EDENLERE

- ◆ Çekim kuvvetine dair aklınızdaki tüm sorulara cevap bulabileceğiniz, TÜBİTAK'ın Ulusal Metroloji Enstitüsüne ait ume.tubitak.gov.tr web sayfası.
- ◆ Ay ile ilgili hemen her türlü bilgiye ulaşabileceğiniz NASA'nın Ay'a özel olarak hazırladığı moon.nasa.gov web sayfası.

GÜRCAN KARAKAŞ İLE TÜRKİYE'NİN OTOMOTİV HAMLESİ ÜZERİNE...

■ Mahir KILINÇ

Eskişehir'de üretilen ve yaklaşık yüzde 85 civarında yerlilik oranına sahip, Türkiye'nin ilk yerli otomobili "Devrim" ülkemiz için yarım kalan bir rüyaydı. Bir rüyayı tamamlamak üzere yola çıkan ve bizleri heyecanlandıran Togg'un hikâyesini sizden dinleyebilir miyiz?

Yola çıktığımız ilk günden itibaren hep "Bir otomobilden daha fazlasını yapacağız." dedik. İki önemli hedef belirledik, birincisi fikrî ve sınai mülkiyeti yüzde 100 bize ait küresel bir marka ortaya çıkarmak, ikincisi ise mobilite ekosisteminin çekirdeğini oluşturmak. Yani 60 yıldan bu yana içten yanmalı araçlar alanında başarılı işler yapmış olan Türk otomotiv tedarik sanayisinin elektrikli araçlar dünyasına dönüşümüne katkıda bulunmak ve en önemlisi mobilite alanında fikir ve hizmetler geliştiren startuplara fırsat vermek.

60 yıllık bir hayali hayata geçirmek üzere yola çıktık, sorumluluğumuzun farkındayız. Gemlik'teki tesislerimiz tamamlanmak üzere, deneme üretimlerine başladık. 2022 yılının son çeyreğinde seri üretime hazır hâle gelecek, 2023'ün ilk çeyreğinde ise ilk araçlarımızı yollarda görmeye başlayacağız.

Türkiye'nin ilk doğuştan elektrikli, sıfır emisyonlu ve akıllı otomobili olarak üretilecek C-SUV modeli, sınıfının en uzun aks mesafesi, en geniş iç hacmi, en iyi hızlanma performansı ve en düşük toplam sahip olma maliyeti gibi özellikleriyle de rakiplerinin önünde yer alacak.

300 ve 500 kilometre olmak üzere iki farklı menzil seçeneğiyle satılacak olan Togg SUV, 200 ve 400 beygir güç sunacak, 200 BG'lik versiyon 7,6, 400 BG'lik versiyon ise 4,8 saniyede 0'dan 100 km/s hıza ulaşacak, bataryası yüzde 80 doluluğa hızlı şarj ile 25 dakikada ulaşabilecek.

Türkiye'nin şarj alt yapısını güçlendirmek üzere de bir şirket kurduk. Bu amaçla 1000 adet hızlı şarj istasyonu kurmak üzere çalışmalarımız başladı.

Katıldığı fuarlarda da kendisinden söz ettiren Togg, dünya otomotiv sektörüne neler getiriyor? Togg'u otomobil sektöründe farklı kılacak özellikler neler olacak?

Bu sorunuza da ekosistemi anlatarak cevaplamak isterim. Ekosistem, sözlük anlamıyla canlı ve cansız varlıkların etkileşimleriyle oluşan ve birbirlerini besleyerek süreklilik arz eden bir düzeni tarif ediyor. Mobilite ekosistemi ise bütün ulaşım alternatiflerinin ve hayatımıza değer katacak her türlü hizmetin birbirine akıllı bir şekilde bağlı ve interaktif olduğu bir dünya demek. Otomotiv endüstrisi de büyük bir hızla mobilite ekosistemine dönüşüyor, oyunun kuralları değişiyor. Bugünün otomobil dünyası ürün konseptini oluşturma, aracı geliştirme, üretme, satış ve sonrasındaki işleyişlerle ilgileniyor. Bizim işimiz ise klasik araç üreticilerinin işinin bittiği yerde başlıyor, biz otomobili yeni nesil akıllı cihaza dönüştürüyoruz. Çünkü değişen kullanıcı beklentileri doğrultusunda geçmişte telefonda yaşanan dönüşüm bugün otomotivde yaşanıyor.

Başından itibaren akıllı cihazımızı kullanıcı odaklı, akıllı, empatik, bağlantılı, otonom, paylaşımlı ve elektrikli olarak tanımladık. O

nedenle de başından itibaren her türlü tasarımı, ürün geliştirmeyi bu şekilde oluşturduk. İngilizcede ağa bağlı, otonom, paylaşımlı ve elektrikli araçlar için “case” kısaltması kullanılıyor. Ama bu bizim için yeterli değildi. Bunun başına kullanıcı odaklı-user-centric, akıllı-smart ve empatik-emphatic kelimelerini de ekledik. Çünkü bizim yaptığımız, yapacağımız işin farkını bu kavramlar tanımlıyordu. Ortaya İngilizcesi “USE-CASE Mobility®” olan bir kavram çıktı ve biz de küresel rekabete hazırlandığımız için kavramı Togga adına ticari marka olarak dünya çapında tescil ettirdik.

Togga’u tanımlarken İngilizce olarak “We are a global USE-CASE mobility provider” diyoruz. Yani mobilite alanında küresel bir platform örneği sağlayıcısıyız. Ama şu an yaptığımız işi de bu kavramı tersinden okuyarak “We are the Mobility USE-CASE of Türkiye”. Yani biz Türkiye’nin mobilite

alanındaki örnek platform sağlayıcısıyız diye tanımlıyoruz.

Fuarlarda ses getirdiğimizi söylediniz evet getirdik. Ama bu katıldığımız organizasyonların hiçbiri otomotiv fuarları değildi. Konusu teknoloji olan etkinliklerde bulunduk. Mesela ABD’de dünyanın en büyük teknoloji şovu olan CES’e katıldık. Türkiye’de ise Teknofest’te gösterdik aracımızı.

Otomobil yerine “akıllı cihaz” kavramını kullanmayı tercih ediyoruz, akıllı cihazlar yeni dönemde evde ve ofiste

yaptığımız çok şeyi yapma imkânı sunacak, otonom özellikleriyle bize trafikte kaybettiğimiz zamanın önemli bir kısmını geri kazandıracaklar. İşte Togg'u klasik otomobil dünyasından ayıran bazı özelliklerimiz bunlar.

Katı yakıtların egzoz salımı ile çevreye olan zararı ve dünyanın bu yönde aldığı önlemler, otomotiv sektörünü iklim dostu araçlar üretimine yönlendiriyor. Otomobil sektöründe içten yanmalı araçların hâkimiyeti gitgide azalırken hibrit ve elektrikli araçlar ise çıkan her yeni modelle daha da cazip hâle geliyor. Çevreyle barışık araçların üretimine yönelik neler söylemek istersiniz? TOGG burada nerede durmaktadır?

Biz “doğuştan elektrikli” ve “sıfır emisyonlu bir teknoloji” sözüyle yola çıktık. İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında fark yaratacak uygulamaları hayata geçirmek ve tüm ekosistemi bunun bir parçası hâline getirmek için gerekli adımları uluslararası standartlara uygun ve hatta standartların ötesinde olacak şekilde atıyoruz. Gemlik'teki tesisimizde, örnek vermek gerekirse:

1. Uygun tüm çatıların güneş panelleriyle kaplanması için çalışıyoruz. Bu sayede tükettiğimiz enerjinin önemli bir kısmını buradan karşılayacağız.
2. Atık su ve yağmur suyunun geri kazanımı konusunda üzerinde çalıştığımız projeler var.

3. Boyahanemizde Türkiye'deki yasal sınırın 9'da 1'i, Avrupa'daki yasal sınırın ise 7'de 1'i kadar uçucu organik bileşen salımı planlayarak Avrupa'nın en temiz tesisini inşa ediyoruz.

İşimizin her aşamasında çevreyle ilgili hassasiyetimizi göz önünde tutuyoruz. Kullanacağımız kumaştan herhangi küçük bir parçaya kadar “geri dönüştürülebilir mi?”, “Daha organik olabilir mi?” gibi sorular bizim önceliğimiz. İş ortaklarımızla süreçlerimize “Karbon ayak izi sertifikanız var mı?”, “Enerji yönetim sisteminiz var mı?” sorularını da ekledik.

Elektrikli araçlar için en kritik komponent, bilindiği gibi batarya. Bu noktada Siro yatırımımızdan mutlaka bahsetmek gerekir. Silk Road Temiz Enerji Depolama Teknolojileri AŞ Togg'un enerji depolama çözümleri için Farasis firması ile ortaklığımız ve ülkemizde fikrî ve sınai hakları bize ait olmak üzere batarya hücre, modül ve paket üretimi yapacağız. Ve bataryalarımızın karbon-nötr üretimi, geri dönüşümü ve “ikincil ömrü” yine üzerinde çalıştığımız alanlar. Bilindiği gibi, elektrikli araç bataryaları konusunda dünyada da standartlar daha yeni yeni ortaya çıkıyor. Bu konuyla ilgili Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımızla birlikte çalışıyoruz. Dünya örnekleri, standartların oluşturulması, kısacası yol haritasının belirlenmesi adımlarının içinde yer alıyor. Togg bünyesinde Ar-Ge'den finansa farklı alanlarda uzmanlığı olan çalışma

arkadaşlarımızdan oluşan bir sürdürülebilirlik ekibi oluşturduk, 2022 yılında ilk sürdürülebilirlik raporumuzu yayımlamayı hedefliyoruz.

Dünyada karbondioksit salınımının yüzde 25'e yakını ulaşımdan ve bunun yaklaşık yüzde 20'si taşıt araçları tabir ettiğimiz içten yanmalı motorları olan araçlardan kaynaklanıyor. Dolayısıyla elektrikli araçlara geçiş, sorunun önemli bir kısmına çözüm getiriyor. Bu doğrultuda, 2053 yılında sıfır-emisyon ulaşım sektörü vizyonumuz var. Ancak bu yeterli değil, kullanılan elektriğin yenilenebilir enerji kaynaklarından gelmesi gerekir. Örneğin, şarjda kullanılan elektriğin yüzde 90'ı gibi bir oranı yenilenebilir kaynaklarından geliyorsa karbondioksit salınımındaki düşüş yüzde 80'leri buluyor. Ancak ülkenin elektrik üretimi yeterince yenilenebilir enerji içermiyorsa elektrikli araçların yaygınlaşması sürdürülebilirlik açısından yeterli değil. Bu nedenle elektrikli araç kullanımı yaygınlaşırken, şarj altyapısının yenilenebilir kaynaklarından beslenmesinin özellikle desteklendiği bir sektör öngörümüz var.

Sohbetimize yarım kalan bir rüyanın gerçekleşmesinden söz ederek başlamıştık. Bu hikâyenin mihenk taşlarını döşeyen bir emekçi olarak gerek otomotiv gerekse diğer önemli endüstri kollarına ilgi duyan gençlerimize neler önerirsiniz?

Değişen kullanıcı beklentileri doğrultusunda, geçtiğimiz on

yılda telefon teknolojisinde nasıl bir dönüşüm yaşandıysa bugün buna çok benzer bir dönüşümün otomotiv endüstrisini etkilediğini görüyoruz.

Teknoloji alanındaki dönüşüm ve batarya teknolojilerinde elde edilen gelişmeler elektrikli araçları satın alınabilir hâle getirdi. Dolayısıyla içten yanmalı motorları olan otomobiller, ürün yaşam eğrisinde olgunluk seviyesine ulaştı. Otomotiv sektörü sandığımızdan daha kısa bir sürede tamamıyla elektrikli, otonom ve ağa bağlı hâle gelecek.

Bunun sonucunda da günümüzde ev ve ofis arasında kullanılan ama önemli ölçüde zaman kaybı yaşatan otomobil; ev konforu, ofis pratikliği ve günümüzde olandan çok daha ileri bir sürüş güvenliği sunarak üçüncü bir yaşam alanı hâline dönüşecek. Bu yeni yaşam alanıyla onun yaratacağı ekosistem, 2035 yılına gelindiğinde otomotiv endüstrisinde ortaya çıkan kârdan alınan payların oranlarını da hızla değiştirecek.

Sektördeki rekabetin temelinde, bu üçüncü yaşam alanının paylaşılması var. Bugün asıl işleri mobilite olmayan küresel dijital şirketlerin bu konulara ilgisinin nedeni de işte bu yeni yaşam alanı.

Bu dönüşümün en önemli yansımalarını ise endüstrideki kârın nasıl el değiştirdiğine bakarak görebiliriz. Otomotiv endüstrisinin 2019 yılında dünya çapındaki cirosu yaklaşık 4 trilyon dolar olarak

gerçekleşti. Bu rakamın 2035'te 6 trilyon dolara yükseleceği tahmin ediliyor. Ciro büyüyecek ama bugün sektörde oluşan kârın yüzde 99'unu alan klasik otomobil üreticileri, 2035 yılındaki kârın ancak yüzde 60'ına sahip olacaklar. Diğerlerinin, yani yeni mobilitenin günümüzde yüzde 5,6 civarında olan kârdan aldığı pay ise yüzde 40'lara yükselecek. O tarihte 155 milyar dolar hacme ulaşacağı tahmin edilen bu yüzde 40, tamamıyla henüz ortaya çıkmamış ürünler veya iş modelleri yani ekosistem tarafından paylaşılacak.

Bu etkileşimden de birçok iş imkânı doğacak. Bugünün harita bazlı, paylaşım fikrine dayalı, iş fikri üreten pek çok girişimi, gelecekte mobilite endüstrisinin en fazla kazananları hâline gelecek.

Yani, yapay zekâ desteğiyle akıllı cihaza dönüşen otomobili, akıllı binalar, evler, fabrikalar, ulaşım, enerji, şehir ve diğer akıllı cihazlarla bağlantılı hâle getiren iş modellerinin tamamı mobilite ekosistemini oluşturacak. Büyükşehirlerde trafik yönetimi, güvenlik, şebeke ve şarj altyapısı yönetiminin oluşturduğu enerji yönetimi, robo-taxi, robo-shuttle, mikro mobilite, talep üzerine ulaşım, intermodal ulaşım gibi iş modelleri ortaya çıkıp büyüyecek.

Gerek ekosistemin ortaya çıkardığı araç ve hizmetler gerekse tamamen elektrikli araçlarla birlikte hayatımıza girecek yeni ulaşım anlayışı, ulaşım esnasındaki beklentilerimizi de tamamen en baştan tanımlayacak.

ÖZ GEÇMİŞ

Gürkan Karakaş, 1965 yılında Antalya Akseki'de dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini Almanya'da tamamladıktan sonra 1988 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Aselsan'da çalışmaya başladı. 1990 yılında Bosch'a geçti, 2004'te Bosch Türkiye genel müdürü oldu. 2007 yılında Bosch AG'de, Otomotiv Satış Sonrası Hizmetleri'nde tüm dünya için satış ve pazarlama sorumlusu oldu. Bosch'un mobilite çözümlerinin dönüşümünde ve yol haritasının belirlenmesinde önemli rol aldı. 2011 yılında saygın ekonomi yayını Handelsblatt tarafından Almanya'nın en büyük 30 şirketini içeren DAX 30'da yer alan şirketlerden birini yönetmeye aday en iyi 100 yöneticiden biri olarak gösterildi. 2013-2018 yılları arasında Bosch'un Elektrikli Tahrik Sistemleri'nde icra kurulu üyeliği, Satış ve Pazarlama İş Birimi sorumluluğunu üstlendi. Küresel Bosch'ta kıdemli başkan yardımcılığına kadar yükselen Karakaş, bu parlak kariyerinin ardından 1 Eylül 2018'den itibaren Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu AŞ'nin CEO'su olarak görev yapıyor.

İHLAS

■ Ali Necip ERDOĞAN

İhlas, kendisiyle gördüğümüz ama kendisini göremediğimiz (kendisiyle görülen ama kendisini göremeyen) bir göz gibidir. İhlası göremeyiz ama ihlasla görebiliriz. Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bu isimle bir sure vardır: İhlas suresi. Dört ayetten oluşan sure şu şekildedir: "De ki: O, Allah'tır, bir tektir. Allah sameddir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (Kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." (İhlas, 112/1-4) Bu dört ayet de doğrulanamaz ancak onlara iman edilir. Yüce Allah'ın (c.c.) bir ve tek olduğunu, hiçbir şeye muhtaç olmadığını (her şeyin O'na muhtaç olduğunu), çocuğunun olmadığını, O'nun doğmadığını, hiçbir şeyin O'na denk ve benzer olmadığını söylemektedir. Surenin adının İhlas olmasının sebebi işte bu doğrulanamaz oluşundadır. İman etmek zorunlu koşuldur. İhlasın

İhlas, kulun bir ağacın dalları gibi saçaklanan bütün duygularını, düşüncelerini ve fiillerini (ne yana giderlerse gitsinler) bir odakta toplar ve Yüce Allah'a (c.c.) yöneltir.

zorunlu koşuludur ve tamamen iman eden kişinin kendisiyle ilgilidir. İspata muhtaç değildir. Bütün delillerden, kanıtlardan, belgelerden, ifadelerden aridir. İhlas, gözümüzün önündeki dünyayı küçülterek dünyanın gizlediklerini bize gösterir. Dünyayı yok etmez, değersizleştirmez de... Küçülterek, gizlediklerine nasıl ulaşılacağına koordinatlarını tespit etmemizi sağlar. Eğer dünyayı gözümüzde büyütürsek dünyanın gizlediklerini küçültür dolayısıyla da gizlenenlerin koordinatlarını göremez ya da doğru tespit edemeyebiliriz. İhlas bir duygu ya da düşünce değildir, bütünüyle inançtır. Hiçbir şey ima etmez, hiçbir imaya da açık değildir. Cüneyd-i Bağdadi, onun Allah (c.c.) ile kul arasında bir sır olduğunu, şeytanın onu bilmediği için bozmadığını, yazıcı meleklerin onu bilmediği için yazmadığını hatta nefsin bile onu bilmediği için saptıramadığını söyler. Şeytanın onu bilmemesini anlayabiliriz hatta bir dereceye kadar onu meleklerin de bilmemesini anlayabiliriz fakat kendi nefsimizin onu bilmemesini nasıl anlamalıyız? Belki de anlaşılması en kolay olan budur çünkü kendimizi bilmemekle malulüz. Ancak bunu kabullenmek en zoru. Kibrin, rıyanın, gösterişin bizde olmadığına yemin edebiliriz. TDK Sözlük, ihlas için şu anlamları veriyor: 1.(isim) Temiz sevgi ve yürekten bağlılık. 2.(isim, din bilgisi) İbadetlerdeki içtenlik. *TDV İslam Ansiklopedisi'nde* ise şu şekilde

geçer: Sözlükte "arınmak, saflaşmak, kurtulmak" manasındaki hulûs/halâs kökünden türetilmiş olup "bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak" terim olarak "ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah için yapmak" demektir. Bir diğer anlamı ise "kulun bütün davranışları ve sözlerinde sadece Allah'ın rızasını gözetmesi anlamında ahlak ve tasavvuf terimi". İhlasın Latince "sinceritate" dir ve şu anlama gelir: Samimiyet. Duyguların, inançların, düşüncelerin ve arzuların bütünüyle dürüst ve gerçek olmasıdır. Erdemli olmaktır. Demek ki ihlas, sözlere/ fiillere karışan duygu ve düşüncelerin, istek ve arzuların temizlenmesiyle ortaya çıkıyor. Yani başlangıçtaki (çocukluktaki) saflık ihlas olarak ifade edilmiyor. Çocuğun yetişkin olup kendisine dünyanın (istek ve arzuların, duygu ve düşüncelerin) karışmasından sonra, karışanların değiştirilip dönüştürülmesiyle ya da hepten çıkarılmasıyla elde ediliyor ihlas. Normal şartlar altında bir çocuk yedi yaşına kadar ailesinin inanır. Annesine, babasına inanır. Onlara asla şirk koşmaz. Yani başka bir kadını annesi, başka bir erkeği babası olarak kabul etmez. Ayrılmalarına tahammülü yoktur. Çocuğun iç dünyası ile dış dünyası arasında tam bir örtüşme vardır. Bu da inanan birinin vasfıdır ancak çocuk için bu vasfı, ihlas olarak nitelenemez. Çünkü çocuk,

henüz dünyanın cazibesıyla tanışmamıştır. Dünyanın gösterip de vermedikleriyle kalbi kırılmamıştır. Zihni, hayal ile gerçek arasında kalıp henüz bulanmamıştır. Çocuk, ailesini tecrübe ederek çevresine, okula, dış dünyaya açılacaktır ve ona zamanın ruhu karışacaktır. Dış dünyaya açıldıkça kendi tecrübelerini biriktirecek ve ailesiyle olan bağı zayıflayacaktır. Yapabildikleri ve yapamadıkları üzerinden kendisine inanmaya başlayacaktır. Başarılar, başarısızlıklar, mutluluklar, hayal kırıklıkları ile geçen bir süre sonunda ailesine olan inancını ve oradan baktığı dünyayı hatırlayacaktır. Yani inanırı olduğu ailesini. Bu hatırlayışı dünyaya çocukça bir bakış olarak bilmek hatırlayışı nostalji düzeyine indirger. Oysa ailesine inanan bir mümin olduğu gerçeğiyle bakarsa ihlasın kapısı ona açılabilir. Çünkü bu bakış, kendisine karışan dünyayı tespit etmesini üstelik de nasıl temizleyeceğini (değiştirip dönüştüreğini) bilmesini sağlayabilir. Ailesinin inanırı olan çocuğun en önemli özelliği asla yalan söylememesidir. Mecazları, imgeleri, metaforları, alegorileri bilmez; deyimlerden atasözlerinden haberdar değildir. İma edilen bir şeyi kesinlikle anlamaz. Herkesi ve her şeyi işleviyle birlikte öğrenir ve süreklilik bekler. Kimseyi kandırmaz ama çok kolay kanar. Oyunları çok basit ve sürekli. Mesela saklambaç oynadığında yerini belli ederek saklanır. En büyük korkusudur

bulunamamak. Herkes ve her şey ona aittir. Hiçbir şey kaybolsun istemez, hiç kimseye bir şey olsun istemez. Tam bir muvahhittir. Keşfetmeyi sever ve hep hayret makamındadır. Çok basit şeylere güler. Kesinlikle sözünde durur ve kendisine söz verildiğinde tutulmasını ister. Bunların hiçbirisinde riya yoktur. Asla şirke de düşmez. Etrafındaki her şeyin değeri çocuğun kendisinden kaynaklanır. Hiçbir şeyi başka bir şey üzerinden değerlendirmez. Bir şeyi başka bir şeyle kıyaslamaz. Kendisine dünyanın karıştığı, böylelikle değişip dönüşen bir yetişkin neredeyse bu özelliklerin hiçbirini bütünüyle taşıyamaz. Ya bazı özellikler vardır onda ya hepsinden bir miktar... İnsan bir şeyin değerini bilmekle yetişkin olmaya başlar ve bu değer dış dünyadan kaynaklanır. Kendisinin verdiği bir değer değildir, başkaları tarafından verilmiş bir değerdir ve kişi bu değeri kabullenir. Böylelikle şimdiye kadar kıymet verdiği her şeyi yeniden değerlemeye başlar. Dış dünyanın bir acemisi olarak değer algısı sürekli değişir ve ahlaki ilkelerini esnetmek zorunda kalır. İyi ve kötü arasında bocalar. Dünya ondaki potansiyeli çekip çıkaracaktır ama yaşadığı savrulmalar gücünü ve enerjisini boşa harcamaktadır. Kendisini kanıtlamaya çalışırken kaybolduğunu fark eder. Tam burada bir paradoksla karşılaşır: Herkes kaybolmuştur. Herkesin

kaybolduğu bir yerde kendisinin de kaybolmuş olmasını mesele etmez. Dünya hâlâ değerlidir. Zengin olmak, dünyadan haz almak için çabalar. Potansiyeli hâlâ açığa çıkmamıştır ve artık onu rahatsız etmektedir. Hiçbir şey istediği gibi değildir, dünyanın başına yıkılmasına ramak kalmıştır. Çocukluğunu hatırlar. Bu hatırlama iradi değildir. Yani durup dururken çocukluğunu hatırlamaz insan. İç dünyasıyla dış dünyasının makas ağzı gibi açılmış olması nedeniyle belleği bir savunma mekanizması işlevi görerek ona iç dünyasıyla dış dünyasının örtüştüğü dönem olan çocukluğunu hatırlatır. Çünkü bellek bilinçli kayıt yapar ve şimdi ile geçmiş arasında bağ kurarak "şimdi"nin sorunlarını geçmişe yansıtır. Bu yansıtma nedeniyle kişi, kaybettiği şeyleri görebilir. Bu nedenle, bu hatırlayış kesinlikle nostaljik değildir, koruma ve savunma hatırlamasıdır. Ailesinin inanırı olan bir çocukken baktığı dünyanın küçüklüğünü, o küçük dünyanın sahibi olan anne babasını hatırlamaktır. Böylelikle dünyaya değil de dünyanın sahibi olana, tıpkı anne ve babasının korumasında, şefkatinde, merhametinde, adaletinde var olan bir çocuk gibi, yüce Yaradan'a yönelmeyi hatırlamaktır. Hiçbir kanıtı ispata ihtiyaç duymadan, riyadan gösteriştan uzak bir çocuk gibi... Hiçbir duygu ya da düşünce ihlase nüfuz edemez, o tüm duygu ve düşüncelerin

dolayısıyla da fiillerin kaynağıdır. İhlas hiçbir şeyle birleşmez ama her şey ona tutunur. İhlas, kulun bir ağacın dalları gibi saçaklanan bütün duygularını, düşüncelerini ve fiillerini (ne yana giderlerse gitsinler) bir odakta toplar ve Yüce Allah'a (c.c.) yöneltir. İhlas dünyayı küçültür ve araçsallaştırmaz, hiçbir kayıp ya da kazanç söz konusu değildir. Var olanların oldukları gibi var olmalarına yöneliktir ve bütün var olanlar ihlasla (ihlaslı olanla) temas ettiklerinde zorunlu olarak değişip dönüşürler. Yani ihlaslı biriyle karşılaştığınız anda

önceki hayatınıza devam edemezsiniz, size tesir eder. İhlaslı kişi size tesir etmek istememiştir, böyle bir amacı yoktur ama siz bu tesirden kaçınamazsınız. Onun her fiili güneşin her gün doğması gibidir. Güneş hiç kimseyi ayırt etmeden herkesin üstüne doğar. Güneşe bakmadığınız gibi ihlaslı olan birine de bakamazsınız. Gözleriniz kamaşır ama tıpkı güneşle her şeyi görebildiğiniz gibi ihlaslı bir adamla karşılaşınca her şeyi görebilirsiniz.

İnsan yaşadığı çağın/dönemin fonksiyonudur ve her dönem

ona yeni şeyler katarken bazı şeyleri de alıp götürür. Yedi yaşındaki bir çocuğun belleğinin dünya tarafından yutulmasıyla yaşanan sıkıntıları; yedi yaşındaki bir çocuğun belleğinin büyüyerek dünyayı yutmasıyla küçülen dünyadan çıkan anlam şudur: Kişi kendisine karışan dünyayı yalan söyleyerek, dedikodu etmeyerek, haram yemeyerek, zina etmeyerek değiştirip dönüştürebilir. Yani iyi ve güzel olanı, vicdan ve merhamet sahibi olarak, hak hukuk adaletten yana olarak çoğaltıp kendisine karışanları etkisiz hâle getirebilir.

GERİYE Mİ DÖNSEK, GERİ Mİ DÖNÜŞTÜRSEK?

■ Nahide ÜŞÜMEZ ALTUNÖZ

Doğa müthiş bir dönüştürücüdür. Ekosistem adı verilen bu yöntem ile hiçbir şey yok olmadan dönüşerek dünyamızın dengesi korunmaktadır. Ancak son yıllarda insanlığın tüketim miktarındaki artış sonucu oluşan atıklar, doğanın baş edemeyeceği boyutlara ulaşmıştır. Bu çevresel kirliliğin akabinde oluşan iklim değişikliği canlıların yaşamını tehdit ettiğinden dünyanın başı, atıklar ile derttedir.

Tamamı insan kaynaklı atık sorunun çözümü, yine insan elinden olacaktır. Bu bağlamda birçok kurum ve kuruluş yeni fikirler ile farkındalık oluşturmaya çalışırken ülkemizde son yıllarda "Sıfır Atık" adı altında son derece başarılı resmî bir uygulama geliştirilmiştir.

Sıfır atık uygulamasının bazı aşamaları vardır. Bunlardan biri de geri dönüşümdür. Geri dönüşüm, tüketim tercihlerinin doğru yönetilmediği, reddetme alışkanlığının

olmadığı veya ürünün yeniden kullanımının söz konusu olmadığı durumlarda devreye girer. Kısaca tarihçesine baktığımızda bizim kültürümüzde zaten uygulandığını görebiliriz. Dünden kalan pilavı sarma yapan annelerimiz veya işlevini yitirmiş bir ahşabı başka bir nesneye dönüştüren babalarımızın israf etmemekteki çabası, geri dönüşüm ile örtüşmektedir. Ancak tüketim toplumuna geçiş nesli olan bizler, bu anlamda ne durumdayız? Öncelikle bu konuda durum tespiti yaparak farkındalığımızı artırmalı, neler yapabileceğimizi araştırarak işe başlamalıyız.

Geri dönüşümün önemli bir kısmı tesislerde yapılmaktadır. Bizler de günlük hayatta bazı pratik uygulamalar ile dünyaya küçük katkılar sunabiliriz. Bu pratik uygulamaları yapmadan önce ihtiyaçlarımızı ve imkânlarımızı bilmek işimizi kolaylaştırır. Bugün bir yetişkin, evinde mobilyasını boyayıp işlevini değiştirirken, eskidiğini

düşündüğü pantolonlardan çanta yaparken, bir çocuk kartondan yaptığı bir kedi evi ile hobi olarak geri dönüşüm yapabilir. Kâğıt toplayıcıları çöpten ekmeğini kazanırken belki de farkında olmadan geri dönüşüme katkı sunabilir.

Geri dönüşüm yolculuğunu yaşam tarzına dönüştürdükçe yeni açılımlar ve yeni fikirler türemektedir. Ninelerimizin kullanılmış giysilerden dokuduğu çul çaputtan esinlenen Yasin Sert isimli bir üniversite öğrencisi, "Chapputz" adını verdiği çanta projesi ile 5. GİV Girişimcilik Ödülü'ne layık görüldü. Çalışması ile geri dönüşüm alanında modern bir uygulama olarak umut vaat ediyor.

Geri dönüşüm farkındalığı oluşturma bir yolu da yeni nesle rehber olmaktan geçiyor. Çocukların ve gençlerin eğitilmesi önem arz ettiği için MEB müfredatında konuya değinilerek; STEAM uygulamalarıyla, fen bilgisi derslerinde birçok etkinlik veya öğrenme araçlarıyla detaylı

Sıfır atık tanım olarak kaynak kullanımından başlayıp üretim-tüketim, geri dönüşüm, bertaraf etme ve yeniden kullanım gibi tüm süreçlerin en verimli şekilde yönetilmesini hedefleyen bir atık felsefesidir.

çalışmalar yapılmaktadır. Yazar Sima Özkan'ın "Her tohumun insanın yüreğine çocuklukta atıldığına inanıyorum." sözü bu çalışmaların amacını özetler niteliktedir. Ayrıca bu alanda TÜBİTAK gibi yayınlardan faydalanmak konuyu daha eğlenceli kılarak konunun daha iyi kavranmasına destek olabilir.

Ülkemizde geri dönüşüm alanında kitap eksikliği önemli bir sorundur. Bugün

bu alanda en çok üniversiteler çalışma yapmaktadır. Ancak büyük emek verilerek yapılan çalışmalar hızlı değişim nedeniyle ya güncelliğini yitirmekte ya da toplumun bazı kesimleri için fazla akademik kalmaktadır. Çeviri kitaplara bakıldığında çözüm önerilerinin birçoğu yerel kodlara uymamaktadır. Ülkemizde yazılan kaliteli kitapların sayısı ise oldukça azdır. Yayıncıların bakir bir alana yer açması ve mevcut kitap sayısını artırması, toplumsal bir hizmet üretmelerini sağlayacaktır. Üniversitelerin bu alanda bölümler açması veya var olan dersleri çeşitlendirmesi kaynak üretimini artırabilir. Bununla beraber bu konuda çalışma yapmak isteyen öğrencilerin kaynak yetersizliği nedeniyle araştırma yapmaktan vazgeçmeleri önlenerek yeni çözüm önerileri geliştirmelerinin önü açılabilir.

Geri dönüşümün dünyamız için bu kadar gerekli iken az

rağbet görmesinin en önemli nedenlerinden biri, kâr payının düşük olmasıdır. Bu nedenle çoğunlukla kamusal çözüm önerileri veya yatırımlar beklenmektedir. Ancak bir kızılderili atasözünün dediği gibi "Son ağaç kesilip, son nehir kirletilip son balık tutulduğunda insanlar paranın yenmediğini anlayacaktır." Bu durumda hem kamu hem özel sektörün sorumluluğu paylaşarak birlikte çözümler üretmesi oldukça önemlidir. Yerelde belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının konuya yakından eğilmesi daha hızlı ve etkili sonuçlar verebilir. Geleceğin ellerinde şekillendiği minimal paydaşlardan öğretmen ve ebeveynlerin çalışmalara katılması büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü bugünün çocuğu, yarının mühendisi, sanayicisi, kanun koyucusu veya uygulayıcısı olacaktır. Her alanda olduğu gibi sıfır atık konusunda da donanımlı bir gençlik, geleceğin teminatıdır.

BOŞ BARDAKLAR

■ Beyza EFE

"Çay demle, geliyorum."

Nasıl da özler olduk bu sözleri. Çat kapı gelenleri... Ani gelen bir telefonla, "Yoldayım geliyorum." ya da "Simit aldım, sana geliyorum." cümleleri bir ucunda olurdu kulaklarımızın.

O mutluluk ve heyecanla bir demlik çay atılırdı ocağa, şipşak bir kızartma yapılır, sarımsaklı yoğurtla taçlandırılırdı. Aslında amaç ne yemektir ne de çay, maksat muhabbet olsun. İki gönül buluşsun. Çaya atılan şekerin çay kaşığı ile buluştuğu o ses bile içimizdeki huzursuz sıkıntıları gidermeye yetiyordu.

Önceden haberdar olduğumuz gelecek olan misafirlerimiz için evleri titizlikle derler toplar, yastıkları kabartırdık. Oturan kişi, yaslandıkça sırtı rahat etsin diye vurdukça vurup içindeki tüm kamburlaştırıcı ağrıları dökerdik kırlentlerin üzerinden, ne de masum severdik komşularımızı, akrabalarımızı, evimizde ağırladıklarımızı. İşin mutfak kısmına gelince de sofralar kurulur, dolu dolu tabaklarda poğaçalar, kekler, börekler ve kısırlar yer alırdı. Kısırı güzel

yapanlar tariflerini yarıştırdı, kekleri kabarık olanlar püf noktalarını konuşturdu. Herkesin birbirini dinlediği ve en önemlisi birbirini anladığı zamanlardı. Kimse kimseyi kıskanmazdı yaptıklarıyla, daha iyisini nasıl yaparım diye öğrenir, sorar, en azından denerdi iyi olanı pişirmek için. Olmadıysa o poğaçaya yumuşak, tekrar yapılır, tekrar sorarlardı. Masaların kurulumu bile heyecanlıydı. Masalar düzenli tertipli olsun diye peçeteler özenli bir şekilde üçgen katlanır, çataklar peçetelerin üzerine düzgünce koyulurdu. Böyle küçücük şeylerle ne kadar da mutlu olurduk. Gelen misafirlerle demlik demlik çaylar biterdi de sıcak muhabbetler bitmezdi. Hiç eskimeyen tebessümler zihinlerimize kazınır, bugün bile tazecik anılarla hatırlanırdı.

Hasta olan birisi varsa tüm tanıdıklar seferber olurdu iyi olması için. Bitkisel çözümler aranır, otlar kaynatılır, bal ile karıştırılırdı. Öksürük bulaşmışsa boğaza yaşlı, çocuk kim olursa olsun Safiye Teyzeler, hoop koşar gelir imdada... Karışımlar hazırlanır; zerdeçal,

zencefillere bulanırdı hasta olan evler. "Eee biraz da tereyağını kızdırıp içtin mi, bişeyciğin kalmaz biiznillah" cümleleri yakalara iliştirilirdi. Musa Amcalar işten çıkışta yavrucaklar hasta olmuş diye, en canlısından vitamin dolu portakalları, mandalinaları asardı kapı kollarına içinde bir iki çikolata ile beraber. Nasıl da bilirlerdi çocukları mutlu etmeyi. Çünkü onlar oldukça yaşlı bedenlere sahip gencecik kalpleri olan insanlardı.

Hane sahibi acısını yaşırdı ancak yalnız hiç bırakılmazdı. Kalpleri hep tomurcuk olan teyzelerdi onlar. Akşamları Yasinler okunur, yaralar sarılır, dertler dinlenir, vefat eden kişinin güzelliklerinden bahsedilir, dualar eşliğinde tekrar yâd edilirdi, çaylar da yudumlandıktan sonra uyku için vedalaşırdı gönüller.

Gel zaman git zaman...

Şimdi masalarımızda bir çatal yalnızlık suyuna, bir lokma mutsuzluk bandırıyoruz. En modern tabaklarımızda en leziz yemeği yiyeceğimizi, en şık takımlarla gözlerimizi şölene, midemizi ziyafete çekeceğimizi zannediyoruz. Cezbedildiğimiz yerde,

Herkesin birbirini
duyduğu ama
anlamadığı bir
çağda döküyoruz
yapraklarımızı
yalnızlığa.
İstedüğümüz
bu değil, olmayı
hayal ettiğimiz
verde miyiz?

hapsediliyoruz farkında
olmadan belki de...

Evlerimiz o kadar ıssız
ki sessizlikten kurumuş
duvarlarımıza astığımız
tablolar tutmuyor. Kapılarımız
çalmaz, çay bardaklarının
içindeki kaşıklar şıngırdamaz
oldu. Her güzel ve anlamlı

hatıranın yerini bambaşka
bir çerçeve alıyor. Kapıda
beliren kuryeler dışında
gördüğümüz komşumuz
dahi selamı esirgiyor bizden.
Biz tam bir tebessüm ile
başını okşayacakken küçük
bir kız çocuğunun, annesinin
nefesi keskin bir rüzgâr
gibi saplanıyor ensemize:
"Yabancılarla yaklaşma, onlarla
konuşma!" Aslında niyetinizde
incitmek diye bir tabir asla
yok ancak dünyanın kiri
üzerlerimize o kadar bulaşıyor
ki korkularımız ceplerimizden
taşıyor. Ağız dolusu kalp
kırıkları biriktiriyoruz.

En sevdiğimizi toprak
altına bıraktığımız gün tüm
ilişkimizi kesiyoruz hayatla.
Hanemizi şenlendirecek
bir canlı türü bile çalmıyor
kapımızı. Bunca kederle nasıl
başla çıkarım derken iyice

battaniyemizi yüzümüze
çekip düşüncelerimize
sağırlaşıyoruz.

Bedenimizdeki eklem
sancılarından hareket edemez
hâlde iken bir yudum çorba
içmek için mutfağa kadar
adım atacak hâl olmuyor. Oysa
tomurcuk yanaklı tonton bir
teyze gelse "Al, yavrum sana
sıcak bir çorba yaptım." dese
dünyanın en şirin anı yaşanırdı
değil mi? Acaba biz hep bir
şeyler mi bekler olduk bu
hayattan da umduğumuzu
bulamıyoruz, bulduğumuz
ise umduğumuz değil. Taşın
altına elimizi koyup, güneşe
mutlulukla bakıp sımsıcak
enerjiyle dolsak, yanımızdan
geçen asık suratlı sandığımız
insanları kocaman bir
tebessümle selamlasak belki
değişir dünya ne dersiniz?

UNUTULMAYAN TÜRKÜLERİN ŞAİRİ: ABDURRAHİM KARAKOÇ

■ Şule TÜZÜN

Türk halk edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan şair ve yazar

Abdurrahim Karakoç'u
kızı Mihriban Karakoç'a sorduk.

Zihnimizde ve gönlümüzde hoş bir seda bırakarak ebedi âleme göç eden Türk şiirinin usta kalemi Abdurrahim Karakoç'un sizin hayatınızdaki yeri nedir?

Öncelikle böyle bir babanın evladı olmaktan gurur duyuyorum. Her şartta daima okumalar yapan babamın kültürel ve siyasi birikimi bizim için önemli bir rehberdi. Zira ülkemizin siyasi ve sosyal olaylarını öylesine derin analiz ederdi ki hâlen ben de konuları bu çerçevede tahlil etmeye çalışır ve hayat yolculuğumda mümkün olduğunca onun izinde gitmenin doğru olduğuna inanırım.

Anadolu'nun bağrından kopup gelmiş; tevazusu, samimiyeti ve cesareti ile bildiğimiz Karakoç evde nasıl bir eş ve babaydı?

Babam evde sorumluluklarını elinden geldiğince yerine getirmeye çalışırdı. Eş olarak annemle geleneksel bir evlilik bağı taşırlardı. Babamın yoğun çalışmasına annem her zaman sabır ve anlayışla yaklaşırdı. Hane içinde ise daha çok baba otoritesinin hissedildiğini söyleyebilirim. Babam, siyasi bir kimliği olması münasebetiyle vaktinin çoğunu evde değil, daha çok davası uğruna muhtelif çalışmalar içerisinde geçirmiştir. Dolayısıyla babamla sürekli birliktelik değil ancak kaliteli zamanlar geçirirdik. Konuşmalarımızda daha çok soru sorar, cevaplar

alır onun bakış açısını anlamaya çalışırdık. Babam sürekli nasihat eden değil, davranışları ile örnek olan bir babaydı. Sevgisini ve kızgınlığını da bir bakışından anlardık. Sorduğumuz soruları ise hiç geçiştirmez, hoş bir üslupla anlatırdı; biz de onu keyifle dinlerdik. Aynı sabrı ve tevazuyu torunlarına da gösterdiğini söyleyebilirim. Küçüklere her zaman sevgi ve merhametle yaklaşır onları bir yetişkin gibi muhatap alırdı.

Kalemi dile getiren, eline kalem aldığı anda âdeta coşturan bir şiir kabiliyeti vardı Karakoç'un. O, şiir zevkini nereden aldı? Ailede şiirle uğraşan var mıydı?

Ailede başta dedem Ümmet Karakoç olmak üzere amcalarım özellikle Bahaeddin ve Ertuğrul Karakoç, edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Tabiatıyla genetik olarak nesilden nesile taşındığını görüyoruz. Şiir yazmanın ilahi ilham kaynaklı olduğuna inanıyorum. Bunu besleyen damarlar ise büyük sevgi duyduğu tarihi, inançları, idealleri ve elbette ki tabiatın düzeni olmuştur.

Şiirin gelenekle bağının olması gerektiğini söyleyen Karakoç, geleneğe bağlılığın yanında şiirin evrensel bir nitelik de taşıması gerektiğini savunmuştur. Onun şiirde evrenselliğe bakış açısını biraz açar mısınız?

Yukarıda da ifade ettiğim gibi o, kendi öz değerleri olan Türk tarihi, İslam inancı gibi en yüce değerleri sevmiş, benimsemiş bir şair olarak bu yüce değerleri dünyaya da tanıtmayı gaye edinmiştir.

Karakoç, şiirin kendi kültürüne yönelmesi gerektiğini vurgulamış hep. Onun şiirinde kendi kültürü nasıl yer almıştır?

O, Türk örf, âdet ve geleneklerini benimsemiş, kendi tarihine derin bağlılık duyan biri olarak geçmişinin töresini günümüze aktarmayı vazife bilmiş ve günümüz gençliğini yönlendirmeyi ve Batı hayranlığından uzaklaştırmayı amaç edinmiştir. Ayrıca gözlemlediği

toplumsal sıkıntıları şiiri ile dile getirirken yılmadan mücadele etmeyi, haksızlığa boyun eğmemeyi hak ve hakikatten yana olunması gerektiğini vurgulamıştır.

Karakoç, samimi bir dille kaleme aldığı eserlerinde toplumun her kesimini kucaklıyor âdeti. Karakoç'un kalemi ile savaşını verdiği davası neydi?

Bu soruya babamın yazmış olduğu “Bir Güzel Ülküdür” şiirinden dörtlükler sunarak cevap vermem daha uygun olacaktır:

*Yesi'deki kutsal aşkın mayası
Malazgirt'te Alparslan'ın rüyası
Söğüt'teki has kilimin boyası
Bir güzel ülküdür gönül verdiğim.
Nizâm-ı Âlem'dir, Hakk'ın sözü bu
Söylediğim cümle, sözün özü bu
Tek damlada umman eyler bizi bu
Bir güzel ülküdür gönül verdiğim.
Ülküsü ve davası hak ve hakikat
yolu olan Türk-İslam ülküsüdür.*

Onun sadece şiirleri değil, lirik eserleri de milletin dilinde pelesenk olmuştu. Bu şiirlerinden en meşhuru “Mihriban” şiiri. Mihriban'ın hikâyesini bir de sizden dinlemek isteriz.

Çocukluğumdan bu yana babama bu sorunun sorulduğuna hep şahit olmuşumdur. Her defasında hikâyesini anlatmayı reddetmiştir. “Bu hikâyenin

muhatabı olan kişi ve yaşanılanlar benimle mezara girecek.” demiştir. Bana bu soruyu yönelttiğiniz için ayrıca teşekkür ederim. Çünkü gerçekliği bulunmayan ya da babamın ağzından söylenilmiş gibi hikâyeler yazıldığına şahitlik ediyoruz. Bu vesile ile bunların gerçek olmadığını bir kez daha dile getirmek istiyorum. Zira hikâyenin aslını biz evlatları ve yakınlarımız da dâhil kendisinden başka hiç kimse bilmiyor. Nitekim bu konu ile ilgili ne yazılırsa itibar edilmemesi gerektiğini babam defalarca söylemiştir.

Son olarak babanızla ilgili unutamadığınız bir anınızı ve onun en çok sevdiğiniz şiirini paylaşır mısınız?

1980 ihtilalinden önce o dönemde siyasi kamplaşmalar vardı, hepimizin bildiği üzere. Babam da o dönemde siyasi olaylar nedeniyle bir müddet hapiste kaldı. Tabii ben de küçüktüm; bu, bizi çok etkiledi. Babamı ziyarete giderdik. Bir keresinde bana orada yapılan bir kolyeyi hediye ettiğinde gözyaşlarımı tutamamıştım. Hapisten çıktığı gün evimizde hazırlıklar yapıldığı, evimizin damına Türk bayrağının asıldığı ve babamın, arkadaşları tarafından şenlik havasında davul, zurna ile karşılandığı gün unutamadığım anılar arasında yer alıyor.

Mücadeleci ve yol gösterici olduğu için “Tamam mı?” şiiri bende özel bir yere sahiptir.

Tamam mı?

Unutma, tez geçer zulmün ezası

Sabretmeyi bileceksin; tamam mı?

Yiğide ar değil bahtın kazası

Hakk'a teslim olacaksın; tamam mı?

Geri dönmek yoktur güneş doğmadan

Rahmet nuru karanlığı boğmadan

Hakikat yolunda boyun eğmeden

Gerekirse öleceksin; tamam mı?

Yenilir mi inanmışın imanı?

Böyle bir gerçeğin olmaz gümanı.

İnşallah başlarsa hesap zamanı

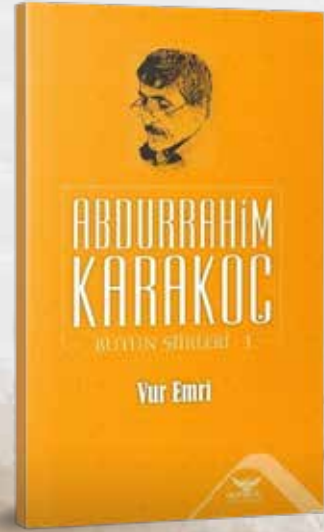
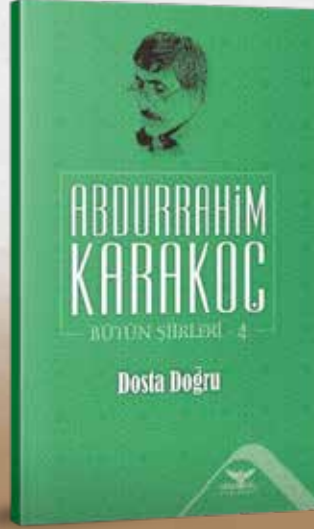
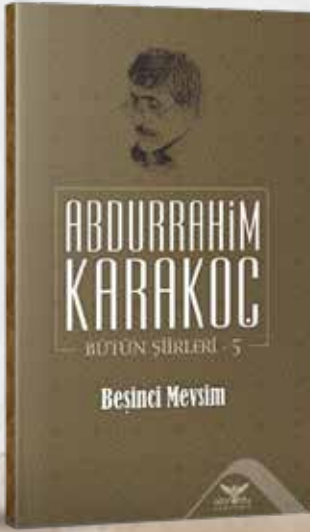
Haklarından geleceksin; tamam mı?

Yolumuz her zaman Allah yoludur

Bu yoldaki ölüm oğul balıdır

Hak, haklının en mukaddes malıdır

Vermezlerse alacaksın; tamam mı?

Abdurrahim Karakoç kimdir?

Abdurrahim Karakoç, Kahramanmaraş'a bağlı Elbistan ilçesinin Celâ köyünde (1991'de ilçe olan Ekinözü) doğdu. Günümüz şair ve yazarlarından Bahattin Karakoç'un kardeşidir. Babası çiftçilikle uğraşan, hece vezniyle halk şairleri tarzında şiirler de yazan Ümmet Efendi, annesi Fadime Hanım'dır. Karakoç, ilkokuldan sonra imkânsızlıklar yüzünden öğrenimine devam edemedi. Bir süre köyünde marangozluk ve çiftçilik yaptı. Ekinözü belde olunca 1958'de muhasebeci olarak belediyede görev aldı. 1981 yılının Mart ayında emekliye ayrılıncaya kadar bu görevini sürdürdü. Ardından Ankara'ya yerleşti. Burada şiir çalışmaları yanında bazı gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yaptı.

Şiir zevkini Balcı Fakı diye tanınan ve halk şiirleri söyleyen dedesi Mehmet Efendi ile babası Ümmet Efendi'den alan Karakoç, Türk halk şiiri geleneğine sahip bir ortamda büyümüş, küçük yaşlardan itibaren şiir yazmaya başlamış, ilk şiirleri 1955'te Elbistan'da çıkan Engizek Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Halk şiirinin tükendiği, tıkanıp yerde şiirini yeni hayallerle oluşturarak saz çalmadığı halde âşık tarzı Türk şiirinde âdeta yenilikler yapmıştır. Bilhassa *Hasan'a Mektuplar* adını taşıyan ve birbirinin devamı olan yirmi iki şiirden meydana gelen eseri (İzmir 1965), Karakoç'un tanınmasında etkili olmuştur. Daha sonra beş şiirden oluşan *Hasan'dan Gelen Mektup*, sekiz şiirden oluşan *Haberler Bülteni*, yedi şiirden oluşan *Vatandaş Türküsü*, beş şiirden oluşan *Masal* Karakoç'un şöhretini sağlamıştır. Köyde doğup büyümesi, memuriyet hayatını burada geçirmesi Karakoç'un köyü ve köylüyü yakından tanımasına vesile olmuş, onların duygu ve düşüncelerini, köy ve köylü gerçeğini şiirlerinde yansıtmaya çalışmış, özellikle *Hasan'a Mektuplar*'da elli yıl önceki Anadolu'da köy ve köylü gerçeğini bütün çıplaklığıyla dile getirmiştir. Bu arada Anadolu insanının hastane ve mahkeme kapılarında karşılaştığı zorlukları, çektiği sıkıntıları, siyasetçilerin vaatlerini yerine getirmeyip vatandaşları aldatmasını insanı derinden sarsan yergi ve öfke duygularıyla dile getirmiştir.

Abdurrahim Karakoç, 7 Haziran 2012 tarihinde öldü ve Ankara'da Bağlum Mezarlığı'nda Şeyh Abdülhakim Arvâsî Türbesi'nin yanına defnedildi.

EMRE GÖLÜ ve FRİG VADİSİ

■ Seher MERİÇ

Soğuk havalar ve tüm dünyayı etkileyen salgın yüzünden çoğumuz kentlere kapanıp kaldık. Sabah iş, akşam ev dedik ve sağlığınıza şükrettik. Bahar yağmurlarını, serin nisan akşamlarını da geride bıraktık ve yaza erdik. Güneş yüzünü bol bol gösterir oldu. Hem bedenimiz hem de ruhumuzu ısıtıyor. İşte bu yüzden bu ay size biraz soluklanmak ve ruhumuzu beslemek için gereken en güzel reçeteyi hazırladım: Yürüyüş.

Yürümek, aslında bir hareket eylemi olarak gözükmese de rağmen bana göre yüzde 80'i düşünme eylemidir. Yürümek, kendinle baş başa kalmaktır. Yürümek, dünyanın

tüm gailisini ardında bırakıp "sıfırdan başlama enerjisi"yle dolmaktır. Yürümek, hayal kurmak, planlar yapmaktır. Yürümek, aklımızdaki sorulara sorunlara çözüm bulunacak en güzel ortamdır.

Hele ki içinden geçtiğimiz bu zor günlerde, doğanın içinde, ağaçlara sarılarak, kuş sesleri ile hemhâl olarak, termosu doldurduğunuz buz gibi pınarların suyundan yudumlayarak yürümek, yürümek, yürümek...

Yahu nereden bulacağız böyle yerleri mi dediniz? Evet, işte tam burada ben devreye giriyorum. Bu, hiç de öyle korktuğunuz gibi bir sorun değil. Hele bir ayağa kalkın. "Bismillah" deyip üzerinize yürürken rahat hissedeceğiniz bir kıyafet giyin. Bunu bir başlangıç olarak düşünün ve size en yakın parka gidin. Küçük büyük ayırt etmeden. Parkta yürürken bir ağacın gövdesine dokunmak, onu hissetmek, çimlerin arasındaki mini mini açan renkli çiçekleri görmek, arada bir başınızı kaldırıp gökyüzüne bakmak kim bilir ne kadar iyi gelecektir. Güneşin içimizi ısıtan gücünü de unutmamak lazım.

Bir süre sonra bu yürüyüşlerin size yetmediğini göreceksiniz. İşte o zaman da daha yeşil parkurlar, şelaleler, göller sizi çağırarak; dağlarda yürümek isteyeceksiniz.

Bu sefer pozitif ayrımcılık yaparak kendi memleketimin sınırları içerisindeki bir güzellikten bahsedeceğim sizlere: Frig Vadisi ve Emre Gölü.

Frig uygarlığı, milattan önce 9. yüzyılda Anadolu'da Afyon-Eskişehir-Kütahya bölgesinde kurulmuş.

Bölgenin yoğun bir şekilde tuf kayalıklılara sahip olmasının vermiş olduğu avantajlardan yararlanan Frigyalılar, tuf kayalara yaşam alanları, mezarlar, şapeller, kaleler inşa edip toplu olarak yaşamlarını sürdürmüşler.

Eee tabii bu yapıların günümüze kadar sapsağlam gelmesi de ayrı bir güzellik.

Frig Vadisi'ni size anlatmadan evvel, "frig/firik" kelimesinin anlamına bakalım. "Firik", daha yeşilken koparılıp kurutulmuş buğday taneleridir. Hatta firik buğdayı ile yapılan pilavda taze çimen ve ilkbahar kokusu olur, derler.

Neyse, ben devam edeyim. Gizemli Frigya'yı keşfederken Frigyalıların yaşadıkları yerlerin yanında aynı Kapadokya bölgesinde bulunan kayalıkları ve peri bacalarını da görebilirsiniz. Bölgede Frigyalılardan bu yana yaşam, köylerde ve kasabalarda hâlen devam ediyor.

Frigya'yı 2-3 gün içerisinde gezebilirsiniz. Tertemiz hava, şahane bir gökyüzü ile tam bir yürüyüş rotası. Düşünsenize binlerce yıl evvel yaşayan insanların şehirlerini günümüz gözüyle temaşa ediyorsunuz. Kapadokya kadar yoğun bir kalabalık olmadığı için de keyifli bir yürüyüş rotası olacağına eminim.

Bölgede kamp kurmak da mümkün. Bunun için en uygun zaman ağustos ayıdır. Diğer dönemlerde kamp kurmak, Afyon'un hava şartlarının oldukça sert olduğu düşünülürse hiç mantıklı görünmüyor. Ancak illa kamp yapacağım diyenler için kışlık kamp malzemelerini tavsiye ederim. Bana kalırsa, bölgeyi

gezebileceğiniz en güzel zamanlar ilkbahar, sonbahar ve yaz dönemleridir. Kamp işiyle uğraşmak istemeyenlere önerim termal oteller olacaktır.

Frig yaşam yerleri, üç ilin (Eskişehir, Kütahya Afyonkarahisar) sınırlarında çok geniş bir araziye yayılmıştır. Eserlerin en çok bulunduğu alan Ayazini kasabası ve çevresindedir.

Gezi planlamasını başlangıç noktası Ayazini olacak şekilde yapmanızı öneririm. Burada ihtiyaçlarınızı giderebileceğiniz sosyal tesisler, yerel lezzetleri tadabileceğiniz mekânlar da bulunuyor.

Günümüzden yaklaşık 3000 yıl önce parlak bir medeniyet kurmuş ve efsaneleri ile ünlenmiş Friglerin izlerini, günümüz gezginlerinin sürmesi için oluşturulmuş uluslararası standartlarda uzun yürüyüş ve bisiklet yolu da mevcut. Üç ana rotadan oluşan yolun toplam uzunluğu 506 km. Yolun takibini kolaylaştırmak için rotanın tamamı kırmızı-beyaz renklerle işaretlenmiş. Ayrıca yürüyüşçüleri bilgilendirmek için rota başlangıç-bitiş ve önemli kavşak noktalarına

yön tabelaları dikilmiş. Elbette bütün bu rotanın tamamını yürümek zorunda değilsiniz.

Frigya bölgesine en yakın konaklama yerleri Kral Midas'ın efsanelerine konu olmuş şifalı termal sularıyla ünlü Gazlıgöl termal bölgesidir. Yani hem yürüyüş hem kaplıca keyfi yapabilirsiniz.

Gelelim Emre Gölü'ne... Göl, Frig Vadisi içerisinde yer alıyor ve Afyon'un İhsaniye ilçesi Döğer kasabasına bağlı dingin, ısı ılı ısı ılı bir göl.

Afyon'a yaklaşık 50 km uzaklıkta olan göl, beş kilometre kare çapında ve derinliği bazı bölgelerde üç metrenin üzerindeymiş. Sadece göl diyerek geçmemek lazım. Son yıllarda tam bir aktivite merkezi hâlini almış. Piknik alanı ve bir sosyal tesis bulunuyor. Gölde gezmek için kocaman bir saltanat kayığı mevcut. "Kral Midas" isimli bu kayığın üzeri Frig eserleri ve motifleriyle süslenmiş. Şahane ve keyifli bir aktivite. Su ile arası olmayanlar bisiklet ve ATV kullanabilirler. Ama ben tekne gezisinden sonra gölün etrafını yürüyerek dolaşmayı tercih edenlerdenim. Gölün etrafında yürüyüş yaparken diğer kıyıda Frig Kaya Anıtlarının yanında Yunus Emre Tekkesi'ni de ziyaret edebilirsiniz.

Aklımdayken göl kenarında yürümeyi tercih edenler için bir iki tane daha önerim olacak. Ankara ve İstanbul'un ortasında yer alan manzarası ve havası şahane iki göl bulunuyor: Mudurnu Sülüklü

Göl ve Göynük Çubuk Gölü. Bu iki göl arası yürüyüşseverler için ideal bir rota. Çubuk Gölü'nden başlayan rotaya şahane bir orman manzarası da eşlik ediyor.

Dağlar arasında kalan Eğirdir Gölü ise Türkiye'nin en özel doğal güzelliklerinden biri. Bölgede kuş gözlemi, dağ yürüyüşü, dağcılık, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, su sporları ve balıkçılık yapılıyor.

Şehir merkezine 62 km uzaklıkta bir heyelan gölü olan Amasya'daki Borabay Gölü'ndeki rota, hem ormanı hem göl kıyısını kapsıyor. Dört mevsim muhteşem manzarası ile keyifli yürüyüşler yapabileceğiniz bir yer.

Karadeniz'e kıyısı olan ve Bulgaristan sınırında yer alan İğneada Longozu, mevsimsel su basar ormanları, tatlı su gölleri, kıyı kumulları, bataklıkların birlikte bulunduğu ender bir ekosistem. İstanbul'a yakınlığıyla da gününbirlik gitmek isteyenlerin tercihi olan park, pek çok yürüyüş parkuruna sahip. O bölgeye gitmişken Dupnisa

Mağarası'na da uğramayı unutmayın derim.

İstanbul'un en büyük ve en önemli su kaynaklarından biri Terkos Gölü. Göl çevresinde irili ufaklı pek çok yürüyüş rotası bulunuyor.

Bafa, bugün göl olsa da antik çağlarda Ege Denizi'nin körfeziymiş. Bölgede hâlâ antik eserler bulunuyor. Su kuşlarının da üreme alanı olan gölün doğal güzelliklerine arkeolojik özellikleri eşlik ediyor. Karahayit köyünde başlayan yürüyüş rotası, Yediler Manastırı, Gölyaka köyü, Karia Antik Yolu'nu kapsıyor.

AŞURE GELENEĞİ

■ Ayşe ÜNÜVAR

*Nohut fasulye buğday
Bir kaşık tarçınla tane tane nar
Buyurun dostlar aşuremiz var!*

Eskidendi, eskimeyen zamanlardan, dağların dağlara kavuştuğu, insanın insanı anladığı, yürekçe konuşulduğu zamanlardan...

İnsanın olduğu her yerde görenek, örf, âdet düsturu ile hareket edilir; acılar, üzüntüler, sevinçler mutluluklar beraberce bir yol bulunarak geleneğe dönüştürülür; böylece ya yaralar sarılır ya da yaraya beraber ağlanırdı. Toplum olmanın, bir arada yaşamının getirdiği güzellikler öyle çoktu ki insan bu güzellikler neticesinde yaşama sarılıyor ve toplumsal

huzur artıyordu. İşte bu güzel geleneklerden biri olan ve İslam kültürünün yaşandığı birçok yerde devam ettirilen aşure geleneği, muharrem ayının onuncu gününde Müslümanlarca kutlanmakta ve ağızlar tatlanmaktadır.

Dövme (aşurelik buğday) alınacak, geceden ıslatılacak, pişince içine envaiçeşit yiyecek atılacak. Kadınlar, aşuremiz lezzetli olsun diye, pazar pazar dövmenin iyisini bulmak adına koşuşturur dururlar. Aşure ayı geldiğinde koşturan sadece kadınlar değildir.

Ne güzeldir böyle bir araya gelmek, bir geleneği yâd etmek, dua etmek ve dua almak...

Geceden ıslatılan dövmenin içine kimin kesesi neye uygunsa onlar koyulur sabahında. Su, şeker, buğday asıl malzeme. Gerisi hem maharete hem de elde avuçta bulunana bağlı. İyice kaynar aşure, iyice pişer ki içine rengârenk atılsın ne varsa. Bir bakıma tatlı bir çorba bir bakıma tarihten gelen bir acının tatlıya bağlanmasıdır aşure. “Mâh-ı Muharrem’de âşûrâ bişirüp fukarâya bezl ederler.” der Evliya Çelebi Seyahatname’sinde. Âşır/Âşûr

diye geçer bir de aynı kaynaktan. Çocukken “Âşır ayı geldi.” derdi babaannem. Demek zamanla âşır, âşûr ve aşure oluvermiş bizim tatlı çorba...

Aşure, Hz. Hüseyin'in (r.a.) Kerbela'da şehit edilmesiyle ilgili olarak matem in tutulması anlamında da kullanılır kimi kaynaklarda. Yine Nuh'un (a.s.) gemisinin karaya çıktığında pişirildiğine dair bilgiler vardır. Hem zengine hem fakire dağıtılan bir çorbadır, der bazı kaynaklar... Öyle bir çorbadır ki haddizatında yan yana geldiğinde anlamsız olan çoğu malzeme, bu çorbanın içinde en büyük

anlama ve tada ulaşır. Lezzetlidir, anlamlıdır ve tarihten bu yana bizi bir kılar bu çorba... Kimi niyetlerde tatlıdır, tatlandırır. Buğdayın içine şeker, şekerin yanına kaynadıkça neler neler atılır; nohut, fasulye, mısır, incir, üzüm, fıstık, fındık, nar bunların bazılarıdır. Kaselere, bardaklara, taslara, kutulara, kovalara katılır. Kapı kapı, konu komşu, hısım akraba kim varsa dağıtılır. Kimi kara kazanlar vurur kapı önüne, kova kova yollar yiyene içene, kimi bir tencere kaynatırır küçük evinde. Kimi de “Aşure yapılacak, kimin elinden ne gelirse!” deyip kurar kazanı orta yere. Herkese ne düşerse kimin

ne kadara gücü yeterse ve kazan kazan aşurelerin bereketi yeter de artar cümle âleme...

Bereketlidir, tatlıdır. Dedim ya acıyı bal eyler bizim eller ve acıyı bal eyleye eyleye kucaklaşırsız hayatla, töreyle, gelenekle... Kapı çalar, komşunun kızı aşure getirmiş; “Allah kabul etsin, bereketli olsun.” der, gelen kabı bir güzel yıkar veririz. İlk aşureyi kim getirecek? Kimin aşuresi daha tatlı, daha beyaz, daha duru olmuş; kadınlar bunun yarışına girerler ve sonra hepsi güzel, hepsi bereketli, hepsi tatlı diyerek “Gelecek yıla da çıkarsın Allah, yılına zamanına eriştirsın de seneye daha tatlı olsun.” deyip dualarla aşureyi ballarlar.

Ne mübarek bir çorbadır da ne varsa içinde erir tatlanır ve enfes bir lezzet alır... Nice değer gibi bizi birleyen aşuremizi anlatıverirken bakalım bir aşure ayında kimin payına hangi aşure düştü deyip kendi payıma düşen aşureyi anlatayım size. Yeni zamanlara kalsın, gençler de öğrensin deyip sıvadık kolları, “Okulumuzda aşure etkinliğimiz olacak.” düzenledik. Kazanları kurduk, buğdayı bir gece önceden ısladık. İçine Allah ne verdiyse attık. Her öğrenci başka bir işin ucundan tutarken ortaya en tatlı, en ballı, en güzel aşure çıkmaz mı? Çimenlere yayılıp oturduk, kase-mize düşen aşurenin içinde bolca kavrulmuş fındık, fıstık, badem, üzerinde tarçın ve nar vardı. Bu aşure ayında Şehit Muhsin Kiremitçi Fen Lisesi öğrencilerimle aşurenin tadına hem biz hem de kurt kuş ne varsa baktık. Yılına zamanına ermek duası ile...

İDARE SANATINDA RAHLE ETKİSİ

■ Sümeyra ÇELİK

Ağa Bozorg Camii
ve Medresesi

Medreseler hem toplum hem de yönetim sahası için yetiştirdikleri isimlerle İslam coğrafyasını donatan kilit yapılarıdır. Hz Peygamber'in (s.a.s.) Medine'ye hicretiyle başlattığı suffe pratiği, dünyaya ulaştırılacak İslam davetinin nasıl olacağını gördüğümüz, medrese geleneğinin ilk örneğiydi. Bu davet Medine'den başlayıp dağları, denizleri, toplumları, kültürleri geçip kıtalara ulaştı. Suffe örneğini giderek sistemli hâle getiren medreseler, aynı daveti çağlara taşımakla görevliydi. Bu nebevî yöntem mahalle mahalle, şehir şehir, bölge bölge yayıldı. Gittiği yere hakikat üzerinden tasavvur dünyası oluşturmak sorumluluğunu taşıdı. Bu sorumluluk bireylerden topluma oradan yönetim sahasına kadar herkes için aynı ilkelerden besleniyordu. Kendilik bilincine sahip kuşaklar; kendi inanç ve kültürüyle kendi mahallerinde doğal olarak yetişti. Çünkü insanın kendi olması toplumun kendi olmasına ve devletin kendiliğine varan bir süreçti. Kendilik bilinci dediğimiz bu yapı aslında gelişmişliğin de yegâne göstergesiydi. Tarih boyunca hangi alanda olursa olsun iz bırakan yapıların neredeyse hepsinde kendi olma özelliğinin korunduğu görülmektedir.

İslam dininin alametifarıkası fitratı korumak olduğundan medreseler ile insanın fitratı korunuyor, öğrenme merakı karşılanıyor ve toplumsal uzlaşa sağlanıyordu. Bütün

bu kazanımların yanında yönetim sahasına yetiştirdikleri şahsiyetlerle de devlet mayasını çalacak kişilerin tebaa ile aynı anlam ve değer dünyasından olması amaçlanıyordu. Bu durum, devlet ile milleti bütünleştiren elzem bir fonksiyona sahipti. Bir diğer yönden medreselerin belki de en önemli özelliği âlim ile ilmi finanse edecek vakıf gelirlerinin olması ve böylece rahle önüne oturan kimsenin maiyet endişesi duymadan tahsiline devam etmesiydi. Bazı endişelerden sıyrılmış ve yaşadığı toplumun dinamikleriyle donanmış bir kimsenin devlet idaresinde veya sosyal alanda sağlayacağı katkı kuşkusuz daha fazla olurdu. İşte medreseler sosyal dokuyu iman, amel, ahlak üçgeninde dokurken yönetim sınıfına da aynı özelliklere sahip insan yetiştiriyordu. Böylelikle bir somunun vidaya uygun olması gibi bütünleşik bir yapıya kaynaklık ediyordu.

Medrese baniliği denilince ilk olarak iki sultana vezirlik yapan Nizamülmülk akla gelse de İslam dünyasında medresenin varlığını çok daha geriye götürmek mümkündür. Ancak bu alanda ilk adım atan devlet ricali olması hasebiyle bu yazının konusu bilge vezirdir. Din ve hukuk dersleri; Kur'an-ı Kerim kıraati, tefsir, hadis, fıkıh, kelam ve usul. Dil ve edebiyat dersleri: Arap edebiyatı, Fars edebiyatı, sarf, nahiv, hitabet, şiir, cerh ve ta'dil, tarih ve edeb. Felsefe dersleri: hikmet ve mantık. Müspet bilim dersleri; tıp, cerrahi, riyaziye, hesap, hendese, müsellelat, nücûm

(astroloji), hey'et (astronomi) ve tabiiyat (coğrafya) gibi derslerin Nizamiye Medreselerinde okutulması ise Bilge Vezir'i tanımayı ve anlamayı daha da elzem hâle getirir. Dolayısıyla bu yazı, daha da öteye gidip Nizamiye Medreseleri ile dünya tarihinde bir çığır açıp idare sanatında rahleyi etkin kılan Bilge Vezir'i yakından tanıtmaya amacındadır.

Bilge Vezir

Nizamülmülk, idare sanatı ile siyasette, bilgeliğiyle ilimde ve dinî hassasiyetiyle tasavvufi alanda ön safta yer alan devrin önde gelen devlet adamlarındandı. Bütün zamanların en mahir veziri unvanının haklı sahibiydi. Ömrünü Büyük Selçuklu coğrafyasında ehl-i sünnet akidenin mayalanmasına vakfetmişti. İslam şehirlerini ilim meclislerine dönüştüren ve âlim ile ilmin buluştuğu medreseleri yeryüzüne seren bir öncüydü.

Yüksekliği ve yetiştirdiği âlimlerle meşhur olan Tûs şehrinde doğdu. Tûslu büyük şair Fırdevsî'nin vefatından iki sene önce doğmuş olması Şehnâme ile çocukken tanışmasını sağladı. Anne tarafından birçok kişi bu görevde hadimdi. İlim tahsiline küçük yaşlarda başlayan Nizamülmülk'ün ilk hocası babasıydı. Beş yıl gibi kısa bir sürede babasının yanında Kur'an-ı Kerim'i hıfz etti ve Şafiî fıkhını öğrendi. İlim gönle, gönül de yola düşünce adımları; Tûs, Nişabur, Buhara, Gazne ve Horasan gibi devrin önemli ilim merkezlerinde

dolaştı. Dil, edebiyat, kitabet, matematik, mantık tahsil ederken Arapça ve Farsça olan hâkimiyeti ön plandaydı. İsfahan, Merv ve Bağdat'ı içine alan geniş bir coğrafyada eğitim hayatını sürdüren Nizamülmülk, dönemin önde gelen hocalarından hadis dersleri aldı. Bu sırada Gazne ve Horasan'da bazı emirlerin yanında kâtiplik yaparak devlet hizmetine adım attı. Babasının yanında başladığı İslam hukuku tahsilini Tûs, Nişabur ve Buhara gibi ilim merkezlerinde geliştirmesi, hem devrin önde gelen fakihleri arasına girmesini hem de vezirlik görevi sırasında karşılaştığı çetin konular hakkında kolaylıkla hüküm vermesini sağladı.

Nizamülmülk'ün devlet hizmetine girmesi, kardeşler arası taht kavgasında Alparslan'ın yanında yer almasıyla başladı. Sultan Alparslan'a on yıl, Sultan Melikşah'a yirmi yıla yakın vezirlik ve vekillik yapan Nizamülmülk, İslam dünyasının en başarılı devlet adamı olarak gösterildi. Vezirlik dönemi boyunca iki yüze yakın şehir fethedilerek İslam coğrafyasına dâhil oldu. Acem dünyasının Hâcâ Bezürk'ü olan Nizamülmülk, Türk devlet geleneğine Sünni tasavvufi anlayışı dâhil edendi.

Yaşadığı coğrafyanın

kaderini karmaşadan kurtarıp sükûnete erdiren ve bu uğurda her daim kılıcına besmeleyi arkadaş eden bir gönül eriydi. Kaşgar'dan Beytül Makdis'e, Maverâünnehir'den Horasan'a kadar; Irak, Şam ve Arap yarımadasını da içine alan Büyük Selçuklu Devleti'nde, sultandan sonra ve herkesten önce gelen kudretli bir el oldu.

Bilge Vezir, başta Bağdat olmak üzere çeşitli şehirlerde kendi adına nispet edilen Nizamiye Medreseleri yaptırdı. Nizamiye Medreseleri, Türk devlet tarihinin ilk resmî eğitim kurumları ve dünyanın ilk üniversiteleri olarak bilinir. O, böylece halkın eğitimine ve dinî yaşantısına önem verip medrese kuran ilk vezir oldu. Siyasi nedenlerle ülkeyi terk eden âlimleri davet edip onlara medreseler tahsis etmesiyle ilmî hayata verdiği ehemmiyeti de ziyadesiyle gösterdi. Hatta Bağdat Nizamiye Medresesine "Zeynüddin" lakabını bizzat kendisinin verdiği Gazali'yi görevlendirdi. Eğitim siyaseti, gerek yaşadığı dönemde gerekse ölümünden sonra etkili sonuçlar doğurdu. Özellikle Bağdat ve Nişabur Nizamiyelerinde yetişen âlimler Büyük Selçuklu coğrafyasının dinî yönden şekillenmesinde doğrudan etki etti. Bu medreseler Kaşgar'dan Endülüs'e kadar İslam

dünyasında Sünni fikriyatın yerleşmesine ciddi manada katkı sağladı.

Sultan Melikşah'ın devlet ricaline "Her biriniz memlekete dair düşünüp saltanatımız devrindeki aksaklıkları tespit ediniz ve bu konuda kitap yazınız." emriyle Siyasetname adlı eserini yazmaya başladı. Nizamülmülk, Selçuklu hanedanı ve devlet yönetimi içinde uzun yıllar bulunmasına eklenen tecrübe ile Sultan'ın emrini yerine getirerek eserini yazdı. Bilge vezir, Fars ve Türk devlet geleneğinin yanında İslam medeniyetinin mevcut birikiminden de istifade ederek bir akıl kitabı değil, Türk İslam devlet geleneğini temellendiren bir başyapıt kaleme aldı.

Zekâsı, adalet anlayışı sorunlara bulduğu pratik ve kalıcı çözümlerinin yanında fakir ve muhtaç kişilere olan ilgisi halkın gözünde kıymet kazanmasını ve sevilmesini sağladı. Halkın teveccühünü kazanmasında bir diğer sebep, her tarafa umuma ait meclisler tanzim etmesiydi. Bu meclislerde zulme ve haksızlığa uğrayanların şikâyetini bizzat kendisi dinleyip

Al-Mustansiriya Okulu

hüküm verdi. Siyasetname'nin dikkat çeken satırlarından birine "Dinde bir fesat meydana gelirse memlekette nizam kalmaz ve dahi mayası bozuklar palazlanarak padişahın itibarını sarsar" yazması zulüm ile mücadelesini ispatlar nitelikteydi. Cihana hükmetmenin ve adaleti her can için tesis etmenin tek yolu olarak ise güçlü bir orduyu gösterdi. Ona göre cümle âlemin hazinelerini elde etmek için hükümdarın orduya hâkim olması gerekirdi. Cihana hâkimiyetin kaynağı gösterilen orduda her soydan asker bulunmasını hararetle tavsiye etti. Devletin görkemini gösteren her türlü ihtişamı sultan için gerekli gördü. Kudretin göstergesi olarak debdebeyi önemli başlıklar arasında saydı. Bu ihtişamı sergileme alanı olarak cömertlik konusunu seçti. Halka ihsanı devletin ve sultanın bekâsı için elzem gördü. Beşer tarihi boyunca halk nezdinde sevilen padişahların cümlesinin halka ihsan edenler olduğunu eserinde hatırlattı. Siyasetname'ye göre sultan, halkın işlerinden gafil olmamalı zulüm ile zalimi ortadan kaldırmalıydı. Melik'i dünyada nam saldıracak ve ahirette kurtaracak düsturu ise şöyle kaydetti: "Saltanat küfür ile devam bulur; amma zulüm ve gaddarlıkla pâyidâr kalmaz. Zulüm devlete, nankörlük nimete zeval verir."

Bilge Vezir, Sultan Melikşah ile beraber Bağdat'a giderken konakladıkları bir köyde yanına sokulan Bâtını bir fedai tarafından kalbinden bıçaklandı ve orada vefat etti. Cenazesi İsfahan'a getirilip defnedildi. Nizamülmülk'ün bir suikasta kurban giderek öldürülmesi hem halkı hem de askeri galeyana getirdi. Orduyu ve halkı sakinleştirip teskin etme görevini bizzat Sultan Melikşah üstlendi. Kaderin bir cilvesi midir bilinmez Sultan Melikşah, atabeyi olan vezirinin ölümünden sadece otuz beş gün sonra vefat etti. Bilge Vezir, yeşerdiği coğrafyayı aşip yeni beldelere yerleşen fikirleriyle devlet geleneğimizin temel düsturu olan adaleti ardıllarına emanet etti.

SİNEMA

■ Abdullah KASAY

Yedinci sanat, sinema... Üstelik tüm sanat dallarını içinde barındıran, hem düşünsel hem görsel bir anlatı... Sanat dalları içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahip olan sinema, bu özelliğini anlatım tarzıyla ortaya koyuyor. Sinema, her ne kadar ilk çıkışında alt sınıfın eğlencesi olarak nitelendirilse, aristokratlar sinemaya gitmekten kaçinsa da zamanla bu yargı kırılıyor. Lumiere Kardeşler, Melies, Porter ve sinemanın Da Vinci'si diyebileceğimiz Griffith ile sinemada estetik kaygılar başlıyor ve yüksek zümreye hitap edebilmesi için sinema saygın bir konuma getirilmeye çalışılıyor. Sinemada kameranın kaydettiği her görüntü bir imge hâline dönüşüyor. Sinema, imgelerden yani göstergelerden oluşan bir film evren. Ve bu film evren, perdeye yansıyan ışıkla var. Bu varoluş izleyiciyi gerçek dünyadan güvenli bir "kaçış"a sürüklüyor. Sinema kimi zaman Metropolis'te olduğu gibi bir dönemin propaganda aracı olmuş kimi zaman Büyük Tren Soygunu'ndaki gibi döneminde yaşanan olayları anlatmış kimi zaman tamamen kazanç odaklı bir zemin kimi zaman bir çağın sesi olmuştur. Ama her zaman her topluluğa hitap etmeyi başarmıştır. İşte bu nedenle sinema, insanları katharsise ulaştırarak doyuma ulaşmış bir biçimde ekran karşısından kaldırır. Sinema, hayatı vizörden izlemek gibidir. Bazen ifade edemediğimiz, yarım kalan yanlarımızı ekranda tamamlarız. Bazen bizi hayallerimize, çocukluğumuza götürürken bazen sadece zamanın içindeki boşluğumuzu doldurur. Kimi zaman sinema, ekrandan ayrıldığımızda da hayatın içinde devam eder. Tıpkı Jacques Tati'nin, "Ben istiyorum ki film, siz sinema salonunu terk ettikten sonra başlasın." sözünde olduğu gibi. Kahire'nin Mor Gülü filmindeki gibi sinema ekrandan taşar, hayata karışır. Tren gara girdiğinden beridir yoluna devam ediyor. Kâh Ay'a Yolculuk yapıyor kâh Rüzgâr Gibi Geçiyor. Sinema her dönemde Şeref Madalyası'nı boynunda taşıyor. Ya da şu; rahmetli Ahmet Uluçay söylesin: Sinema için Bunca Acıya Değer mi?

GURBETTE SEVGİ VE SADAKAT

■ Burhanettin UYSAL

Duisburg/ALMANYA

Aşkların en güzeli, bencil duygulardan uzak, menfaatsiz olanıdır. Karşılıklı sevgi, saygı, güven ve fedakârlık bu dünyada paha biçilmez değerlerdir. Hastalıkta-sağlıkta, iyi günde-kötü günde birlikte olacaklarına söz vermişlerin sözde değil, özde aşklarına tanık oldum gurbette. Avrupa'da cenaze işleriyle meşgul olmak, bazen de ölümsüz bir aşka şahit olmaktır.

Ölümü öldürürcesine birbiriyiyle diri kalmış çiftler gördüm. Ve ölümün bitiremediği aşklara, sadakate şahit oldum hastane önlerinde.

"Oğlum! Eşim vefat etti. Hastaneye götürmüştük. Ameliyat esnasında kalbi durmuş. Müdahale etmişler ama fayda vermemiş. Şimdi otopsiye götüreceklermiş. Yardım et bana ne olur!" Telefonun öbür ucundaki ses bana yalvarıyordu. Yaşlı bir teyze eşi için ağlıyordu. Saat sabahın beşiydi. Yarı uykulu açmışım telefonu. "Başınız sağ olsun. Sakin olun efendim. Ben size yardımcı olacağım inşallah. Siz bana hangi hastanede olduğunuzu söyleyin." dedim. "Ben adres filan bilmem oğlum, yanımda kızım var. Ona veriyorum telefonu."

der demez kızına vermişti telefonu. Rahmetlinin kızından adresi almıştım. Hastaneye geldiğimde ise doktor, merhumu otopsi için adli tıpa gönderdiklerini söyledi. Bunu duyan rahmetlinin eşi bana: "Oğlum ne olur, yalvarıyorum sana, biz de gidelim peşinden. Bizim sözümüz var birbirimize. Ölsek bile ayrılmayacaktık. Ben onu bırakamam. Otopsi yapıldığı yerin kapısında bizde bekleyelim." dedi.

"Tamam teyzem. Ağlama sen. Cötüreceğim seni. Orada çok iyi bir kadın doktor var. Genelde otopsileri o yapar. Rica ederiz

İnsanın sevdiğini, hayat arkadaşını, her sabah üzerine doğan gün ışığını kaybetmesi elbette zordu. Beraber yaşlandığı biricik sevdiğini yalnız toprağın kucağına bırakmak kalbe ağır gelmişti. Tek teselli beraber geçen uzun bir ömürdü.

ondan. Eminim kırmaz bizi." dedim ve adli tıba gittik. Yaşlı teyze ve kızıyla beraber önce doktorun yanına, daha sonra da bekleme salonuna geçtik. Yaklaşık iki saat sonra kadın doktor geldi yanımıza. Teyzemin önünde diz çöktü. Ellerini avuçlarının içine aldı. Ağlayan gözlerinden yaşları sildi.

"Eşinizi çok mu seviyorsunuz?" diye sordu. Doktorun Almanca sorusuna teyze Türkçe cevap verdi. "Evet, seviyorum. Hem de çok. Elli senedir evliyiz. Birbirimizi hiç kırmadık. Severek evlenmiştik. Ne o başka bir kadının, ne de ben başka bir erkeğin hayatında hiç olmadık. Âdeta bu dünyada yalnız ikimiz vardık. Benim için ondan başka erkek yoktu. Onun içinde benden başka kadın... Bütün ilgi ve alakamızı birbirimize verdik. Biz birbirimizden başka her şeye kördük. Belki size tuhaf gelecek ama biz böyle sevdik." Doktor hanıma teyzenin söylediklerini tercüme etmeye çalıştı. "Gerek yok," dedi. "tercüme etmenize gerek yok. Ben kalp diliyle her şeyi anladım. Bakışların, hâl ve hareketlerin, aşkın tercümesi olmaz."

Evrakları alır almaz nakil işlemlerine başladım. Kısa bir

zaman sonra cenaze Türkiye'ye nakloldu. Çok etkilendiğim bu olayın üzerinden yaklaşık iki hafta geçmişti ki bir akşam merhumun kızı tekrar aradı beni. "Hayırlı akşamlar. Kusura bakmayın bu saatte rahatsız ediyorum sizi. Beni hatırladınız mı? İki hafta önce babam vefat etmişti. Adli tıptan almıştınız. Annemle birlikte sizden yardım istemiştik." dedi.

"Hayırlı akşamlar. Hatırladım tabii. Nasılsınız? Anneniz nasıl?"

"İyi değilim. Annem vefat etti bu sabah. Türkiye'den yeni gelmiştik. Babamın yokluğuna dayanamadı. Ben onu kabirde yalnız bıraktım, ona sözüm vardı, ondan ayrılmayacaktım diye vicdan azabı çekiyordu. Yaşlı kalbi daha fazla dayanamadı. Zaten kalbinin yarısı iki hafta önce durmuştu."

"Çok üzüldüm gerçekten. Başınız sağ olsun." dedim.

"Teşekkür ederim. Allah razı olsun. Ama aslında fazla üzölmek de istemiyorum. Annem ve babam tekrar kavuştu. Birbirlerine verdikleri sözü tuttular." dedi.

Ertesi sabah teyzenin cenazesini almıştım hastaneden. Bir an önce işlemleri tamamlayıp naklini hazırlayacaktım. Cenazenin Türkiye'ye gidebilmesi için adli tıp kurumundan tasdik gerekiyordu. Bazı şehirlerde bu şarttı. Merhumeyi eşinin otopsi olduğı yere götürdüm. Kadın doktoru bularak durumu anlattım.

Ofis masasının başında, elinde evraklar, gözünde okuma gözlüğü, bakıyordu bana.

Elimdeki evrakları masasının üstüne bıraktım.

"Bu, iki hafta önce otopsi yaptığınız merhumun eşi. Hani sizinle sohbet etmişti burada..."

"Hatırladım," dedi. "şu an ne yapıyordum biliyor musunuz? Otopsi raporunu hazırlıyordum. Siz de merhumenin evraklarını masaya koydunuz. İkisinin evrakları günler sonra aynı masada birleşti. Çok tuhaf değil mi? Böyle bir sevgi, böyle bir sadakat... İnanın şu an ne diyeceğimi bilemiyorum." dedi.

Doktorun gözünden yaşlar akıyor, konuşurken zor

yutkunuyordu. Müsaade isteyip gitti yanımdan. Geri geldiğinde ise özür dileyip verdi bana raporun tasdikini.

"Bir an önce kavuşturun teyzemizi sevdiğine. Böyle güzel bir aşkla yaşamış iki beden, cansız da olsa daha fazla ayrı kalmamalı. Sizden bir ricam var. Bana tam olarak mezarlığın adresini verir misiniz? Bu yaz Türkiye'ye seyahat etmeyi düşünüyorum. Onların mezarını da ziyaret etmek istiyorum."

Etkilenilmeyecek gibi değildi gerçekten. Günler sonra raporları bile aynı masada birleşmişti ikisinin.

İBRAHİM MÜTEFERRİKA VE İLK MATBAA MACERAMIZ

■ Umut GÜNER

Binlerce yıllık insanlık tarihi boyunca kadim toplumlar matbaanın kuruluşuna kadar başta sözlü kültür olmak üzere kil tabletler ve parşömenler aracılığı ile medeniyet birikimlerini taşımış ve

aktarmışlardır. Kültürel birikimin aktarımını bir hayli zorlaştıran bu usuller, insanlığın ilerleyişini ve medeniyetlerin etkileşimini olumsuz etkilemiştir. İcadı ile birlikte insanlık tarihinde büyük bir kırılma noktası

ve sıçrayış gerçekleştiren matbaa, toplumların ürettiği medeniyet unsurlarını yayma ve aktarma imkânını artırmış, farklı toplumların birbirleri ile ilişki kurup gelişmesine imkân tanımıştır.

İlerleyen yüzyıllarda ise başta Avrupalılar olmak üzere Çin ile ekonomik ve siyasi ilişkiler kuran toplumlar, matbaa fikrini ve ilkel formunu kendi topraklarına intikal ettirmiştir. Matbaanın asıl gelişimi ve günümüz medeniyetine öncü katkısı ise Avrupa'da meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte olmuştur. Nitekim 1450 yılında Johann Gutenberg'in pratik ve daha verimli çalışan bir matbaa makinesini icat etmesi, devrim niteliğinde bir dönüşümü başlatmıştır.

Avrupa topraklarında matbaanın kullanılmaya başlanmasından yaklaşık 43 yıl sonra 1493 yılında Osmanlı topraklarında ilk matbaaların kurulmaya başlandığını görüyoruz. Bu tarihte ilk olarak İstanbul'da Yahudiler tarafından ilk matbaanın kurulduğu biliniyor. 1567 yılında Ermeniler, 1627 yılında ise Rumlar ilk matbaalarını açmışlardır. Osmanlı ülkesinde yaşayan gayrimüslimlerden

sonra 1727 yılında ilk defa bir Türk tarafından matbaanın kuruluşu gerçekleşmiştir.

1674 yılında Macaristan'ın Kaloşvar şehrinde doğan İbrahim Müteferrika, Osmanlılar tarafından esir alınarak İstanbul'a getirilen ve burada İslamiyet'i kabul eden önemli bir şahsiyettir. Oldukça donanımlı olan İbrahim Müteferrika, birçok dil bilmesi nedeniyle ülkeler arası heyetlerde görev almaya başlamış ve devlet içerisinde tanınan bir kişi hâline gelmiştir. Macaristan'da eğitim aldığı dönemde matbaacılık alanında tecrübe kazanmış, Osmanlı topraklarına geldikten sonra da matbaayı kurmak için girişimlerde bulunmuştur. İbrahim Müteferrika, Osmanlı topraklarında ilk Türk matbaasını tesis etmeden önce ilk olarak 1718 yılında harita matbaası kurmak için devletten izin almış, aldığı olumlu yanıtın ardından birkaç tane harita basmıştır.

Osmanlı ülkesinde ilk Türk matbaasını kurmak isteyen İbrahim Müteferrika, bu matbaayı kurabilecek maddi ve manevi güce sahip değildi. Fakat Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi ile birlikte Paris'e giden ve burada matbaa ziyaretleri gerçekleştiren Mehmet Said Efendi ile tanışması, İbrahim Müteferrika'nın hayatında önemli bir dönüm noktası oldu. Nitekim Fransa seyahatinden dönen Mehmet Said Efendi, Osmanlı topraklarında Türkler tarafından yönetilen ve

İbrahim Müteferrika, girişimci kişiliğinin yanı sıra önemli bir entelektüeldi. Matbaasında yayımladığı kitapların önemli birçoğuna açıklamalar ve ilaveler yaparak kitapları zengin bir hâle getirmiştir.

işletilen ilk Türk matbaasını kurmayı planlıyordu. Aynı arzuyu duyan Mehmet Said Efendi ve İbrahim Müteferrika'nın fikir birliği ve ortak çabaları, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk matbaanın kurulmasına öncülük etti. 1727 yılı Temmuz ayında dönemin padişahı III. Ahmet'in fermanı ve Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi'nin fetvası ile tarihte ilk defa Türkler tarafından Osmanlı topraklarında matbaanın kurulması için izinler alındı. Böylelikle 1727 yılında Darü't-Tıbâati'l Âmire adıyla ilk Türk matbaası kurulmuş oldu. Kurulan matbaanın makineleri ve Latin harfli kalıpları, yurt dışından özel olarak getirtilmişti.

İbrahim Müteferrika'nın ilk Türk matbaasını kurma isteği sadece ticari nedenlere bağlı olan bir girişim asla değildi. O, 1726 yılında matbaanın önemine dair Vesiletü't Tıbâa adlı risale kaleme almıştır. Kaleme aldığı bu eserde yüzyıllar boyunca savaşlar, istilalar ve yangınlar gibi muhtelif nedenlerden dolayı yazma eserlerin yok olduğunu ve düzenli bir bilgi aktarımı için matbaanın elzem olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda hattat geleneğinin etkisini yitirdiğini ve düzgün bir şekilde yazı yazacak hattatların kalmadığını açıklamıştır. Matbaanın kurulması ile birlikte bilgi aktarımının hızlanacağını, yazma eserlerdeki hataların ortadan kalkacağını, hatasız basımların yapılacağını ve kitapların fiyatlarının ucuzlayacağını söylemiştir. Böylelikle herkesin kolaylıkla kitaplara ulaşabileceğini ve yeni kütüphanelerin kurulabileceğini ifade etmiştir.

İlerleyen süreçte matbaanın kuruluşunda İbrahim Müteferrika ile birlikte ortaklık kuran Yirmi Sekiz Çelebizâde Mehmet Said Efendi'nin matbaacılıktan ayrılması sonrasında matbaa faaliyetleri tamamen İbrahim Müteferrika'ya kalmıştır. İbrahim Müteferrika'nın öncülüğünde ilk Türk matbaası, döneminde önemli bir entelektüel boşluğu doldurmuş ve kıymetli eserler basmıştır. İbrahim Müteferrika'nın ölümüne kadar toplamda bilinen 17 adet

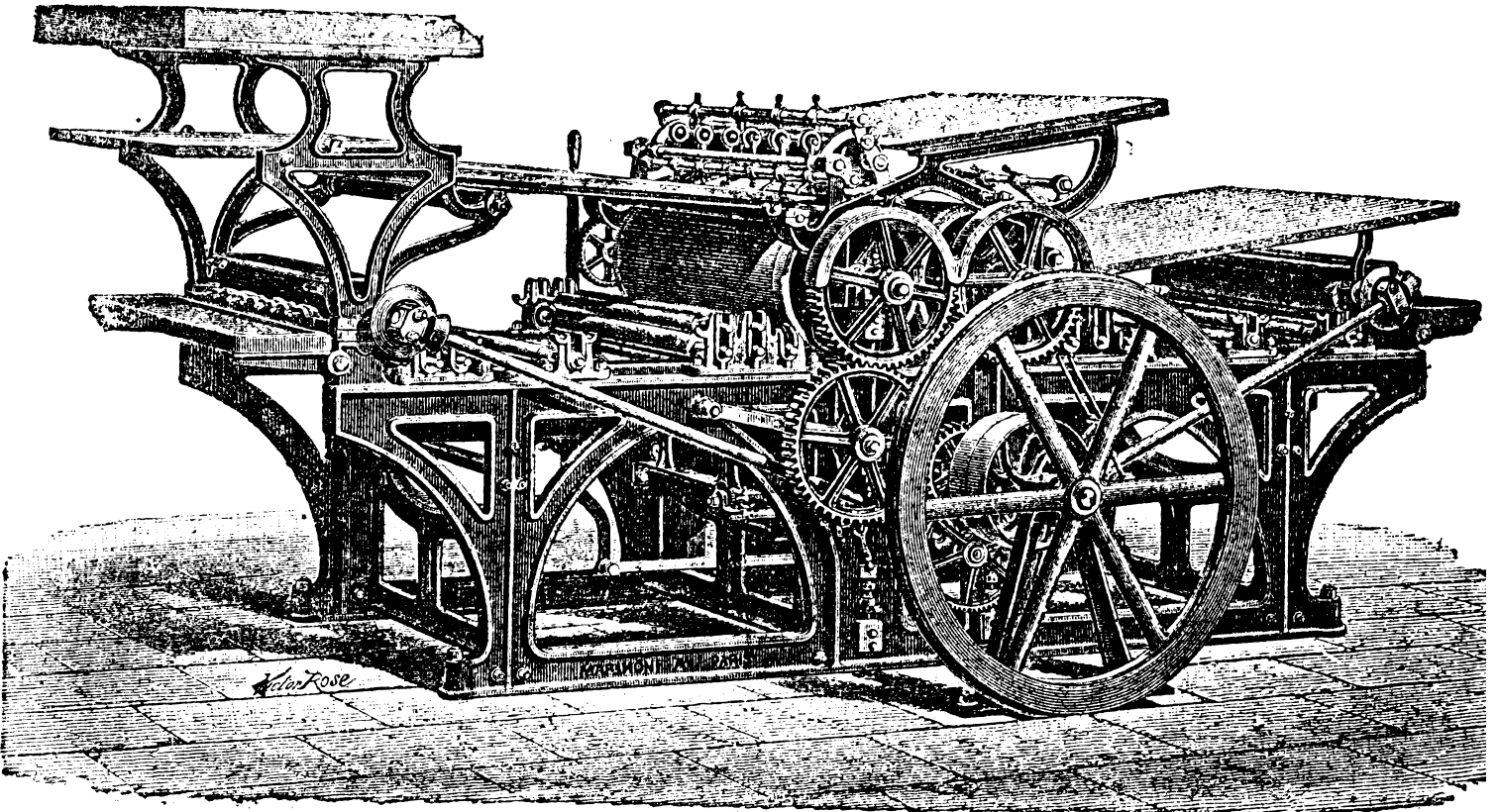
kitap basılmıştır. Matbaada yayımlanan ilk iki kitaptan bin adet basılmıştır. Sonraki yayınlarda ise kitapların satılmaması nedeni ile baskı sayıları kitap başına 500'e kadar inmek zorunda kalmıştır. 1735 yılına kadar toplamda 13 kitap basmış olan İbrahim Müteferrika, daha sonraki dönemde hem elçilik görevini ifa ettiği için hem de Osmanlı, Avusturya ve Rusya savaşları nedeni ile kitap basımına yaklaşık beş yıl ara vermek zorunda kalmıştır. 1740 yılından sonra matbaada dört adet kitap daha basan İbrahim Müteferrika, ömrünün geriye kalan son beş yılında bir daha eser yayımlamamıştır. Özellikle de bu dönemde devlet vazifeleri ve Divan-ı Hümayun tarihçiliği makamında olması nedeniyle matbaa ile ilgilenecek zaman

bulamamıştır. İbrahim Müteferrika'nın bu dönemde sadece Yalova'da bulunan kâğıt fabrikası ile ilgilendiği bilinmektedir.

Bazı kitaplara da haritalar tasarlayıp eklemiştir. Özellikle de önemli bir Osmanlı âlimi olan Kâtip Çelebi'nin Cihânnümâ adlı eserine kıymetli ilaveler yaparak eserin değerini ve güncelliğini korumasına destek olmuştur. Nitekim bu dönemde Avrupa'da meydana gelen bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri takip eden İbrahim Müteferrika yeni gelişmeleri de ilave ederek esere farklı bir boyut kazandırmıştır.

Bilhassa İbrahim Müteferrika ve Osmanlı literatürü ile ilgili araştırmalar yapan modern araştırmacılar, İbrahim Müteferrika'nın

eser yayımlama hususunda oldukça seçici olduğunu ve her eseri basmadığını ifade etmektedirler. O, insanlık tarihine, bilimsel çalışmalara ve entelektüel gelişime katkıda bulunacak ve gelecek nesillere kıymetli bir miras olacak eserler yayımlamaya gayret eden bir isimdir. Matbaasında ağırlıklı olarak tarih, dil, coğrafya, astronomi, haritacılık ve askerlik gibi konularda eserler yayımlamaya özen göstermiş ve bu alanlarda literatürün yaşamasını ve aktarılmasını sağlamıştır. İbrahim Müteferrika iyi bir entelektüel olmasının yanında iyi bir müteşebbistir. Bastığı kitapları sadece Türklere değil Avrupalılara da satmak için faaliyetlerde bulunmuştur. Kitaplarının Avrupalılara

tanıtılmasını sağlamak amacı ile Latince kataloglar dahi hazırlamıştır. Böylelikle hem Avrupa ile ticari ilişkiler kurmaya çalışmış hem de Türk-İslam literatürünün Avrupalılar tarafından tanınmasına ve eserlerin satın alınmasına öncülük etmiştir.

İbrahim Müteferrika'nın 1747 yılında vefatından sonra matbaasının işletme izni Rumeli kadılarından İbrahim Efendi ile Anadolu kadılarında Ahmet Efendi'ye nakledilmiştir. Bu iki âlim ise matbaada verimli bir yöneticilik gerçekleştirememiş ve sadece iki adet kitap basabilmişlerdir. Özellikle de halkın kitaplara karşı ilgisiz olması ve yeni kitapların yayımlanması için talep olmaması gibi nedenlerle kitap yayıncılığını bırakmak zorunda kalmışlardır.

Osmanlı topraklarında kitap yayıncılığı, özellikle de matbaanın kurulması her zaman büyük tartışmalara neden olan ve hakkında birçok bilgi kirliliğinin bulunduğu bir konudur. Başta önyargı olmak üzere tarihe romantik veya tam tersi bir uç olarak akılcı yaklaşım, Osmanlı ülkesinde matbaanın serüveni hakkında birçok yanlış bilginin aktarılmasına öncülük etmiştir. Bu tartışmaların odak noktasında bazen günah olduğu için matbaanın geç geldiği görüşü savunulmuş bazen de hattatların mesleklerini kaybedeceği düşüncesi ile matbaaya

karşı çıktıkları argümanı dillendirilmiştir. Bilhassa da yaklaşık 90 bin hattatın Osmanlı Devleti'ne matbaanın gelmesine engel oldukları ifade edilmiştir. Akademik tarihî bilgilerden ve ana kaynaklardan hareketle ifade etmek gerekir ki Osmanlı ülkesinde bu dönemde sayıları 90 bini bulan hattat esnafının varlığı dahi söz konusu değildir. Matbaanın Şeyhülislam Yenîşehirlî Abdullah Efendi'nin fetvası ile kurulması, günah olarak kabul edilmediğinin en önemli göstergesi olsa gerektir. Matbaanın günah olduğunu ifade eden görüş ise Türk ve İslam tarihinden, entelektüel birikimden ve oluşturulan binlerce yıllık literatürden bihaber olmanın sonucudur. Özellikle de kadim dönemlerden itibaren önemli düşünürler, bilim insanları ve filozoflar yetiştiren Türk-İslam uygarlığı, bilimsel gelişmelere öncülük eden medeniyet kurucu bir geleneğin temsilcisidir. Böyle bir geleneğin taşıyıcısı ve aktarıcısı olan bir toplumun günah olarak matbaanın kurulmasına karşı olması tarihî gerçeklerle asla uyuşmamaktadır.

İbrahim Müteferrika'nın kurduğu Darü't-Tibâati'l Âmile adlı matbaada yayımlanan toplam 17 adet kitabın listesi:

- ◆ Kitab-ı Lügat-ı Vankulu (Sihah el-Cevheri), 2 cilt hâlinde, 1729
- ◆ Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfârî'l-Bihâr, 1729
- ◆ Tarih-i Seyyah, 1729
- ◆ Tarih-i Hind-i Garbi, 1730
- ◆ Tarih-i Timur Gûrgan, 1730
- ◆ Tarih-i Mısır-i Kadim ve Mısır-i Cedid, 1730
- ◆ Gülşen-i Hülefâ, 1730
- ◆ Grammaire Turque, 1730
- ◆ Usûlü'l-Hikem fî Nizâmil-Ümem, 1732
- ◆ Fiyuzat-ı Mıknatısıye, 1732
- ◆ Cihan-nüma, 1732
- ◆ Takvimü't-Tevârîh, 1733
- ◆ Kitab-ı Tarih-i Naima, 2 cilt hâlinde, 1734
- ◆ Tarih-i Raşid, 3 cilt hâlinde, 1735
- ◆ Tarih-i Çelebizade, 1741
- ◆ Ahvâl-i Gazavât der Diyâr-ı Bosna, 1741
- ◆ Kitab-ı Lisânî'l-Acemi'l-Müsemma bi-Ferheng-i Şuuri, 2 cilt hâlinde, 1742

CENNET KUŞU

Ana vatanı Güney Afrika olan strelitzia, kendi vatanında “turna çiçeği” olarak bilinir. Türkiye’de ve dünya genelinde bilinen adı, cennet kuşu olmasına rağmen starlice olarak da adlandırılmaktadır. Bilimsel adı strelitzia olan bu bitki strelitziaceae familyasına aittir.

Egzotik bir kuşu andıran rengârenk görünümü ve açık çiçekleri nedeniyle bu tür, ılıman iklim bölgelerinde peyzaj uygulamalarının gözdesiyken dayanılmaz çekici görüntüsüyle karasal iklim bölgelerinde de iç mekânların gözdesi olarak yetiştirilmektedir. Cennet kuşu, egzotik görünümüleri ve etkileyici çiçekleri nedeniyle en çarpıcı iç mekân bitkilerinden biridir.

Cennet kuşu bitkisinin bir muz ağacının yapraklarına benzer uzun yaprakları vardır. Çiçekleri, bir kuşun başını andıran sert saplar üzerinde duran mavi taç yapraklara ve turuncu çanak yapraklara sahiptir. İç mekânlarda en çok tercih edilen tür strelitzia reginae olup ortalama 10-100 cm boyundadır, bazen 1,5 m’ye kadar uzayabilmektedir. Yaprakları uzun saplı, oval ve serttir. Yaprak genişliği 10-30 cm’dir. Her dem yeşil, çok yıllık bir bitkidir. Güneşli, yarı gölge yerlerde yetişir. En fazla -4°C sıcaklığa dayanabilmektedir.

Bitkinin birçok türü bulunmaktadır. Bunlar; strelitzia reginae, strelitzia juncea, strelitzia nicolai, strelitzia alba, strelitzia caudatadır. Türlerine göre çiçek renkleri farklılık göstermektedir. Örneğin strelitzia reginae turuncu ve mavi renkliyen strelitzia nicolai kirli beyaz ve gri renktedir.

Strelitzia reginae “gold” Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki Kirstenbosch Botanik Bahçesi’nde 1990’lı yıllarda kültürü yapılan strelitzia türüdür.

Çiçek rengi turuncu yerine altın sarısı ve mavidir. Eşsiz bir görsele sahip olduğu için güzel sanatlara da ilham kaynağı olmuştur.

Bitkinin, iç mekânda yetiştirildiğinde klimadan kaynaklı soğuk ve sıcak hava akımlarından doğrudan etkilenmediğinden emin olmalısınız. Direkt soğuk veya sıcak hava, bitkinize kesinlikle zarar verecektir. Açılan bir kapı veya pencerenin yanına yerleştirilen saksıda da bitkiniz zarar görecektir.

Sulama

Evde bakımı için nemli bir ortam sağlanmalıdır. Ancak bu, çok aşırı sulanmaktan hoşlandığı anlamına gelmez. Nemli ortam sevdiği gibi toprağının da nemli olmasını ister. Yapraklarına düzenli su püskürtmek gerekir. Yazın daha sık, kışın daha seyrek sulama yapılmalıdır. Sonbahar ve kış aylarında sulama aralıklarını seyreletmek önemlidir. Toprak nemi kontrol edilerek sağlıklı ve düzenli bir sulama periyodu elde edilmesi gerekir. Musluk suyu, içindeki kireçten ve klordan dolayı yapraklarında kararma yapabileceğinden içme suyu ile sulamanız tavsiye edilir.

Bitki, her tarafa eşit büyümeyi sağlamak için periyodik olarak döndürülmeli ve verimli bir şekilde fotosentez yapabilmesi için yaprakların tozu sık sık alınmalıdır. Yapraklarında yarılmalara oluşabilir. Bu, tamamen normal ve doğaldır. Bölmeler, rüzgârın yapraklardan geçmesine izin vermek için bitkinin genetiğine kodlanmıştır. Zamanla eski yapraklar daha fazla yarılma geliştirir ve yeni yapraklar çıkıp bitkiyi doldurmaya başladığında eski yapraklardan budama yoluyla vazgeçilebilir. Özellikle cennet kuşu çiçeğinin en çok su tüketeceği ilkbahar ve yaz aylarında, dikeceğiniz toprağın her zaman nemli ve suyu drene edecek özellikte olması gerekir.

Hastalık

Cennet kuşu, hastalık bakımından dirençli bir bitkidir. Çok kolay hastalanmaz. Mantari hastalık olarak kök çürüklüğü görülür. Nadiren unlu bit ve akarlar maruz kalabilse de mücadelesi kolaylıkla yapılabilir. Bu nadir durum toprak nemi ayarlanamazsa daha çok gözlemlenmektedir. İlkbahar ve sonbaharda yapılan ilaçlama ile hastalıktan kurtulmak mümkündür. Bitki, asitli toprakları çok sever. Eğer dış mekânda bakım sağlanacaksa saksı toprağına yanmış hayvan gübresi karıştırılabilir. Bitkiyi toprak altı canlılardan da korumak gerekir. Arada bir toprak kontrol edilmeli ve gerekirse değiştirilmelidir. Köklerdeki eski toprak mutlaka arındırılmalı ve steril bir saksıda, yeni, uygun toprakla bakımına devam edilmelidir.

Bu bitki, bazı hayvanlar açısından toksik olabilir. Özellikle kedi ve köpekleri bitkiden uzak tutmak önemlidir.

Işık

Evde yetiştirilen cennet kuşu ne kadar çok ışık alırsa o kadar hızlı gelişim gösterir. Çiçeklenme süreci ilkbahardan yaz sonuna kadar devam eder. Ancak cennet kuşunun çiçeklenebilmesi için en az üç yıllık olması gerekmektedir. Bazı türlerinin çiçek açması için ise 8-10 yıl beklemek gerekir. Bitki, yaz aylarında balkonda, terasta veya bahçede konumlandırılabilir.

Çoğaltma

Cennet kuşu, tohumla ya da yavru ayırma yöntemiyle çoğaltılabilir. Yılın herhangi bir döneminde ekilebilir. Çiçekleri genelde ilkbahar ve sonbahar döneminde açmaktadır.

O BENİM ANNEMDİ...

Dr. Melek YILMAZ GÖMBEYAZ
KKÖ, Başiskele Müftülüğü/Kocaeli

Âlemlere rahmet olarak gönderilen son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s), henüz dünyayı teşrif etmeden önce babasını kaybetmiş, yetim olarak hayata gözlerini açmıştı. Anneciğinin sevgisini, şefkatini ise ancak altı yaşlarına kadar tadabilmiş; çocukluğunun bu erken döneminde annesinin de vefat etmesiyle öksüz kalmıştı. Ancak, Allah'ın (c.c.) sevdiği, himaye ettiği bir çocuk, yetim ve öksüz de olsa yalnız olabilir miydi? Allah (c.c.) ona her zaman onu çok sevecek, himaye edecek, kucak açacak kalpler var etmez miydi?

Annesinin vefatından sonra Hz. Muhammed (s.a.s.), onu dünyadaki her şeyden çok seven, en kıymetlisi olarak gören dedesi Abdülmuttalib'in yanında sevgi dolu yeni bir hayata başladı. Dedesinin bir an olsun yanından ayırmadığı, her yere beraberinde götürdüğü, gözünden sakındığı bu güzel çocuk, o yaşta en çok ihtiyaç duyacağı şeye dedesinin yanında da sahip oldu: Sevgi ve şefkat... Ancak iki yıl kadar sonra yaşlı dedesinin vefatıyla tabiri caizse bir kez daha yetim ve öksüz kalan Hz. Muhammed'i (s.a.s.) Rabbi elbette yine yalnız, kimsesiz bırakmayacaktı. Bu kez, dedesinin de vasiyetiyle amcası Ebu Talib onu himayesine alacaktı. Hem Abdülmuttalib'in bu güzel emanete sahip çıkması için Ebu Talib'i işaret etmesi, Ebu Talib'in de zaten buna çoktan gönüllü olması tesadüf olmasa gerekti...

O sırada sekiz yaşına gelmiş olan Hz. Muhammed (s.a.s.), bu yeni yuvasında ise âdeta öncekileri aratmayacak kadar mutlu, huzurlu bir hayat yaşayacaktı. Bu evde sevgi sarmalı içine, şefkat kuşatması altına alınan Hz. Muhammed'e (s.a.s.) yetim ve öksüz olduğu âdeta unutturulacaktı. Bu evde, Ebu Talib bir amca, baba yarısı sıfatıyla onu en çok sevecek kişi olarak akla gelen ilk isim olsa da, sevgili eşi Fatıma bint Esed'in Ebu Talib'ten aşağı kalır yanı yoktu. Karı-koca, bu güzel emaneti sevme, sahiplenme, bakıp ilgilenme gibi hususlarda tabiri caizse yarış hâlinde oldu.

Maddi yönden kendi hâllerinde olan, kendi yağlarında kavru lan bu aile, artık Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ailesi, bu ev onun yuvası idi. Çünkü bir evi ev olmaktan öte yuva yapan kişi -en çok- o evin annesi olduğuna göre Hz. Fatıma sayesinde o ev, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) yuva oldu; hem de çok uzunca bir süre, ta ki yirmi beş yaşına gelip Hz. Hatice ile evlenerek o evden ayrılincaya dek, on beş yıldan fazla... Hem çocukluk hem ergenlik hem de gençlik yıllarını bu yuvada geçiren Hz. Muhammed (s.a.s.), kendisine annelik yapan Fatıma'nın yanında onun şefkat, merhamet ve muhabbetiyle büyüdü, yetişti. Kendisinin anlattığına göre Fatıma onu kendi evlatlarından önce yedirir, içirir, giydirir, saçını tarardı; anne şefkatini, sıcaklığını ondan esirgemezdi. Öte yandan Hz. Muhammed'in (s.a.s.) varlığı o eve ayrı bir huzur ve bereket getirmişti. Sofraya getirilen bir tas süt, ailenin tüm fertlerine yetip artacak kadar bereketleniyor, yüzü gibi ahlakı da güzel olan bu çocuğun farklılığı hissediliyordu. Bunun farkındalığıyla Hz. Fatıma, onun kendi hanelerinde olmasından dolayı duyduğu huzur ve sorumluluk duygusuyla elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyordu. İşte böyle bir aile ortamında yaşadı Hz. Muhammed (s.a.s.). O, gördüğü bu güzel muamele karşısında yengesi Fatıma'ya öyle büyük bir vefa örneği gösterdi ki, ona "annem" dedi. Böylece Allah Rasülü (s.a.s.),

bir kadının sadece doğurmakla değil, bir çocuğa sevgi, şefkat ve merhamet kanatlarını açmakla bu ulvi sığata layık olacağının da müjdesine işaret etmiş oldu.

Hz. Fatıma, evlendikten sonra kendi yuvasına taşınan Hz. Muhammed'e (s.a.s.) olan şefkat ve himayesini devam ettirdi. Özellikle Hz. Muhammed (s.a.s.) peygamber olarak tebliğ vazifesine başladığı ve müşrikler tarafından baskılara maruz kaldığında, eşi Ebu Talib gibi Hz. Fatıma da ona sahip çıktı; onun sahipsiz ve korumasız olmadığını ilan etti. Hz. Fatıma, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) arkasında durduğu için eşi Ebu Talib'e yapılan baskılara da yakinen şahit oldu, Hz. Muhammed (s.a.s.) ve ona inanan ilk Müslümanlara yapılan kötülüklere de... O, muhtemelen eşi Ebu Talib'in Müslüman olmamasının da etkisiyle hemen İslam'a girenlerden olmadı hatta oğlu Hz. Ali Müslüman olup Hz. Peygamber'le (s.a.s.) birlikte namaz kıldığını öğrenince başlarına geleceklerden endişe edip durumu Ebu Talib'e anlatınca ondan "Muhammed'e yardım etmenin herkesten çok oğulları Ali'ye (r.a.) yakışacağı" cevabını aldı. Ebu Talib'in ölümünden sonra Müslüman olan veya Müslüman olduğunu açıklayan Fatıma için en çok sevenlerin başında Hz. Muhammed (s.a.s.) geliyordu. Zira hem amcası Ebu Talib'in hem de kıymetli eşi Hz. Hatice'nin peş peşe ölümleriyle hüznü yükü artan

Fatıma annesini ihmal etmeyen Hz. Muhammed (s.a.s.), her fırsatta ona olan vefasını göstermekten çekinmedi. Bir zamanlar sevgi, şefkat ve merhametle kendisini büyüten bu hanımefendiye karşı bu kez o kanatlarını açtı, ihtiyaç duyduğu anlarda yardımına yetişti, ona evlat oldu.

Hz. Muhammed (s.a.s.) için ikinci annesi olarak gördüğü Hz. Fatıma'nın Müslüman olması bir çeşit teselli veya moral oldu. Bundan sonra Hz. Fatıma, Medine'ye hicret eden ilk hanım sahabilerden, muhacirlerden oldu. Bir süre sonra, kendi evlatlarından ayırt etmeden büyüttüğü Hz. Muhammed (s.a.s.) ile olan akrabalık ve gönül bağı daha da büyüdü kuvvetlendi. Zira o, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kızı Fatıma'yı oğlu Ali'ye eş olarak aldı; Hz. Muhammed'e (s.a.s.) dünür, kendisiyle aynı adı taşıyan Fatıma'ya kayıvalide oldu.

H.z. Muhammed (s.a.s.) zor günlerinde yanında olan, kendisi için maddi-manevi fedakârlıklarda bulunan bu değerli hanımefendinin verdiği emekleri asla unutmadı, karşılıksız da bırakmadı. Sadece Mekke'de değil Medine'ye hicret ettikten sonra da Fatıma annesini ihmal etmeyen H.z. Muhammed (s.a.s.), her fırsatta ona olan vefasını göstermekten çekinmedi. Bir zamanlar sevgi, şefkat ve merhametle kendisini büyüten bu hanımefendiye karşı bu kez o kanatlarını açtı, ihtiyaç duyduğu anlarda yardımına yetişti, ona evlat oldu. "Annem" demekle taltif ettiği H.z. Fatıma'yı fırsat buldukça ziyaret etti hatta kimi zaman kaylulesini onun yanında yaptı.

H.z. Fatıma, hicretten birkaç yıl sonra Medine'de vefat ettiğinde Allah Resulü (s.a.s.) bu haber karşısında hayli hüzünlenmiş ve hüznünü "İşte bugün annem öldü." kelimeleriyle ifade etmiştir. O, sağlığında hürmet ettiği, vefa gösterdiği H.z. Fatıma'ya vefatının ardından da aynı ihtimamı göstermiş, onu hep hayırla yâd etmiştir. Nitekim Allah Resulü (s.a.s.) kendi gömleğini üzerinden çıkararak Fatıma annesine kefen yapılmasını söylemiştir. Cenaze işlemlerinin her safhasıyla yakından ilgilenen H.z. Peygamber (s.a.s.), cenaze namazını bizzat kıldırmış ve cenazenin üzerine yetmiş tekbir almıştır. Ayrıca kabrin kazılmasıyla da ilgilenen Allah Resulü'nün (s.a.s.) kabre inerek bir süre orada kalıp çıktığı ve

ardından onun da yardımıyla H.z. Fatıma'nın kabre konduğu rivayet edilmiştir. Nitekim kendisine bunun nedeni sorulduğunda ise "O benim annemden sonra annemdi. Amcam Ebu Talib'ten sonra bu kadıncağız kadar bana iyiliği dokunan olmadı..." diyerek ona cennet elbiselerinin giydirilmesi ve kabir hayatının rahat olması için dua etmiş, onun için mağfiret dilemiştir.

Allah Resulü'ne (s.a.s.) annelik yapmak, onun "anne" hitabına muhatap ve mazhar olmak, ilk muhacir hanımlardan olmanın yanı sıra, dünya ve ahiret yurdunda Allah Resulü'nün (s.a.s.) hayırla yâd ettiği insanların arasında bulunmakla ayrı bir değere sahip olan Fatıma bint Esed, (r.anha) ayrıca H.z. Ali, H.z. Cafer gibi İslam'a büyük hizmetleri bulunan öncü isimlerin de annesi olmakla payıdardı. Bunların yanı sıra o, Fatıma bint Muhammed'in kayınvalidesi, H.z. Hasan ve H.z. Hüseyin'in babaannesi idi.

Adı anıldığında ise H.z. Peygamber'in (s.a.s.) cümleleriyle dimağlara kazınan şu ifadeler gelir akla çoğunlukla: "O, benim annemdi. Kendi çocukları açken benim karnımı doyururdu, kendi çocukları toz toprak içindeyken önce benim kıyafetimi temizlerdi, saçlarımı tarar, gül yağıyla yağlardı. O, benim annemdi..."

MENİSKÜS YIRTIĞI

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Kaval kemiği ve uyluk kemiğinin arasında bir yastık görevi gören C şeklinde iki kıkırdak parçası vardır. Bunlara menisküs adı verilir. Menisküsler diz eklemini oluşturan femur (uyluk) ve tibia (bacak) kemikleri arasında yer alırlar. Biri iç, diğeri dış olmak üzere her dizde ikişer tane menisküs bulunur. Menisküs dizin stabilitesini sağlayan ve süspansiyon yaparak kıkırdak yaralanmasını engelleyen dizin önemli bir yapısıdır.

Menisküs Yırtığı Nedenleri

Menisküs yırtıkları, özellikle futbol gibi spor faaliyetlerinde, yoğun tekmeleme ve hızlı

koşu içerebilen sporların yanı sıra voleybol ve basketbol gibi sporlarda yaygın olarak görülür. Menisküs yırtığı, birey koşarken aniden yön değiştirdiğinde meydana gelebilir. Birçok vakada ön çapraz bağ yaralanması gibi diğer diz yaralanma türleri ile aynı anda görülür.

Menisküs yırtıkları, hareketli sporların yanı sıra menisküsün yaşla birlikte zayıflaması ve dejenere olması nedeniyle yaşlı bireylerde, özellikle yaşlı sporcularda görülen bir durumdur. 65 yaş ve üstü bireylerin yüzde 40'ından fazlasında menisküs yırtığı görülebilir.

Menisküs Yırtığı Nasıl Önlenir?

Normal şartlar altında menisküs yırtıkları bir kaza sonucu olduğu için önlenmeleri zordur. Ancak birtakım önlemler, diz yaralanması riskini azaltabilir. Bu önlemler arasında öncelikle düzenli egzersiz ile uyluk kaslarını güçlü ve dayanıklı tutmak gelir. Ağır egzersizlere başlamadan önce ısınma hareketleri yapılmalıdır.

Birey, egzersiz sürecinde, hareketler arasında vücuda dinlenmek için zaman tanımalıdır. Giyilen ayakkabılar mutlaka yeterli desteği vermeli ve ayağa doğru şekilde oturtularak kullanılmalıdır. Esneklik korunmalı, zorlayıcı hareketler sınırında bırakılmalıdır. Egzersiz sürecinde antrenman yoğunluğu asla aniden artırılmamalı, yoğunluk yavaşça artırılıp azaltılmalıdır.

Menisküs Yırtığı ile Ortaya Çıkabilecek Komplikasyonlar

Menisküs yırtığı nedeniyle ameliyat olan bireylerin yüzde 85-90'ı için kısa vadede çok iyi sonuçlar elde edilir. Ancak onarılamayacak kadar büyük bir menisküs yaralanması olan bireylerde uzun vadede diz artrit gelişebilir.

Menisküs onarımı için yapılan cerrahi müdahaleler düşük risklidir. Olası komplikasyonlar arasında, deri sinirlerinin yaralanması, enfeksiyon ve diz sertliği bulunur. Doktor, enfeksiyonu önlemeye yardımcı olmak için bireye antibiyotik reçete edebilir. Buna ek olarak kan pıhtılaşmasını önlemeye yardımcı olmak için kompresyon çorapları önerebilir.

Menisküs Yırtığı Belirtileri

Menisküs yırtığının belirti ve semptomları arasında bacağı bükme ve doğrultma zorluğu, dizde sürekli ağrı, sıkışma veya kilitlenme eğilimi, şişlik ve yaralanma sırasında özellikle fark edilen patlama hissi bulunur.

Bu ağrı, ilk aşamalarda çok ağır veya kötü olmayabilir. Hatta spor müsabakasını sürdürme imkânı bile olabilir. Ancak menisküs dokusu çevresinde iltihaplanma başladığı andan itibaren ağrı artacaktır.

Tanı Yöntemleri

Fizik muayene yapılmalı, röntgen filmleri çekilmeli, aynı zamanda manyetik rezonans görüntüleme ile diz kırıkdağı ayrıntılı incelenmelidir.

Tedavi Yöntemleri

Menisküs yırtıklarının tedavisi, yırtığın büyüklüğüne ve yerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Tedaviyi etkileyen diğer faktörler arasında bireyin yaşı, mesleği, günlük aktivite seviyesi ile bölgedeki diğer yaralanmaları bulunur.

Her menisküs yırtığı vakası ameliyat gerektirmez. Bireyin dizi kilitlenmiyorsa, durum dengelendiyse, ağrı ilerlemiyorsa ve semptomlar ile belirtiler hafifliyorsa cerrahi olmayan tedavi yöntemleri yeterli olabilir. Bu durumda iyileşmeyi hızlandırmak için dizi dinlendirmek önemlidir.

Özellikle dizde ağrı hissediliyorsa yürümek dâhil olmak üzere fiziksel faaliyetleri sınırlamak önemli olabilir. Gerekli olduğu durumda koltuk değnekleri faydalı olacaktır. Dizde ağrıyı ve şişliği azaltmak için buz kullanılabilir. Dizde meydana gelen şişliği kontrol etmek için elastik bir bandaj veya neopren tip bir kılıf ile diz sarılabilir. Birey otururken veya uzanırken dizi havada tutmak için topuğunun altına bir yastık koymalıdır.

İyileşme süreci boyunca koşma ve zıplama gibi diz çevresindeki bacak kemiklerinin birbirine hızla çarptığı faaliyetlerinden kaçınmak önemlidir.

Menisküs tedavisi sürecinde antiinflamatuvar ilaçlar kullanılabilir. Dizdeki stresi azaltmaya yardımcı olmak için doktor veya fizyoterapist tarafından önerilen germe ve güçlendirme egzersizleri yardımcı olacaktır.

Her menisküs yırtığı vakasında basit veya ilaçlı tedavi yöntemleri yeterli gelmeyebilir. Yırtığın büyük veya geniş olduğu,

dengesizliğe yol açtığı ya da kilitlenme belirtilerine neden olduğu vakalarda, dengesizliğe neden olan parçaları onarmak veya çıkarmak için ameliyat gerekebilir. Bu tıbbi müdahale prosedürü genellikle oldukça basittir ve operasyon sonrasında birey aynı gün eve dönebilir. Bir onarım yapılması durumunda dizde koruma için alçıya veya bir desteğe ihtiyaç duyulabilir. Bunun yanı sıra koltuk değneği kullanımı da mümkündür.

Menisküs Yırtığının İyileşme Süresi

Ameliyattan sonra tam iyileşme süreci, bireyin normal şartlardaki iyileşme hızına, yapılan işlemin türüne ve diğer faktörlere bağlı olarak 4 ila 6 hafta devam edebilir.

Tam menisküs onarımı durumunda iyileşme süresi üç aya kadar çıkabilir. Birçok vakada ortaya çıkan komplikasyonları en aza indirmek ve iyileşmeyi hızlandırmak için ameliyattan sonra fizik tedaviye başvurulur. Bununla birlikte, doktor tavsiyesi ile iyileşme süreci boyunca bireyin diz ağrısını artırmayacak yüzme gibi sporlar önerilebilir.

Menisküs yırtığı tedavi sürecinde acele edilmemelidir. Hasta, dizini ağrısız bir şekilde tamamen büküp açabilene, dizdeki şişlik tamamen gerileyene, yaralı diz sağlam diz kadar güçlü hâle gelene ve yürürken, koşarken, zıplarken dizde hiçbir şekilde ağrı hissedilmeyene kadar eski fiziksel aktivite düzeyine dönmemelidir.

İyileşmeden dizini tekrar eski seviyede kullanmaya başlayan bireyler, dizde daha fazla yaralanmaya ve hareket ile esneklik yetilerinde kalıcı kayıplara neden olabilirler.

BULMACA

Hazırlayan: ALİ OSMANOĞLU

Muharrem ayının 10. günü	Söyleme, bildirme	Kızıl	Bir sure adı	Zemin	Baş derisini kaplayan kıllar	Utanma
Suçun affı için aracılık			Boru sesi	Mahpusluk	Asıl, esas	
Tümör	Bir sure adı			Bir nota		Maksat
	Birbirine geçirek bağlamak	Yüz rengi, bet beniz	Değişik unsurlardan meydana gelen	Bir tarım aleti		
Ekime elverişli yer				Büyük, yüce		
Batı denizimiz		(Tersi) Geçmiş zaman bildirir	Aileyi ilgilendiren	Duman lekesi	Hitit	Köşeden köşeye kesilmiş, katlanmış
Yüksek seviye öğretim kurumu						Altın
Bir Divan Edebiyatı şairi			Evlenmiş olan	Ok atmaya yarar	Hacimli	Vilayet
		Yönetilen halk			Açık, ortada olan	
		Mikroplardan arındırılmış			Bir renk	
Bir içecek	Olumsuz bir ön ek		Öğütülmüş tahıl	Şule, yalaz	Kanaviçe kumaşı	Hangi şey?
Sorumluluk	Yer					
Desenli tül bent						Global
				Yılın onuncu ayı	Sonsuz	
				Bölük, hizip		
Hafif başlık			Yüce	Parlama, parıldama		Sonradan gelen
Kuzu sesi						Kavuşma
				Uzaklık bildirir	Acil	
		Mesaj			Bir sure adı	
Genişlik	Bir metni seslendirmek				Ağabey	Sonsuz, ebedi
					Bir ağaç	
				Halk		
				Eğitim kurumu		Kurs seviyesi
						Kiblemiz
				Yemek		Başköşe
				3,14... sabit sayısı		
				Ayak	Seviye	
					Küme, grup	
				İplik		
				Oturulan, bulunulan yer		

Bulmacanın çözümünü dergi.diyamet.gov.tr adresinde yer alan dergimizin PDF dosyası içinde bulabilirsiniz.

HOŞÇA BAK ZATINA

■ Zeynep ÇELİK

Yüce Allah, ilahi kelimada insanoğlunu mahlukatın içinde özel bir yere konumlandırmış, onu ahsen-i takvim üzere yarattığını bildirerek yeryüzünde halife kılmıştır. İnsan, sahip olduğu özellikler bakımından Allah'ın yaratma kudretinin delillerinden de biridir. Fakat bunlar fiziksel özelliklerle sınırlı değildir. İnsanoğlunu özel kılan; akıl, ruh, gönül sahibi olmasıdır. O yeryüzünü imar etmek üzere şerefli bir halife misyonu ile görevlendirilmiştir. Nasıl ki ruhu olmadan insan, çürüyen et ve kemikse insansız âlem de cansız bir ceset gibidir. "Yüce Allah kendi sanat ve sıfatını göstermek için âlemi, zatını göstermek isteyince de Âdem'i yaratmıştır."

"Allah'ın bilinmeyi arzu edişi"ndeki sır insan ile tezahür edecek, ancak insan bilişi, şuuru ile Allah'ın mutlak güzelliğini idrak edebilecektir. Fakat insan aynı zamanda nefis sahibidir. Bu yüzden kimi zaman yaratılış gayesinden sapmakta, yolunu şaşırmaktadır. Manevi buhranın çoğaldığı günümüzde insanoğlu yeniden anlam arayışındadır.

"Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen/ Merdüm-i dîde-i ekvân olan Âdemsin sen" diyen Şeyh Galip gibi vakit, zatına hoşça bakma vaktidir. Vakit artık zübde-i âlem olduğunu yeniden idrak etme vaktidir. Diyanet İşleri Başkanlığı, insanoğlunun Allah'ın halifesi olma

şuuruyla bir hayat sürmesinin önemine binaen *Hoşça Bak Zatına* eserini okurlarıyla buluşturdu. Değerli ilim adamlarının *Diyanet Aylık Dergi*'de yayımlanmış yazılarından müteşekkil kitabın editörlüğünü Dr. Ömer Özgül üstlendi. Prof. Dr. Safi Arpağuş, "Kulluğun En Güzeli Kıvamı: İhsan" yazısını kaleme aldı. Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, "Nefis ile Mücadele Cihad-ı Ekber" yazısında insanın asıl düşmanının nefsi olduğunu vurguladı: "Nefsini bilen, tanıyan ve koruyan Hakk'a varır ve cihad-ı ekbere erer."

"İnsan: Âlemin Özü"nde yazısıyla Dr. Ömer Özgül, Yunus Emre'den Mevlana'ya, Niyazi Mısri'den Hacı Bektaş-ı Veli'ye gönül sahibi insanın en değerli varlık olduğunu vurgulayan tasavvuf ehlinin kâinata ve içindekilere karşı sevgi anlayışını kaleme aldı. Kitapta Prof. Dr. Ülfet Görgülü, "Beri Gelsin Söz Edebini Bilen, Hikmetle Kelam Eden!" yazısıyla yer aldı: "Sözün, üzerimizde hakkı vardır. Kaleme döküldüğünde de dile getirildiğinde de sözün hukukunu gözetmek gerekir. Hukuku çiğnenen söz bize gücendir. Gücendirdiğimiz sözün büyüğü bozulur, tesiri kalmaz; inandırıcılığı kaybolur, kulaktan kalbe inmez..."

Prof. Dr. Hür Mahmut Yılmaz "Nefsini Bilen Rabbini Bildi", Prof. Dr. Sadık Kılıç "Allah Güzeldir, Güzeli Sever", Prof. Dr. Selim Özarslan "Allah'a Yöneliş Bilincini Tazeleme: Tövbe" yazılarıyla kitaba katkı sunan isimlerden.

Prof. Dr. M. Keiser Baş'ın sunumu ile

Hayat

Edebiyat

Pazar | 21.30

YENİ BÖLÜM

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380
POL: DIKEY (V)
SEMBOL: 27.500
FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422
POL: YATAY (H)
SEMBOL: 30.000
FEC: 3/4

JSD YAYIN

DIYANET TV

diyanettv
diyanettv

diyanettv
diyanettv

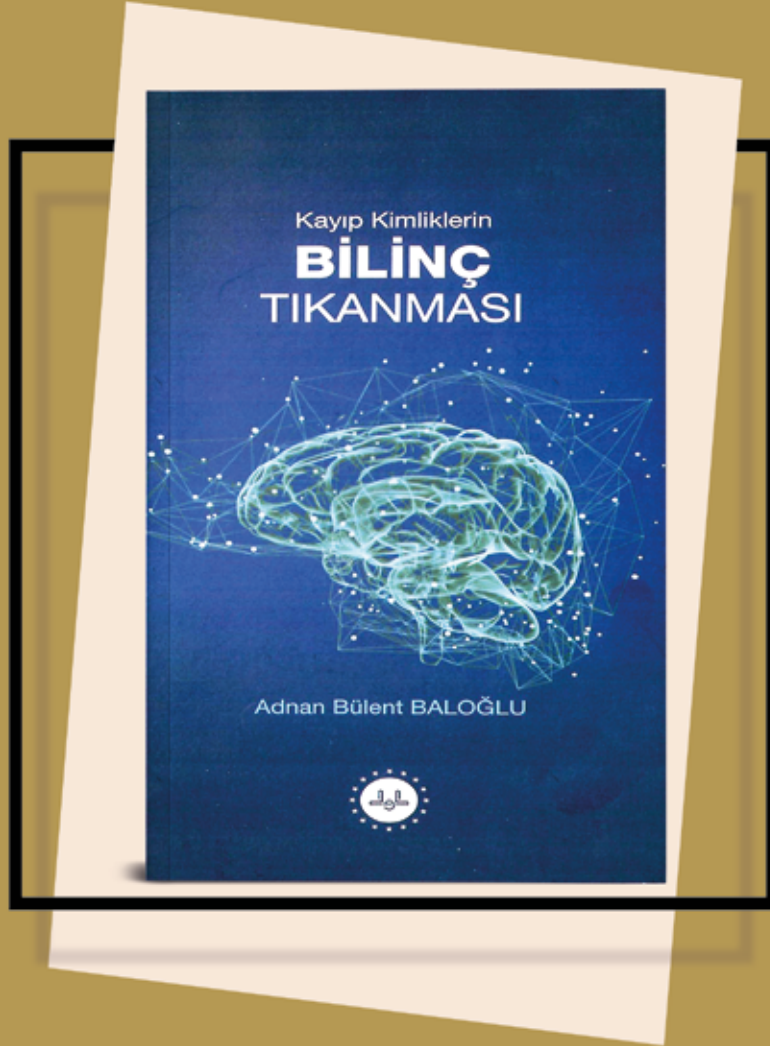
Digitürk - 68. kanal

Canal+ - 49. kanal

Orange - 104. kanal

Net 555 - 555. kanal

TV8 - 133. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 10 ₺